HIERONYMI FRACASTORII VERONENSIS POEMATA OMNIA,

Nunc multo, quam antea, emendatiora.

Accesserunt reliquiae Carminum

JOANNIS COTTAE, | ADAMI FUMANI,
JACOBI BONFADII, | NICOLAI ARCHII,

Poëtarum Veronensium.

PATAVII. CIƆ IƆCC XVIII.
EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.
Superiorum Permissu.

Marchioni Illustrissimo,

SCIPIONI

MAPHAEO,

NOBILI VERONENSI,

Eruditissimo, ac Sapientissimo Viro,

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

ULTAE caussae me impulerunt, SCIPIO MAPHAEE, Vir illustrissime ac sapientissime, ut HIERONYMI FRACASTORII

Poëmata, *itemque* JOANNIS COTTAE, JACOBI BONFADII, ADAMI FUMANI, & NICOLAI ARCHII, *Veronenſium Poëtarum, Carmina nonnulla, ſuavitatis atque elegantiae pleniſſima, quae nunc noſtris curis emendata de integro prodeunt, in tuo potiſſimum nomine apparere vellem. Primum enim, quam de tua ſingulari virtute, praeſtantique literarum ſcientia, opinionem jamdiu animo imbiberam, eam omnibus certo aliquo teſtimonio ſignificare vehementer cupiebam; non quod ex meo qualicumque ſuffragio ullam tibi gloriae acceſſionem fieri poſſe exiſtimarem, quippe hoc levitatis ac dementiae fuiſſet non ferendae: ſed potius ut in te obſervando colendoque ipſe*

mihi

mihi ſatisfacerem, ab eorumque ſtupore longiſſime abeſſem, qui maximorum ingeniorum luce, inſolitaeque doctrinae ſpecie nihil admodum commoventur. Deinde illud cogitabam; quemadmodum olim FRACASTORIUS, *doctiſſimis monumentis ad ſempiternam memoriam temporis propagatis, Urbis Veronae, in qua natus erat, Italiae totius, ac ſui denique ſaeculi decus atque ornamentum exſtitiſſet, eamque ſcribendi carminis facultatem adeptus eſſet, ut uno Virgilio inferior, vel aemulorum confeſſione judicaretur: ſic te ex ampliſſima vetuſtiſſimaque familia pariter Veronae ortum, divina providentia delectum eſſe, qui Scriptis editis immortalibus aetatem hanc noſtram mi-*

rifice illustrares. Nemo satis pro dignitate laudare possit Libros illos tuos vere aureos, in quibus contra falsas quorumdam opiniones acerrime disputas, qui futilibus impiisque praeceptis nobilium virorum animos contentionis rixaeque cupidos efficere studebant. Eas nimirum disputationes, simulac typis descriptae circumferri coepere, tanto favore omnes boni prosecuti sunt; ii praesertim, quos curare oportet, ne quid Christiana Respublica detrimenti capiat; ut veteris immanitatis notas, quas barbarorum in Italiam adventus nostris moribus foedissime inusserat, sapientia tandem tua penitus deletum iri praedicarent. Quis autem non valde miretur, hominem Philosophiae semper vacantem, summique

offi-

officii rationem diligentiſsime perquirentem, ſi ad manſuetiores Muſas oblectamenti cauſſa interdum acceſſerit, iis palmam eripere, qui aetatem omnem in eo ſtudiorum genere conſumſerunt? Te vero ejuſmodi eſſe quum alia multa teſtantur, tum in primis Tragoedia nobilis, quam ad veterum Graecorum lucernam elaboratam, his proximis annis publice ſpectandam exhibuiſti. haec ſcilicet ubicumque locorum acta eſt, fletum ſpectatoribus excitavit; nec tantum quum nova daretur, at decies repetita multitudinis oculos tenere potuit. Praeclarum eſt, in ſingulis diſciplinis ſingulos homines excellere; at quanto praeclarius, unum aliquem reperiri, qui quaecumque in diſceptationem cadunt, innumerabilia

ſane, ac nullis prope terminis definita, animo univerſa comprehendat? Si quis hoc fieri neutiquam poſſe arbitratur, is domum tuam veniat, tecum colloquatur, periculum faciat in literis, in arte dicendi, in diſſerendi ſubtilitate, in Phyſicis, in Geometricis: interroget de pietate, de juſtitia, de finibus bonorum, de adminiſtratione reipublicae, de inſtitutis populorum: hiſtoriam ſibi promi petat, poëtam aut oratorem explicari, veteris lapidis aut numiſmatis inſcriptionem declarari; nulla ex parte imparatum offendet, ſed contra omnibus doctrinis & artibus inſtructiſsimum admirari cogetur. Ad has cauſſas, quas hactenus memoravi, illa vel graviſsima accedit, te, ſi quis alius hoc tempore,

pore,

pore , cum fucata eloquentia justas inimicitias suscepisse, nihilque in dicentibus probare solere, quod non simplex, non candidum, non rectum, non denique utile sit. Est hoc nobilitatis tuae, quam animus veritatis studiosus, & qui neminem fallere postulet, summe decet. quid est enim tam plebejum, quam vel in vita vel in oratione mendaciis rem agere? Quo fit etiam, ut ab omni arrogantia superbiaque maxime abhorreas, quae vitia plerique nobilium otio diffluentes, eo consilio adhibent, ut nimirum inertiam suam ad populum tegant, ac ne plane cessare videantur. Et quamquam generis claritate, ceterisque ornamentis, quae ipse tibi magna virtute comparasti, nemini concedas, Fra-

trem-

tremque habeas, apud Principes Germaniae Viros gratia, opibus, dignitatibus mire florentem, nihilominus facilem te in audiendis admittendisque hominibus praebes, comiter unumquemque appellas, citiusque fortunae tuae obliviſceris, quam humanitatis. Accipe igitur, Vir ſapientiſſime, hilari vultu munuſculum hoc noſtrum, Poëtaſque elegantiſsimos, cives tuos, & ipſe amare, & aliis commendare velis. Hoc mihi gratius accidere nihil poteſt. Vale.

Patavii CIↃ IↃCC XVIII. Kal. Septembris.

LE-

L E C T O R I
B E N E V O L O.

ON ſum neſcius, erudite Lector, plurimos inveniri, qui de Poëtarum ſtudiis, deque univerſo genere Poëſeos ita ſtatuant, rem eſſe minimi pretii, & quae magna ingenia ab inquirendae veritatis ſtudio ad nugas & ſomnia ſaepe traducat; propterea que recte Platonem feciſſe dicant, qui a Republica illa ſanctiore, quam ipſe optimis legibus inſtituebat, eos omnes excluſerit, qui verſibus & fabulis delectarentur. Hujuſmodi hominibus poëmata offerre perinde haberetur, ac ſi Pentheum Bacchis diſcerpendum traderes; adeo ſunt pertinaci animo ac fero, Muſiſque inimico. Cum his porro diſceptare velle quid eſt aliud, niſi inanem operam ſumere? contracto enim ſemel ſupercilio, judicioque facto, citius ſe ſpiritum amittere, quam de ſententia dimoveri patiantur. Qui ſi delicias ita odere, ut nihil humanitati dandum putent, omniaque ad veram directamque rationem exigi oportere clamitent, non video, cur ullam aut in victu munditiam, aut in veſtitu elegantiam adhibeant: cur artes ullas probent, praeter eas, quae, ut vitae neceſſitatibus inſervirent, rudibus adhuc ſaeculis inventae ſunt. At hos, quoniam communi hominum ſenſu ſatis refutantur, & ſua ipſi triſtitia abunde puniun-

niuntur, Diis iratis ſuis relinquamus: remque Poëticam hactenus in civitate retineamus, quoad ingenuam ex illa voluptatem capere poſſumus. ceterum parcat ea moribus juventutis, maledicto abſtineat, ne incurrat in famam bonorum, ne prava exempla in ſcenam immittat: recte facta potius illuſtret, virtutes laudet, diſciplinas ornet, ſalibus etiam interdum ac deliciis utatur, ſed illis innocuis ad hilaritatem, non pernicioſis ad corruptelam. Eſt aliud genus hominum, qui ſe quidem Muſas amare dicunt, & poëmata magni facere, ſed qui perverſe adeo de Poëtis judicant, ut illis ejuſmodi aures eſſe exiſtimes, quales olim Regi Midae fuerunt; cui ſcilicet Jovis filium Apollinem, dignum convivio Deorum citharoedum, ad Panos ruſtici Numinis ſuavitatem nimium nugatorem viſum fuiſſe perhibent. Enimvero majus in haec ſtudia periculum intenditur ab his qui ſe amicos profitentur, quam ab illis, de quibus antea diximus, reprehenſoribus. nam illi quidem ſuum negotium agunt, ac veluti in alio terrarum orbe collocati, noſtra neque attingunt, neque magnopere curant: hi vero importune adſunt, inſiſtunt, omnia permiſcent, omnia inquinant, & quum elegantiores Muſas vix a limine ſalutaverint, vel in eos magiſtros inciderint, a quibus nihil ſapere docti ſint, nihilominus, tamquam ex tripode ac lauru, conſulentibus reſpondent, unumquemque ſcriptorem trutina examinant, ſuas cuique dignitatis partes tribuunt, alios probant, alios damnant, indicta ſaepe cauſſa; quod iniquiſſimum pariter ac ſtultiſſimum eſt. Horum ju

dicio

dicio (ut in praesentia tantummodo leviora persequar, & exemplis res illustrior fiat) Catullus, quem Aulus Gellius elegantissimum Poëtarum appellare non dubitavit, quem omnis antiquitas sic est admirata, ut docti cognomine donaverit, asper atque horridus est, iis vero numeris gaudet, quos eorum delicatissimae aures ferre nullo modo possint; penitus insuper argutiis caret : (hoc nomine ipsi pueriles ineptias, crebras paranomasias, exquisita antitheta, absurdas translationes, & reliquas hujusmodi orationis labes honestare consueverunt) ad haec, quod maxime dolendum est, obscuras historias fabulasque consectatur, quae lectorem alio properantem, non sine temporis dispendio, idemtidem remorantur. Quod si forte de Lucretio mentio facta fuerit, tum vero nauseant, vehementerque indignantur. nam, praeterquamquod scriptor ille ἄθεος religionem omnem funditus tollere conatur, longissime quoque abest ab ea suavitate, quam ipsi venantur assidue: Ennii, ac Pacuvii vestigiis nimium insistit, verbis utitur obsoletis, hiulcos dissolutosque numeros amat, ita denique agrestis, ita incomtus est, ut a pueris gratiam omnino inire noluisse videatur. Fuerit Lucretius optimus Latinitatis auctor; quid tum? id ipsi in minima laude ponunt: non enim Latinam, sed mollem potius & pictam orationem requirunt, qualem hoc proximo saeculo ingeniosissimi homines, bona Ciceronis, aliorumque veterum venia, in medium protulerant, nunc vero ingenti piaculo scelesti quidam oppugnare non verentur. Quamobrem & Virgilium accusant, quod antiquiorum

auctoritatem secutus, non usquequaque concinnum se praebeat: Lucanum, aut Statium, aut Claudianum, si diis placet, in condendo carmine rotundiores esse ajunt; vel si hoc dicere reformident, imitatione tamen sua, quum aliquid ipsi scribere aggrediuntur, quid sentiant, satis aperiunt. Jam de Elegia, ejusque scriptoribus, mirum est, quantum a Fabio Quintiliano dissentiant, qui nimirum literis tradiderat, in eo genere *sibi tersum atque elegantem maxime auctorem Tibullum videri; non deesse tamen, qui Propertium mallent: Cornelium* autem *Gallum duriorem, Ovidium lasciviorem* esse pronunciavit. Inepti scilicet ac praeposteri homines, meliores se harum rerum aestimatores fore confidunt, ac ille olim vir exstiterit, ea praesertim aetate natus, qua verius longe certiusque judicium de hujusmodi studiis fieri poterat, quam hac nostra. nondum enim desierant Latina lingua loqui, & quid esset Romanae elegantiae, vel tabernarii & aniculae facile dignoscebant. In uno igitur Ovidio libentissime conquiescunt, hunc unum admirantur, hunc sibi ad imitandum proponunt: quam vero ejus similes evadant, ipsi viderint. nisi forte in optimorum imitatorum numero reponendi propterea sunt, quod semper de faece haurientes, & ea potissimum colligentes, in quibus ingenio suo nimium indulsit scriptor ille, alioqui dignissimus qui legatur, & quantivis pretii, crebris eorumdem verborum repetitionibus utuntur: duarum syllabarum voces in fine pentametri diligenter collocant, polysyllabis omnibus, tamquam horridioribus, rejectis: penthemime-

merim, ſeu ſemiquinariam caeſuram, in hexametro ſervant: ſingulis diſtichis ſingulas ſententias comprehendunt: qui ſecus fecerit, hunc artis ignarum eſſe ajunt, magnoque in errore verſari affirmant: quod falſas denique, eaſdemque duriſſimas leges ſtudioſis adoleſcentibus imponunt, quas illi violare ſine ſummo ſcelere non poſſint. Ab his igitur, ſi ſibi conſtare velint, conſilium hoc noſtrum edendi tanto intervallo HIERONYMI FRACASTORII Poëmata, item JOANNIS COTTAE, JACOBI BONFADII, ADAMI FUMANI, NICOLAI ARCHII Carminum reliquias, improbari certe, fortaſſe etiam derideri, neceſse eſt. FRACASTORIUS etenim, dummodo Virgilianam illam gravitatem, heroicis carminibus ſcribendis, aſſequeretur, argutiores Poëtas, quos ipſi tantopere amant, omnino contemſit: reliqui vero, neſcio quo malo Genio inſtigante, ita Catullo aut Propertio addicti ſunt, ut Martialis & Ovidii ſcripta vix umquam attigiſſe videantur. Sed iſta omni oratione omiſſa, levibuſque hominibus valere juſſis, tibi, tuaeque fidei, erudite Lector, hos elegantiſſimos Muſarum alumnos cuſtodiendos tradimus: quos & multo emendatiores, quam antea, & pleniores invenies; nonnulla enim addidimus quum ex Gagnaeji, ac Taygeti Carminum Collectionibus, tum ex aliis etiam Libris; quae ſi legeris, te induſtriae noſtrae non poenitebit. Exiſtimavimus autem, Poëma illud ſacrum, quod FRACASTORIUS de JOSEPHO inchoaverat, quamvis longe poſitum infra SYPHILIDOS dignitatem, ceteris tamen egregii viri monumen-

numen-

numentis esse adjungendum: sunt enim, & quos magnorum Operum rudimenta delectent, & qui ad ea perficienda excitentur, quae alii aut curis gravioribus, aut infortunio impediti, tantummodo adumbrata reliquere. Ejusdem Poëtae rerum gestarum Narrationem, non illam quidem accuratissime scriptam, (sunt enim in ea nonnulla, quae vix intelligas) verum simplicem, & singularem, ne prorsus abjicere velis. nam ut meliorem de integro daremus, tantum otii non habuimus. Mirabitur fortasse quispiam, atque indigne feret, JACOBUM BONFADIUM, Veronensem a nobis appellatum, quum aliqui e Scriptoribus eum Brixianum fuisse malint. Nos plerisque fidem tribuere satius esse duximus; nec tamen, quid de hac re homines sentiant, multum laboramus. Tu interim, amice Lector, si quid ad juventutis studia promovenda labore nostro collatum esse censes, neque nos indignos putas, quorum conatibus faveatur, hilari fronte hunc Libellum excipe, daque operam sedulo, ne posteritas hanc bonarum literarum causam, quae nobis tanto sumtui est, a te neglectam fuisse, aliquando conqueri possit.

HIE-

HIERONYMUS FRACASTORIUS.

Alexander à Via sculp.

EX AENEA EFFIGIE
POSITA PATAVII
IN FORNICE
AD PONTEM
D. BENEDICTI.

HIERONYMI FRACASTORII

VITA,

INCERTO AUCTORE.

IERONYMUS FRACASTORIUS, Veronensis, Fracastoria perantiqua Veronae, atque ob id valde nobili Familia ortus, non antiquorum modo civium suorum Catulli, & C. Plinii gloriam aemulari, sed omnes prorsus nostrae, & superioris aetatis homines praestanti omnis doctrinae laude, & eximia in pangendis carminibus gloria, longo intervallo superare contendit. Is, Paulophilippo Fracastorio, & Camilla Mascarellia

Vicetina, ſummae probitatis parentibus ortus, atque a patre liberaliter educatus, ut primum per aetatem in luce hominum verſari coepit, tale de ſe ſpecimen apud omnes praebuit, ut jam tum ex eo adhuc puero, qui poſtea vir futurus eſſet, facile homines conjectarentur. quod immortalis DEI maturo quoque teſtimonio pridem fuerat confirmatum, quum pene infans, & vix cunis egreſſus, a matre quadam die in ulnis blande pertractatus, dum gravis forte tempeſtas repente coorta eſſet, ipſa fatali de caelo icta fulmine, incolumis ſervaretur. Patavium, ad capiendum animi cultum, adhuc adoleſcens, profectus, ingenti cura, atque indefeſſo labore, jam tum ad ſummum gloriae faſtigium generoſi ſpiritus indole ſibi iter aperuit, quum poſt bonarum literarum cognitionem, ad arcana cujuſque doctrinae, ſed Mathematicarum praecipue ſcientiarum infinita lectione, inuſitataque memoria ſibi eſſe penetrandum judicaſſet. Sed quum Philoſophiae

phiae ſtudiis per multos annos operam dediſſet, Petro Pomponatio Mantuano praeceptore uſus, tanto animi ardore, atque alacritate, Genio ſuadente, ſe totum ad Medicinam convertit, tanta porro contentione in Gymnaſio per quotidianas Medicorum diſceptationes ſe ſe exercuit, ut doctores ipſi atque aequalis juventus, eum ad omnia natum eſſe divino quodam conſilio faterentur, illique maximos Suggeſtus honores tunc detulerint, quod Patavii ante illum nemini, niſi maturo in ſtudiis, & perfectae demum aetatis viro, contigerat. Studiorum ſocios, & ſodales habuit Patavii, illuſtriores quoſque ejus aetatis juvenes, Gaſparem Contarenum, qui poſtea Cardinalis fuit, Andream Naugerium, & Marcum Antonium Contarenum Patricii ordinis Venetos, eoſdem poſtea clariſſimis legationibus ac magiſtratibus inſignes, Joannem Jacobum Bardulonum Mantuanum, qui graviſſimus Philoſophus fuit, Pomponium ac Lucam Gauricos fratres Aſtronomiae peritiſſimos,
 &Joan-

& Joannem Baptiſtam Rhamnuſium, qui poſtmodum X. Virum Conſilii Senatus Venetiarum a Secretis fuit, Graecarum literarum, ſed Coſmographiae praeſertim atque omnis fere Hiſtoriae peritiſſimum: ſed praeter ceteros, Marcum Antonium, Joannem Baptiſtam, & Rhaimundum Turrianos, nobiliſſimos fratres Veronenſes, praecipue coluit; quibuſcum quotidiano fere in convictu Patavii verſabatur, quum Hieronymus eorum pater exactae doctrinae, & auctoritatis vir, primum inter medicos in eodem Gymnaſio honeſtiſſimis conditionibus Suggeſtus locum obtineret. Sed, exorto demum bello, & everſo Patavino Gymnaſio, quum nunciata eſſet illi patris mors, & in patriam iter pararet, Livianus Venetarum copiarum Imperator, Muſarum liberalis hoſpes, & ingeniorum cenſor longe graviſſimus, honeſtiſſimis accitum conditionibus in Academiam Forojulienſem ad Portum Naonem inſtitutam, in Andreae Naugerii, & JOANNIS COTTAE praecel-

cellentium Poëtarum contubernium evocavit. Ubi quum aliquandiu versatus esset, carminumque, quae ab eo quotidie, ex nobili semper occasione summae dignitatis emanabant, auctoritate universae Italiae carus ac jucundus esse coepisset, illius scripta exinde publico semper excepta plausu, reliquorum ad hanc diem omnium famam oppresserunt. Sed quum pluribus bellis Livianum secutus esset, eo tum demum ex ipsa Gallorum ad Abduam victoria fuso ac capto, se in patriam sero contulit, quum omnia pene funditus eversa ac devastata direptionibus, & incendiis paterna bona exposita reperisset. Duxit uxorem vivo adhuc suadenteque patre, dum studiorum caussa Patavii moraretur, haud pari felicitate, quum non duorum modo, quos immature sibi ereptos nobili carmine acriter dolet, filiorum funeri interfuisset, nisi praeter Paulumphilippum (quem hodie Veronae praeclaro florentem ingenio admiramur) tertium quoque annis gra-

vem, & consilio maturum amisisset. Fuit FRACASTORIUS parva quidem, sed quadrata corporis statura, latis humeris, & barba decenter honestatus: nigra coma prolixaque: facie rotunda, subnigris oculis, naso, ab diutissime contemplandis stellis contracto, simoque. Ceterum totius oris aspectu, ingenium maxime vividum, miram probitatem sincerique animi candorem referente. Domum habuit Veronae, juxta D. Euphemiae: quamquam secessu Caphio, Melsineoque plurimum oblectaretur. de quo quidem Caphio monte, antequam sermo ulterius proferatur, pauca ideo dicenda esse videntur, ne locus, toto Veronensi agro hoc tam eximio cultore celeberrimus, quum is, ingenuo pudore detentus de eo pauca admodum scripserit, omnino ignoretur. Est Caphius mons, ad radices Baldi xv. millia passuum Verona distans, inter Athesim, & Benacum medius. ibi, quum paullulum ascenderis, villa in collis jugo, in media planitie ad conspectum Benaci

(non

(non eximiis illa quidem, ut reguli, ac beatioris fortunae homines, opibus ingenioque validiores ſupra civilis fortunae cenſum aedificarunt, picturis exornata, ſed uno tantum loci Genio, ac ſitus praerogativa admirabilis) reperitur. Quadrata domus eſt, ac liberiori undique, praeterquam ab Aquilone, caeli facie coronata: nam qua ab Oriente Atheſim ad radices montis ex intima Germania prope Baldum rapido curſu defluentem attingit, Veronam urbem & circumfuſas innumerabiles in ſubjecta planitie villas longiſſime proſpectat: atque in his, omnis generis armenta errantia, & fumantia ſub veſperam tecta intuetur. ab Occidente autem Benacum e converſo laetiſſima facies excipit: pari hercle occurrentium collium varietate mirabilior ac jucundior: quum vel altos interdum Benaci fluctus, & beatam Catulli peninſulam, ac veliferas item claſſes, & piſcantium naviculas longe advenientes perſpectare, tum diverſa oppida apricis promontoriis expoſita lubet

contemplari. hinc Bardolinum ſubjectum: hinc frequenti olea, & citriis colles coronatos: hinc demum nemoroſa & laeta virentibus paſcuis, naſcentium montium juga deſpectantur. noxios ventorum flatus ad meridiem paullulum exſtans ante domum cubitus eminentibus pomiferis arboribus jucundus, ac Baldus mons ad Aquilonem vergens, omnem hiemis duritiem procul expellit: ita tamen, ut & in media aeſtate quum ex alto Sol urget, obortis Eteſiis blandiſſime ventiletur, nec ardere in caelo Sirium ſentiat: & per hiemem, apricum fere ſemper Solem, & nebulae omnis expertem diem admittat. Benacus porro, qui maritimi litoris naturam aemulatus numquam gelaſcit, atque omnem hiemis duritiem ſuaviter frangit, frequenti nobilium troctarum, & carpionum piſcatione, non parum momenti ceteris quoque affert commodis. Hic illum interior domus aeſtivis hiberniſque cubiculis atque interioribus conclaviis, ubi amicos benigne atque

hila-

hilariter excipere consueverat, perquam commoda, quod magnopere *Musis* expetitur, strepitu vacua, atque alti plena silentii, omnibusque munditiis nitida, ad secretiora accedentem studia comiter accipiebat: quando editis aeternae famae carminibus, nobile illius caput sertis, & virenti per omnem Europam laurea coronaret. Vitae genus adamavit quietum, cunctis solutum curis & litibus, quum vir minime ambitiosus & parvo contentus, honestae ac jucundae vitae ad bonam semper frugem percupidus, unam tantum studiorum laudem spectaret: hilari ac frugi mensa, exactissima semper ad tuendam valetudinem ratione instructa: tam aperto, liberali, & perblando semper ingenio, ut quum summa esset morum temperie, facilitateque naturae, non eloquio, non cultu, fastum ullum ostenderet: numquam in alieni operis censura amarulentus aut parcus laudator esse consuevisset: ut etiam Joannis Baptistae Montani, medici clarissimi, illius vel aemuli,

vel,

vel, ut plures judicabant, in re medica principatum acriter affectantis, mortem nobili Epigrammate ſit proſecutus. Medicinam, ad quam perdiſcendam ſe totum ab adoleſcentia convertit, & in qua nominis celebritate primum inter illuſtres totius Europae medicos locum obtinebat, toto vitae tempore ita exercuit, ut in affectis corporibus ſanandis, in quibus illi mirifica quaedam & divina prorſus vis fuit, nullius quaeſtus potius quam officii rationem haberet. Et quoniam, hac vitae ratione multorum amicitiam ſuo ſibi beneficio comparaverat, inimicum vero merito habebat neminem, omnes non Venetiae tantum, atque illius orae, ſed externi etiam principes & reguli, ut de vel deſperata, vel dubia vitae re illum conſulerent, maximis ad ſe conditionibus accerſebant: a quibus ille diſcedens, ſalute eiſdem reſtituta, nullum prorſus pretium, praeter amicum animum in patriam referre umquam volebat. Delectabatur, quum in otio eſſet, antiquorum hiſtorias, & illu-

ſtria

ſtria clariſſimorum virorum facta perlegere; adeo ut Plutarchus, atque interdum Polybius ex manibus fere numquam exciderent. Mathematicis item ſcientiis, & praeſertim Muſicae, oblectandi animi cauſſa ſtudium adhibebat: ſed, ex mitioribus omnibus diſciplinis, in unam Coſmographiam incumbebat: quam tanto ſtudio quandoque colere conſueverat, ut gravioribus quandoque ſtudiis intermiſſis terrarum omnium ab Luſitanis primum in Oriente, mox a Columbo in Occidente noſtro ſeculo inventarum deſcriptiones & loca, ligneis orbibus ad amuſſim affabrefactis, altitudinum & latitudinum adhibitis dimenſionibus delinearet. Conſuetudo aſſidua illi erat multum cogitandi, plurima ſecum animo volvendi: neque enim vel deambulando tempus ullum labi fruſtra, vir numquam otioſus, patiebatur: ideoque & raro admodum, & niſi plurimis adhortationibus invitatus, loquebatur: triſtemque ac ſeverum homines exiſtimabant, quum illius ſermonibus

ad

ad hilaritatem ſaepius converſis, nihil laetius, nihil urbanius poſſet reperiri. Sed qui herbariae facultati ac ſimplicibus medicamentis ex antiquorum libris accurate perdiſcendis egregiam pridem operam navaverat, non obſcurae laudis compoſitionem atque adverſus peſtilentes febres mirae poteſtatis antidotum, quod *Diaſcordion* appellant, medentibus ſimul & pharmacopolis neceſſarium, ſuperioribus annis magna hercle noſtri ſeculi utilitate paravit; quum multis praeterea herbis ab antiquis pridem deſcriptis, ſed noſtro aevo incerta ſimilitudine perobſcuris, eruditam claritatem attulerit. Amicos habuit nobiles quoſque totius Europae, atque in omni doctrinae genere praeſtantes viros, ne ullum aut alterum eorum hoc loco commemorem, tam fauſto, felicique ſemper eventu, ut illum omnes, non ut ſummae doctrinae ac probitatis virum adamarent, ſed quaſi quoddam in terras delapſum Numen mirarentur. Sed graſſante demum in urbe peſtilentia, quum pri-

primo quoque tempore in ſuos ſe Caphios tranſtuliſſet, & multum otii nactus eſſet, ſuperatis hercle omnibus, quicumque plurimos ab hinc annos floruiſſent, poëtis, SYPHILIDA Petro Bembo, LEONIS X. PONT. M. tunc a Secretis, dicatam, perenni atque eo prope aeterno carmine decantavit: tanta omnium admiratione, ut quum non multos poſt annos Neapolim ad Jacobum Sannazarium in lucem edita deferretur, vir ille omnium noſtrae & ſuperioris aetatis diſertiſſimus, & Virgilianae majeſtatis aſſectator egregius, atque alieni carminis laudator alioqui parcus atque amarulentus, Hippolyto Medici Cardinali, qui forte ad eum ſalutandum nobili eruditorum corona ſtipatus, atque adeo ipſo Montano acri aemulo, acceſſerat, hunc unum eſſe confeſſus ſit, a quo non Jovianus modo Pontanus, ſed ipſemet quoque in Partu Virginis accurata carminis dignitate, viginti amplius annorum lima ac labore perpoliti, eſſet victus. Ceterum in amicitiis alendis ac

con-

conſervandis (ut pauci ſolent) fuit HIERONYMUS in primis diligens ac circumſpectus. amabat omnes, omnium ſemper obſequiis, ac commodis erat intentus, ut, vel in media hieme a Chriſtophoro Cardinale Madrutio Principe Tridentino, qui FRACASTORIUM mirifice diligebat, valetudinis cauſſa accerſitus, Tridentum magnis itineribus, ſemel atque iterum per abruptas convalles, proficiſci non gravaretur. Eorum vero, quorum fidem benevolentiamque in ſe cognitam atque exploratam habebat, mutuis atque iis quidem fere ſemper majoribus obſequiis proſequeretur, &, non viventes ſolum, quod magnum eſt, coleret, ſed ſuam in vita functos etiam, quod praeſtantius eſt, benevolentiam, quantum in ſe eſſet, voluerit teſtatam relinquere. id quod ex poſtremis illius Scriptis facile patet, quibus Turrianorum Veronenſium nobiliſſimorum fratrum memoriam, quum eorum alterum in Dialogo de Intellectione acriter diſputantem, alterum in Dialogo de

Ani-

Anima multa differentem & acute percunctantem induceret, posteritati voluit commendare: Andreae porro Naugerii praealtam ingenii vim atque eloquentiam, & Joannis Jacobi Bardulonis Mantuani subtile ac valde acutum in omni philosophia ingenium, quum vel nulla, vel ea certe pauca ingenii sui monumenta reliquerint, suo de Poëtica Dialogo Joanni Baptistae Rhamnusio, tamquam veteri amico & sodali dedicato, apposite atque eleganter posteris manare definivit. Sed, quod ad FRACASTORII gloriam vel maxime pertinet, tanta, vir eximius nullius fastus appetens, & humilia haec atque terrena semper despiciens, non apud suos Veronenses, aut reliquas tantum Italiae civitates, sed in omni etiam Europa auctoritate fuit, ut ex innumerabili diversarum gentium & illustrium procerum multitudine, quae Pischeriam ad CAROLUM V. Caesarem ex Germania Mediolanum & Genuam proficiscentem, atque inde in Algerium expeditionem paran-

rantem viſendum convenerat, ipſe quoque, qui forte ſolemnis pompae die e proximis Caphiis cum jucundioribus amicis ſpectatum deſcenderat, ſolus demonſtrante illum palam Madrutio Principe Tridentino, greſſum Caeſaris aeſtivo in Sole ac pulvere huc illuc proſpectantis tenuerit. Sed poſtremo, quum Chriſtianae Reipublicae, quae totius orbis Tridenti generale pridem Concilium indixerat, ſuam non ſemel operam ac fidem praeſtitiſſet, in patriam eo ſe animo contulit, ut, abdicata prorſus omni antiquae Medicinae opera, quaeſtuque, quicumque ex ea, vel ampliſſimus poſſet provenire, Aeſculapio ſacra facturus, laeto animo ad Muſarum vireta contenderet. quo alacriore mente extremum poſtea vitae diem, qui exacte Chriſtianam ſemper pietatem coluiſſet, quum gravis quotidie aetas praecipitante jam canitie properaret, feliciter clauderet. Scripſit ſumma ingenii fertilitate nondum ſenex de Stellis, Aſtrologiae omnis peritiſſimus, in Joan-

Joannis Matthaei Giberti Episcopi Veronensis, & gratissimi Maecenatis gratiam, Librum summae eruditionis PAULLO III. PONT. MAX. dicatum, in quo praeter alia multa, quae de Eccentricis orbibus atque Homocentricis differit, de duobus illis praecipue motibus a Joanne Baptista Turriano inventis agit, quorum ope quum aditus ad multa eorum, quae in natura abditissima sunt, pateat, tum via ad ea sine ulla obliquitate demonstranda aperitur, quae circa stellas apparent. Scripsit de Criticis item diebus alterum, contra Galenum. Scripsit graviori aetate, ac plane senex, de Sympathia & Antipathia rerum, & Contagionibus, & Contagiosis Morbis pari ingenii splendore Libros ad Alexandrum Farnesium Cardinalem, eumdem liberalissimum Maecenatem, atque inde praeclaram nominis famam latissime propagavit. novissime vero, dum duos Dialogos accurate & eleganter, de Poëtica unum, & de Intellectione alterum conscriptos in manibus

haberet, jam jam editurus, tertium de Anima, quem adverſus inſana non minus quam impia Pomponatii praeceptoris placita conſcripſerat, & Joſephi hiſtoriam, quam heroico carmine fuerat aggreſſus, ſummo vate dignam, fatali morbo properante abſolvere non potuit. Carmina quaedam ingenii ad majora tendentis praeludia, quae vivens publicari numquam voluit, magni tamen atque ingentis illius ſpiritus vim referentia exſtant. Ex iis, ea praeſertim, quibus Caeſar Fregoſius Palladis virenti olea coronatae caput, nobili gemma vel decenter caelatum, Margaritae Valeſiae Navarrae Reginae, Franciſci Gallorum Regis ſorori, dono miſit. Citriorum Epigrammata, & perennis famae Odae, tenera quadam ac praedulci ad Malſeſenum ſuavitate decantatae, ac nuſquam apud amicos repertae, ideo perierunt, quod eruditus vir, atque una tantum ſciendi gloria contentus, omnem qui ex carminibus inani hercle ſi non ridenda antiquorum comparatione

pu-

publicatis provenit faſtum ita prorſus contemſit atque deſpexit, ut quod plerique alii ſumma ope nituntur, ne illorum quidem archetypum apud ſe in hunc uſum eſſe umquam pateretur. ut, haec etiam qualiacumque ſunt, quae nunc in lucem emiſſa leguntur, non exiguo labore ac cura ab amicis hinc inde collecta, prout diſperſa prius quaeque reperiebantur, in unum divinitus redacta ſint. Fato functus eſt ſeptuagenario major, octavo Idus Auguſti MDLIII. dum pranderet, apoplexia correptus in menſa, quum nimio aeſtu damnatos menſes, in ſuis Caphiis, urbe ſecedens, devitaret. eo quidem tranquilliore vitae exceſſu, quod Paullumphilippum filium tanti nominis haeredem relinqueret, cum bona etiam ſpe praeclarae poſteritatis, quando jam ex eo plures avitae indolis nepotes non ſemel aut iterum amplexus eſſet. Ferunt HIERONYMUM, dum langueret, cognito fatali morbo, poſt multas amicas ſibi herbas in olfactum balbutiente lingua efflagitatas,

amiſſo penitus ſermonis uſu, manu ſaepius in verticem exporrecta, iis, qui aderant, innuere voluiſſe, ut celeriter cucurbitula affecto & laboranti cerebro, quo ille peropportuno remedio ſe olim Veronae unam Monialium Virginum Divo Bernardino dicatarum curaſſe adhuc meminerat, ſubvenirent: ſed, re nequaquam a domeſticis intellecta, quum alii alia adhibenda tum eſſe remedia praedicarent, fruſtra exſpectato remedio, leniter ſub noctem exſpiraſſe. Illius oſſa Veronam paullo poſt in D. Euphemiae, honorificentiſſimo relata funere, ſunt condita: flebili id carmine hujus ſeculi celebrantibus omnibus Poëtis. Aenea illius & Andreae Naugerii effigies ſcite expreſſa Patavii in fornice portae juxta pontem D. Benedicti, a Patavina juventute atque univerſo Gymnaſio ſalutatur: quam Joannes Baptiſta Rhamnuſius, ſupremum amicitiae munus perſolvens, addita antiquorum Arae pervetuſta Dicatione ex ruinis Salonarum urbis Dalmatiae eruta, ad ſtudio-

diosae posteritatis solatium luculenter exornavit: ut doctissimorum hominum simulacra, qui arcta viventes inter se necessitudine conjuncti fuerant, a posteris quoque in nobilissimo terrarum orbis Gymnasio eodem in loco pariter spectarentur. Ceterum Veronenses gratissimi cives, quod ad perenne FRACASTORII decus vehementer pertinet, ne a Rhamnusio ejusdem amico, pietate in tantum civem superari paterentur, biennio postquam idem Rhamnusius Patavii aeneam FRACASTORII imaginem collocasset, iidem communi consensu, uno omnium nobilissimo decreto, marmoream Veronae statuam praeclara majorum suorum imitatione, qui Catulli Vatis, & C. Plinii, reliquorumque civium suorum memoriam marmoreis imaginibus honestare voluerunt, in publico cum laurea erigendam curarunt: quae hodie Veronae visitur in veteri Arcu lapideo urbis, prope Comitium, in Area quae Dominorum appellatur: nec procul ab eodem

Catullo, ceterisque illustrioribus civibus Veronensibus, artificio Danesii Catanei Carrariensis ex Lunensi agro, praestantissimi hujus aetatis statuarii, non minus pia quam admiranda comparatione conspicitur. Quum autem variis elogiis ab amicis sepulcrum FRACASTORII Veronae ornaretur, ADAMI FUMANI carmen omnium consensu principem locum obtinuit.

EXEM-

EXEMPLUM EX ACTIS

CONSILIORUM

Magnificae Communitatis Veronae.

Die Jovis post Nonam, XXI. Novembris, M. D. LV. In Camera Consilii, in Consilio Duodecim, & Quinquaginta, praesentibus Clarissimis Rectoribus, & Magnificis Dominis Camerariis, in vocibus Quinquaginta octo.

Pro erigenda Statua marmorea, Excellentissimo Domino HIERONYMO FRACASTORIO Poëtae Clarissimo felicis memoriae, posita fuit Pars infrascripta, Die XII. Instantis publicata, & nunc repetita, & capta de Ballotis XLV. Pro, & XIII. Contra. cujus tenor est, videlicet:

EA FUIT virtus, & diversarum scientiarum cognitio Excellentissimi Domini HIERONYMI FRACASTORII Civis nostri, ut inopinata ejus mors ingentis moeroris, & luctus caussam non solum nobis, & cunctis Italiae Civitatibus praebuerit, sed etiam multis barbaris nationibus, ad quas tanti viri fama pervenerat. Ille enim Philosophiae, & Medicinae peritia nostri temporis celeberrimos homines aequavit: Humaniorum vero literarum scientia, & in primis Poësi, sicuti multos ex veteribus, ita omnes, qui post annos mille quingentos aliquod in eo genere scriben-

di nomen habuere, ſuperavit. Teſtantur divinum illud SYPHILIDIS, ſive DE MORBO GALLICO, Poëma, Heroico carmine ſcriptum: atque item Libri duo, nuncupati JOSEPH, quos morte praeventus abſolvere non potuit, complureſque alii luſus Poëtici, qui nuperrime in lucem prodiere. Proinde quum patres noſtri eos etiam Cives ſuos, qui ante humani generis Redemtionem ſingulari quadam eruditione, ac ingenii ſplendore floruere, publicis monumentis, & imaginibus decorandos cenſuerint; NOS etiam, tantum Virum, Nobili genere ortum, tamque illuſtrem Poëtam, quem nos ipſi aluimus, & in patriae ſinu morientem vidimus, pari honoris, & gloriae titulo defraudare non debemus: Et ideo ad propoſitionem Spectabilis Domini Chriſtophori Fracaſtorii Proviſoris Communis,

VADIT Pars, poſita per Spectabiles Dominos Proviſores, & Conſilium Duodecim, quod majorum noſtrorum exemplo, qui Catullum, Plinium, & reliquos Cives ſuos, qui in diverſis ſcribendi facultatibus praeſtitere, ex veterum inſtituto marmoreis imaginibus honeſtare voluerunt, erigatur ipſius Domini HIERONYMI marmorea Statua, Poëtae habitum referens, redimitaque tempora Lauro, ſupra Arcum viae, Salae hujus Conſilii contiguae, juxta ordinem reliquarum conſtituenda.

Locus Sigilli.

Angelus Zavariſius Cancell. Communis.

SE-

SELECTA DOCTORUM VIRORUM DE HIERONYMO FRACASTORIO, EJUSQUE SCRIPTIS TESTIMONIA.

Joannis Pierii Valeriani in Hieroglyphicorum Librum L. Epistola ad Hieronymum Fracastorium.

QUAMVIS parva admodum inter nos consuetudo fuerit, eoque secessu Olivetano Veronensis agri, quo mihi per continuum triennium frui temporum eorum permisit quies, dum tu Veronae tuis, ego ibi meis tum studiis tum negotiis incumbebamus, vix ter facultas data, ut esse una possemus; neque antea te Patavii, quo me ad Philosophiae studia contuleram, videre licuerat, quod inde paullo ante discesseras, quam ego advenissem: tua tamen te virtus ita mihi ex eo tempore conciliaverat, ut quem ob summum ingenium, summamque doctrinam plus te uno diligerem, certe neminem haberem, omnium enim voce commendationeque politissimis literis, & liberalium omnium artium studiis florebas, clarusque & celebris habebare: unde meus erga te, quem adhuc ex facie non agnoscebam, coepit cultus, qui mox cum aetate accrevit simul, majoribus scilicet in dies ad virtutem profectumque tuum additis incrementis. Ab eo vero tempore quo bella illa calamitosissima, tam aspera, tam continua, me non modo ex tranquillo eo secessu exturbaverunt, verum tota etiam patria expulerunt, quamdiu foris profugus, errabundus, inops vixi, tui semper memor, atque sollicitus fui, quod vicem etiam tuam, & bonorum omnium ingemiscebam, & ubicumque locorum cives tuos, dispersos etiam ipsos com-

comperissem, nunc per Aligeros fratres Petrum & Ludovicum, nunc per Alithaeum, Zavarisium, Turrianos, nunc per alios amicos tuos, quos doctrinae nomine veneror, curabam ut meus erga te amor tibi fieret perspectissimus: idque officii ab aliquibus ex his mihi non indiligenter praestitum confido. Sed quoniam vel his testibus tam locupletibus mihi nondum satisfaciebam, decrevi tandem quaqua ratione possem, aliquod hujusmodi mei erga te animi signum manifestius exhibere. Igitur quum labores meos in Aegyptiorum Hieroglyphica explicanda recenserem, pleraque id genus commentaria in amicos distribuerem, tuque non in postremis esses, plantas duas insigniores elegi, *Palmam*, & *Laurum*, easque a nostratibus longe diversas, ex Aegyptiorum quippe locis a me primum in Italiam translatas, quas tibi dono mitterem. Palmam quidem, ob sublime illud ingenium tuum, quod ad excelsa quaeque prospero eventu se se attollere contendit, cujus evectus pennis toto primum caelo Epicyclos summovisti, totque priorum Astrologorum machinas demolitus, facilem & permeabilem Planetis viam complanasti. Laurum autem, quia tu, re optime in caelo gesta, ad infima mox terrae loca descendisti, tamquam Hercules alter triumphabundus: sed qui in superiorem orbem, non ut ille, de visceribus terrae Cerberum traxeris, qui aconitum ad mortalium perniciem evomeret, sed ab Antipodibus SYPHILUM illam tuam admirandi vigoris plantam asportares, quae morbis omnibus, tam cognitis, quam incognitis, praesentanea remedia, & incolumitatem efficacissime conferret. Quod vero ad plantas attinet, spero eas a te benigne suscipiendas, deque earum surculis amicitiae nostrae firmitatem colligari posse, quam diuturnam perpetuamque fore mihi persuadeo: quia meus erga te amor, cultus, & observantia, talia mihi pollicentur; tuque ut ameris ab omnibus, ingenii, doctrinaeque tuae monumenta, uno doctorum omnium ore celebrata deposcunt: quorum quidem operum, studiorumque tuorum omnium felicitatem agnoscimus, & omnium posteritati celebrem & illustrem fore plurimum & ex animo gratulamur.

Il Cardinal Pietro Bembo in una Lettera al FRACASTORO, che si legge nel Libro V. del Volume III.

Che se io ho da voi altra volta ricevuto il maggiore & piu illustre dono & il piu pretioso & piu da me estimato & pregiato; che tutti gli altri doni, che io ho gia mai havuti da tutti gli

gli altri huomini, insiemememente non sono; Il Poema dico Latin vostro così chiaro & così raro: ec.

In un' altra che seguita immediatamente, allo stesso.

Mi rallegro con V. S. di questa così bella & honorata fatica vostra (*de Sympathia & Antipathia rerum*); la qual vedo sarà con gli altri bellissimi parti del vostro ingegno ad eterno honore del nome vostro. Et piacemi che non habbiate dimenticata la Poesia; perche siate invecchiato assai: si come l'ho dimenticata io: che non mi ricordo quasi piu d'haver mai fatto verso alcuno. ec.

M. Simon Fornari sopra quelle parole dell' Ariosto nella Stanza XV. dell'ultimo libro dell'Orlando:

Io veggo il FRACASTORO.

GIROLAMO FRACASTORO Veronese, medico, e poeta, e scrittor d'Astrologia in prosa, ma ne'versi a nostri tempi raro, ed incomparabile.

Lilius Gregorius Gyraldus Dialogo I. de Poëtis suorum temporum.

Ejusdem est facultatis (*idest medicus*) HIERONYMUS FRACASTORIUS Veronensis, qui de MORBO GALLICO, ut vulgo dicimus, ipse a barbara voce SYPHILIDA vocat, Libellos tres, ad Petrum Bembum habet in manus, in quibus quum antiquos consectatur poëtas, tum praecipue Pontanum, quem celebrat, aemulatur, egregius certe in confingendis fabulis. apta illi carminis structura: in ea tamen quaedam praelicenter dicta, quae nostri instituti non sunt, ut colligam: leguntur & alia plura ejusdem FRACASTORII quae a doctis probantur.

Jovi-

Jovita Rapicius Libro V. de Numero Oratorio.

At enim, dicat aliquis, desuetudinem ipsam hujus rhythmi, & diuturnam apud multos rei hujus ignorantiam, desperationem afferre posse. At mehercule Pontani Urania, & Horti Hesperidum: FRACASTORII SYPHILIS, & Synceri de Virginis Partu libri, & pauca Andreae Naugerii, pauca item COTTAE poëmata facile declarant, non esse desperandum, quin intermissa, & diu desueta in consuetudinem revocari aliquando possint. quum enim poëmatum recte scribendorum ratio diu latuisset; & malos versificatores Latini plurimos, Poëtam nullum haberent, hi quasi de Caelo demissi sunt, qui desitae, & prope obsoletae artis observatione, pertinaci bonorum imitandorum studio, multaque, & jugi exercitatione tantum profecerunt, ut cum antiquis Poëtis conferri jure possint. itaque horum poëmata, ut primum perspecta sunt, quasi quaedam Phidiae signa, statim ab omnibus ita sunt probata, ut artem poëticam, quam prius quasi sopitam, ac jam prope exstinctam, lugebamus, eam nunc tantorum, & tam excellentium virorum ingenio, & arte suscitatam gaudeamus. &c.

M. Antonius Flaminius Paraphrasi in Duodecimum Aristotelis Librum de Prima Philosophia, pag. 45. Edit. Parisiensis.

Haec praefatus Aristoteles ad explicandas opiniones Eudoxi, & Callippi de numero Sphaerarum aggreditur, summam totius rei breviter exponens, quod earum rerum tractatio diligens ad Astrologiae potius, quam Primae Philosophiae munus spectare videatur: quamobrem nec nos quidem in iis explanandis quidquam commorati sumus, quum praesertim sciremus, HIERONYMUM FRACASTORIUM hanc partem eleganter, & enucleate interpretatum esse in suis Homocentricis, quem Librum ille hoc anno misit ad PAULLUM III. PONT. MAX. Etenim quum Hipparchus, & qui secuti sunt eum, naturalem Astrologiae cum Philosophia societatem diremissent, easque disciplinas interpositis nescio quibus circulis commenticiis & fictis ita distraxissent, ut nulla amplius ratione coire posse viderentur, exstitit aliquando Joannes Baptista Turrianus eximium seculi nostri decus, qui duarum gravissimarum artium dis-

dissensionem, ac dissidium molestissime ferret: itaque magnitudine fretus ingenii, & doctrinae, quibus rebus, ut ceteris omnibus virtutibus, mirabiliter florebat, instituerat eas reconciliare, atque ad pristinam revocare concordiam: jamque hujus pulcherrimi conatus praeclara fundamenta jecerat, quum subito ecce vis mortifera morbi hominem immortalitate dignum invasit, qua ille consumtus ad ea sidera migravit, quae dies ac noctes cogitatione peragrabat, Italiam sua clarissima luce orbatam, & gravissimo moerore confectam relinquens. Agendae sunt igitur immortales gratiae HIERONYMO FRACASTORIO, viro omni liberali doctrina politissimo atque perfecto, qui, quum a Turriano homine sibi amicissimo nonnulla semina ejus disputationis accepisset, ex iis pulcherrimos atque uberrimos foetus propagavit, edito Libro divino & plane caelesti, in quo eorum omnium, quae in cursibus stellarum admirabilia, & quasi contra rationem accidere videntur in caelo, tam luculente, tamque subtiliter caussas persecutus est omnes, ut ex iis locis venisse, non ut eas ipse reperisse videatur, ita omnia quasi ante oculos ponit, ita nihil usquam occurrit, quod cum physicis rationibus, & principiis, ac progressionibus naturae non mirabiliter consentiat. Itaque magni hujus viri admirabile ingenium, & excellentissima doctrina Astrologiae, Philosophiaeque disciplinas multa jam secula graves inimicitias inter se gerentes felicissime reconciliavit, easque tam arcto necessitudinis vinculo conglutinavit, ut nullius ingenii calliditas umquam futura sit tanta, quae possit amplius earum amicitiam dissociare. Quocirca si sententias Eudoxi, & Callippi, atque iis etiam longe meliora de numero globorum caelestium, deque disparibus eorum motionibus intelligere aveas, ostendimus tibi fontem, unde possis uberrimam omnium earum rerum haurire scientiam, & honestissimam sitim admirabili cum voluptate restinguere.

Bernardinus Parthenius de Poëtica Imitatione Libro II. inducens Triphonem Cabrielium cum Trissino, & Manutio loquentem, judiciumque de quibusdam sui aevi Poëtis ferentem.

De FRACASTORIO, ut de illo etiam quaeramus, quid, inquit Trissinus, statuemus? video enim nostrorum Poëtarum illum principem locum omnium consensu facile obtinere, altiusque quam ceteri evolare. Ornatissimus politissimusque is est, respondit

dit Tripho: in fabulis fingendis excellit, natura ſublimis. Quod ut variis carminum generibus, atque argumentis probarit, nuſquam tamen dilucidius, ac planius quam in SYPHILI. Illo enim Poëmate tum ingenii ſui vim, ſcribendique judicium praeſefert, tum quantum imitatio, ac diligentia poſſit, non obſcure demonſtrat. Nihil illo, ut ſemel dicam, abſolutius. De reliquis hujus Poëtae ſcriptis aliis ſtatuendum relinquimus.

Idem pagina 26. Orationis pro Lingua Latina.

Sed praeter ceteros omnes, qui noſtra recordatione in hac facultate praeſtitere, primas FRACASTORIO deferamus, qui tam reconditum argumentum, tam in Poëtarum literis inauditum ea copia ac felicitate potuit tractare. divinum ingenium, quo auctore Medicina tantum ſit conſecuta. palam ille nihil eſſe in rebus humanis indicavit, quod in mentem hominum cogitationemque exiſtimetur venire, ne idem feliciſſime, ſi tentemus, dicendo adipiſcamur.

Onuphrius Panvinius Antiquitatum Veronenſium Libro VI.

Bonarum artium, & omnis doctrinae, urbiſque noſtrae ſplendidiſſimum lumen noſtro ſeculo fuit HIERONYMUS FRACASTORIUS, nobiliſſimus Civis, Philoſophus, Medicus, & Poëta omnium, qui poſt Caeſaris Auguſti tempora umquam toto terrarum orbe omnium conſenſu fuerint, procul dubio maximus. Hic multa elegantiſſime accuratiſſimeque conſcripſit, in quibus principem locum SYPHILIS, ideſt libri tres, quos de MORBO GALLICO heroicis verſibus ad Petrum Bembum divine edidit, tenent. Quibus nihil divinius aut elaboratius ne a Virgilio quidem ipſo fieri potuiſſe exiſtimo. Edidit praeterea Comoediam, cui titulus Joſeph.

Homocentrica, & de cauſſis Criticorum dierum per ea quae in nobis ſunt.

De Sympathia, & Antipathia lib. I.

De Contagione & contagioſis morbis, eorumque curatione Lib. III.

Alconem, ſive de cura canum venaticorum, carmine.

Obiit eximius vir ſuperioribus annis Veronae, repentino morbo, non ſine maxima literarum jactura, oppreſſus, cui ex S. C. ſtatua in foro cum reliquis illuſtribus Veronenſibus ere-

cta est, ejus imagine ad vivum expressa cum hoc quod ego edidi Elogio:

HIER. FRACASTORIO

PAVLI. PHILIPPI. F

EX. PVBLICA. AVCTORITATE

ANNO. CIↃ DLIX

Q. Marius Corradus Libro XIII. de Lingua Latina.

Luserunt alia doctissimi viri, Pontanus, Castilio, Varchius, Jo. Baptista Arcucius, COTTA, Naugerius, FRACASTORIUS, Amaltheus, Marullus, Gambara, Fascitellus; quorum tamen scriptis non minus, quam Virgilii, Horatii, aliorumque veterum, posteritas omnis adjuvabitur.

Julius Caesar Scaliger Poëtices Libro VI. qui & Hypercriticus.

Ad HIERONYMUM FRACASTORIUM tandem aliquando deventum est: in quo quum nihil soleam desiderare, admirationi potius erit locus, quam castigationi. Quamquam ne superiores quidem Operae tamquam censoris accipiendae sunt, sed quasi vestigatoris. Hoc unum agimus, ut Poëta noster ad maxima quaeque se se accingat: quae si ego in aliorum animadversionibus non sum assequutus, at excitarim saltem nobiles animos ad expeditam illam perfectionem. Divinum igitur Poëma quum sit ejus SYPHILIS, quid agendum sit nobis, si ab sua ipse magnitudine discessisse credi potest aliquando? &c.

Joannes Matthaeus Toscanus Pepli Italiae Lib. III. pag. 73.

Nullum, qui FRACASTORIO Veronensi propius ad Maronis majestatem accesserit, Poëtam Italia umquam protulit. Medicum etiam eum ac Philosophum fuisse illustrem, una cum poëmatis publicata Opera declarant.

Ja-

Jacobus Augustus Thuanus ad annum 1553.

HIERONYMUS FRACASTORIUS ad exactam Philosophiae & Mathematicarum Artium, ac praecipue Astronomiae (quam & doctissimis scriptis illustravit) cognitionem, summum judicium & admirabile ingenium attulit: quo multa ab antiquis aut ignorata, aut secus accepta adinvenit, & explicavit. Et Medicinam, ut honestissime ac citra lucrum, ita felicissime fecit. Poëticam vero ita excoluit, ut ad Virgilianam Majestatem proxime accessisse eum faterentur aemuli: & in iis Jacobus Sannazarius, alioqui parcus & amarulentus alienae eruditionis laudator, qui, visa ejus SYPHILIDE, non solum Joannem Jovianum Pontanum, sed se quoque ipsum in Opere accurata xx. annorum lima perpolito victum exclamavit. Ei certe hujus seculi ingens miraculum Julius Caesar Scaliger, tamquam illarum quas dixi, Scientiarum & Poëtices summum fastigium consecuto, *Aras* erexit.

Thomas Bartholinus Dissertatione de Medicis Poëtis pag. 131.

HIERONYMUS FRACASTORIUS Veronensis caput inter Medicos extulit, & praeter alia cedro dignissima Scripta, de MORBO GALLICO, seu SYPHILIDE Libros tres, Petro Bembo inscriptos heroicis versibus concinnavit, qui cum veterum majestate certare valent. Vitam hujus vide apud Joannem Neandrum Syntag. de Med. Orig. pag. 164. Scripsit etiam de cura Canum Venaticorum heroico stylo, cujus titulus est Alcon.

TRE

TRE LETTERE DI

M. PIETRO BEMBO

A M.

GIROLAMO FRACASTORO,

APPARTENENTI AL POEMA

DELLA SIFILIDE;

che si leggono nel Libro V. del Volume III.

LETTERA PRIMA.

MOLTO volentieri ho ricevuto il vostro Poema datomi da M. Leonico insieme con le vostre lettere: & molto di buona voglia & con sommo piacer mio l' ho veduto. Et come che altra volta un' altro essempio di lui toltovi nascosamente mi venisse veduto due o tre anni sono: pure con quella avidità, che harei fatto, se mai veduto non l' havessi; o forse peraventura con piu, essendomi esso a quella volta piaciuto grandemente, & percio estimando si come piu emendato mi dovesse etiandio piu piacere quest' altra; io l'ho hora & letto & riletto piu fiate, & ciascuna piu volentieri in tanto; che non ho veduto, ne voluto vedere altro alquanti giorni. Per la qual cosa mi pare potervi dire sicuramente; che egli è di molto maggior prezzo, che voi nol fate nelle vostre lettere: Et che

a giudicio mio egli è così bella Operetta, & così poetica, & così da ogni sua parte ben condotta, & così cara; come altra, che a questo nostro secolo in luce venuta sia. Direi un poco piu oltra: se non fosse, che io ci ho per vostra gratia & per vostra somma cortesia troppa parte. Il primo libro ha molte cose belle anzi tutte & parmi che scriviate in verso cose tolte di mezzo la Philosophia molto poeticamente & molto piu gratiosamente, che non fa Lucretio molte delle sue. Et primieramente bellissima particella è quella, nella quale parlate a me, & tanto bene disposta & ornata; che io non saprei disiderar piu da Virgilio. Et certo, che io non dico piu, di quello, che io stimo. Vedete per questo, quanto è quello, che io vi debbo di tanto & si honorato & raro & caro dono. Nel quale tuttavia due altre volte vi ricordate di me nel secondo libro: con una delle quali chiudete & finite l' Opera. Bellissima m' è anchor paruta tutta quella parte, che incomincia, Quare age &c. *infino a quel verso,* Ergo si & nostra &c. *Ma del primo libro sopra tutto mirabile è la lamentatione, che fate nel fine, ben ricca & piena di quella copia & abondanza & vaghezza Virgiliana; che cotanto fa maravigliare, chiunque il legge: & in questa la morte di M. Marco Antonio, & ultimamente quelli cinque versi,* Illa tempestate: *che mi fan credere, che l' Anima di Virgilio ve gli habbia dettati. Il secondo libro veramente è tutto dall' un capo all'altro leggiadrissimo; & pieno di figure Virgiliane & di vaghezza infinita, forse in qualche parte per cagione della novità delle cose, che vi sono, & per*

& per la varietà delle herbe & medicine, che vi si raccontano: nelle descrittioni delle quali di gran lunga superate la espettation mia, & credo supererete quella di ciascuno altro. In questo libro la favola del legno non potria esser meglio pensata, ne starci piu propriamente di quello, che ella vi sta, ne in piu atto luogo posta. Ora per sodisfare non solamente a voi, che di cio mi pregate; ma ancora a me stesso, per la parte, che havete voluto che io ci habbia; ho in questa leggiadrissima Operetta notate quelle cose, che harei fatto, se io stesso l'havessi composta, & con quello amore medesimo. Le quali saranno aggiunte con questa lettera; & haveranno insieme le correttioni, che io v'ho pensate sopra. Le quali non voglio che vagliano appo voi, se non in quanto possiate vedere a qual parte pieghi il mio o disiderio o giudicio. Voi poscia togliendo da me solo lo havervene avertito, rassetterete quanto vi parrà da rassettare, con miglior lima, che non è questa mia gia logora & inrugginita: & per niente non mi crediate piu che vi bisogni. D'alcune altre cose ho ragionato con M. Francesco della Torre: che fia il renditor di queste: a cui mi rimetto. Le gratie, che io v'ho a rendere io le riserbo a raccogliere in altro tempo. Hora state sano; & tenetemi tanto per vostro, quanto è interamente tutto quello, che io sono.

A XXVI. di Novembre MDXXV.
Di Padova.

LETTERA SECONDA.

RICEVUTA hieri la vostra lettera in risposta della mia sopra i due libri vostri: & veduta quella parte di lei, dove dite aver pensato di lasciar ne detti libri la favola dell' argento vivo, & giugnere un altro libro agli due; non mi sono potuto tenere di scrivervi da capo & pregarvi, che non vogliate entrare in questa fatica; la quale io non solamente stimo soverchia, ma oltre accio anchora dannosa. Percio che quando ben faceste che i libri fossero quattro, non che tre; io per me non vi concederei mai, che il fingere due favole in essi così da ogni loro parte nuove & da niuna antica pendenti fosse altro che non ben considerato abastanza. Dove quella del legno mi sodisfa & empie l' animo maravigliosamente. Senza che per essere il legno cosa nuova, ella vi sta piu propriamente; che non fa quella dello argento, che è cosa trita & ad ogniuno famigliare, come sapete. Che dove dite che Virgilio fa digressioni ne suoi poemi: vi rispondo, che ancho voi ne fate in questi libri tante, che è bene assai. Benche altro è digressione, & altro favola del tutto nuova. Anzi Virgilio stesso quando fa la favola d' Aristeo, non la finge tutta da se, ma la trahe & toglie dalle antiche. Di Pindaro non potete trar buono essempio; che è poeta Lirico & Ditirambico: il quale però in tutte le sue opere così diverse non ne finge di nuove, se non due. Del Pontano non parlo. Del quale se io havessi ad imitar cosa alcuna, vorrei imitar di lui le virtù,

tù,

tù, & non i vitii. Questo finger le favole in esso è così vitioso; che per questo non si puo leggere alcuno de suoi poemi senza stomacho. Oltra che la favola vostra dell'argento; quando ancho vi si concedesse che ella non fosse soverchia; per la infinita imitatione che essa ha di quella di Virgilio non mi piace per se in niun modo. Torno per tanto a dirvi che a me pare che vogliate pigliar fatica a danno vostro. Ne io saprei lodare, anchora se la favola non fosse in consideratione, cotesto vostro pensiero di farne tre libri; quando la qualità della materia del Poema è così compiutamente da ogni sua parte fornita in due; che tutto quello che vi si arroggerà, non potrà essere altro, che portare acqua alla fonte. Contentatevi M. GIROLAMO mio di quello, che fatto avete: che vi prometto che avete fatto assai. Et non vogliate essere voi di quelli pintori; che non sanno levar le mani dalle loro opere. I due libri sono pieni, sono abondevoli di modo; che niente pare che vi manchi, o disiderar vi si possa. Ne per tutto cio dalla favola dell'argento in fuori, v'è pure un verso non dico soverchio, ma solamente otioso. Se vi lascierete la favola, & oltre accio vi giugnerete altre cose; non potrete a giudicio mio porvi giamai tanta fatica & tanto studio; che non sia per parere a dotti & giudiciosi huomini, che habbiate voluto far troppo. In somma per nessuna conditione posso io impetrar da me il concedervi, che quella favola non meriti esser tolta di quei libri. Se io dico peraventura piu di quello, che a modesto amico si converrebbe; l'amore che io porto a quella Opera, & l'obligo

che

che io ve n' ho, mi fa così parlare. Ho ſopratenuto queſta lettera per parlarne prima con M. Leonico, & vederne il parer ſuo. Il quale è in tutto di queſta medeſima openione & giudicio: & così a nome ſuo anchora vi ſcrivo, quanto è ſcritto qui ſopra. State ſano.

A V. di Gennajo MDXXVI.
Di Padova.

LETTERA TERZA.

HO RICEVUTO *il bello & grande & ſingolar dono del voſtro Poema Heroico del Mal Franceſe, Honorato M. GIROLAMO mio: il qual dono m' è piu caro ſtato; che veruno altro, che io habbia giamai per tutto 'l tempo della mia vita ricevuto o dal favore della fortuna, o dalla benivolenza de gli huomini. Hollo veduto & riveduto con tanto piacer mio; con quanto devea vedere & frutto del voſtro ingegno & della voſtra dottrina; & libri, che manderanno innanzi inſieme col voſtro la memoria del mio nome, a cui ſono indirizzati, quanto la latina lingua durerà, con illuſtre & honoratiſſimo teſtimonio & del voſtro di me giudicio, & dell' amore che mi portate: de quali due non ſaprei dire qual piu dolce & piu ſoave mi ſia, o di cui far da me ſi debba maggiore ſtima. Vi renderei di cotanta voſtra corteſia gratie: ſe io parole trovar poteſſi, che baſtaſſero a cio fare convenevolmente. Percio che a penſar di riſpondervi con alcun dono, & come ſi ſuol dir di rimunerarvi; io forza ne ardire non ho. Riſerberò adunque & ſcriverò nel mio*

ani-

animo assai capace & a ricevere & a rispondere altrui con amore, tutto questo così alto & puro debito che io vi tengo: & pregherò il Cielo, che vi doni vita & prosperità convenevole alla vostra virtù. State sano.

A gli otto d'Ottobre MDXXX.

Di Padova.

IDEM BEMBUS

Historiae Venetae Libro III. pag. 97. Editionis Venetae novissimae. Ad annum M.CCCCXCVI.

JAmque in Urbe advenarum contagione, invectioneque siderum, morbus peratrox initium acceperat is, qui est GALLICUS appellatus: quo genitalibus ante omnia plerumque vitiatis, corpus doloribus afficiebatur, deinde pustulae maculaeque prodibant quum in membris reliquis, tum magnopere in capite facieque: ac saepe tumores, & tamquam tubera primum subdura, post etiam saniosa exoriebantur. itaque multi diu vexati membrorum prope omnium doloribus, deformatique tuberculis, & ulceribus, ut vix agnoscerentur, miserabiliter interibant. neque quorum medicamentorum pestilentia indigeret nova insolensque, sciri poterat. quamobrem annos complures omnibus in Reipublicae municipiis & finibus licenter pervagata, magnum hominum numerum absumsit, foedavit multo maximum. Sed quoniam eo de Morbo FRACASTORIANI Libri Tres heroicis versibus multa cum dignitate venustateque conscripti

vul-

vulgo in manibus habentur, nihil nos quidem attinet haec ſcribentes commorari, praeſertim quod ejus acerbitas & vis multo nunc jam remiſſior tolerabiliorque facta, vel inventis ad ea mala perfugiis opibuſque, vel caelo minus in dies ſaeviente, plane deferbuit.

HIE-

HIERONYMI
FRACASTORII
VERONENSIS
SYPHILIDIS,
SIVE DE
MORBO GALLICO
LIBRI TRES,
AD
PETRUM BEMBUM.

HIERONYMI FRACASTORII

SYPHILIDIS,

SIVE DE

MORBO GALLICO

AD PETRUM BEMBUM,

LIBER I.

UI caſus rerum varii, quae ſemina morbum
Inſuetum, nec longa ulli per ſecula viſum
Attulerint: noſtra qui tempeſtate per omnem
Europam, partimque Aſiae, Libyaeque per urbes
Saeviit: in Latium vero per triſtia bella
Gallorum irrupit, nomenque a gente recepit:
Necnon & quae cura, & opis quid comperit uſus,
Magnaque in anguſtis hominum ſolertia rebus,
Et monſtrata Deûm auxilia, & data munera Caeli
Hinc canere, & longe ſecretas quaerere cauſſas
Aëra per liquidum, & vaſti per ſidera Olympi
Incipiam: dulci quando novitatis amore

Correptum, placidi Naturae ſuavibus horti
Floribus invitant, & amantes mira Camoenae.
Bembe, decus clarum Auſoniae, ſi forte vacare
Conſultis LEO te a magnis paullispe r, & alta
Rerum mole ſinit, totum qua ſuſtinet orbem:
Et juvat ad dulces paullum ſecedere Muſas:
Ne noſtros contemne orſus, medicumque laborem,
Quidquid id eſt. Deus haec quondam dignatus Apollo eſt:
Et parvis quoque rebus ineſt ſua ſaepe voluptas.
Scilicet hac tenui rerum ſub imagine multum
Naturae, fatique ſubeſt, & grandis origo.
Tu mihi, quae rerum cauſſas, quae ſidera noſcis,
Et caeli effectus varios, atque aëris oras,
Uranie, (ſic dum puro ſpatiaris Olympo,
Metiriſque vagi lucentes aetheris ignes,
Concentu tibi divino cita ſidera plaudant)
Ipſa ades, & mecum placidas, Dea, lude per umbras,
Dum tenues aurae, dum myrtea ſilva canenti
Aſpirat, reſonatque cavis Benacus ab antris.
Dic, Dea, quae cauſſae nobis poſt ſecula tanta
Inſolitam peperere luem? num tempore ab illo
Vecta mari occiduo noſtrum pervenit in orbem,
Ex quo lecta manus ſolvens de litore Ibero
Auſa fretum tentare, vagique incognita ponti eſt
Aequora, & orbe alio poſitas perquirere terras?
Illic namque ferunt aeterna labe per omnes
Id morbi regnare urbes, paſſimque vagari
Perpetuo caeli vitio, atque ignoſcere paucis.
Commercîne igitur cauſſa acceſſiſſe putandum eſt
Delatam contagem ad nos, quae parva ſub ipſis

Principiis, mox & vires & pabula ſenſim
Suſcipiens, ſe ſe in terras diffuderit omnes?
Ut ſaepe in ſtipulas cecidit quum forte favilla
De face, neglectam paſtor quam liquit in arvo,
Illa quidem tenuis primum, ſimiliſque moranti
Incedit: mox, ut paullatim increvit eundo,
Tollitur, & victrix meſſem populatur & agros,
Vicinumque nemus, flammaſque ſub aethera jactat.
Dat ſonitum longe crepitans Jovis avia ſilva,
Et caelum late circum, campique relucent.
  At vero, ſi rite fidem obſervata merentur,
Non ita cenſendum: nec certe credere par eſt
Eſſe peregrinam nobis, tranſque aequora vectam
Contagem: quoniam in primis oſtendere multos
Poſſumus, attactu qui nullius hanc tamen ipſam
Sponte ſua ſenſere luem, primique tulere.
Praeterea & tantum terrarum tempore parvo
Contages non una ſimul potuiſset obire.
Aſpice per Latii populos, quique herbida Sagrae
Paſcua, & Auſonios ſaltus, & Iapygis orae
Arva colunt: ſpecta, Tyberis qua labitur, & qua
Eridanus centum fluviis comitatus in aequor,
Centum urbes rigat, & placidis interfluit undis:
Uno nonne vides ut tempore peſtis in omnes
Saeviit? ut ſortem pariter tranſegimus unam?
Quinetiam externos eadem per tempora primum
Excepiſſe ferunt: nec eam cognovit Ibera
Gens prius, ignotum quae ſcindere puppibus aequor
Auſa fuit, quam quos diſterminat alta Pyrene,
Atque freta, atque Alpes cingunt, Rhenuſque bicornis:

Quam reliqui, quos lata tenet gelida ora ſub Arcto.
Tempore non alio, Poeni, ſenſiſtis, & omnes
Qui laetam Aegyptum metitis, foecundaque Nilo
Arva, & palmiferae ſilvas tondetis Idumes.
Quae quum ſic habeant ſe ſe, nempe altius iſti
Principium labi, rerumque latentior ordo,
(Ni fallor) graviorque ſubeſt, & major origo.
Principio quaeque in terris, quaeque aethere in alto
Atque mari in magno Natura educit in auras,
Cuncta quidem nec ſorte una, nec legibus iiſdem
Proveniunt, ſed enim, quorum primordia conſtant
E paucis, crebro ac paſſim pars magna creantur:
Rarius aſt alia apparent, & non niſi certis
Temporibuſve, lociſve, quibus violentior ortus,
Et longe ſita principia: ac nonnulla prius, quam
Erumpant tenebris & opaco carcere noctis,
Mille trahunt annos, ſpatioſaque ſecula poſcunt.
Tanta vi coëunt genitalia ſemina in unum.
Ergo & morborum quoniam non omnibus una
Naſcendi eſt ratio, facilis pars maxima viſu eſt,
Et faciles ortus habet, & primordia praeſto.
Rarius emergunt alii, & poſt tempore longo
Difficiles cauſsas, & inextricabile fatum,
Et ſero potuere altas ſuperare tenebras.
Sic elephas ſacer Auſoniis incognitus oris,
Sic lichen latuere diu, quibus incola Nili
Gens tantum, regioque omnis vicina laborat.
De genere hoc eſt dira lues, quae nuper in auras
Exiit, & tandem ſe ſe caligine ab atra
Exemit, duroſque ortus, & vincula rupit.

Quam

Quam tamen (aeternum quoniam dilabitur aevum)
Non ſemel in terris viſam, ſed ſaepe fuiſse
Ducendum eſt, quamquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit: quoniam longaeva vetuſtas
Cuncta ſitu involvens, & res, & nomina delet:
Nec monumenta patrum ſeri videre nepotes.
Oceano tamen in magno ſub Sole cadente,
Qua miſera inventum nuper gens accolit Orbem,
Paſſim oritur, nulliſque locis non cognita vulgo eſt.
Uſque adeo rerum cauſsae, atque exordia prima
Et caelo variare, & longo tempore poſsunt.
Quodque illic fert ſponte aër, & idonea tellus,
Huc tandem annorum nobis longa attulit aetas.
Cujus forte ſuo ſi cunctas ordine cauſsas
Noſse cupis, magni primum circumſpice mundi
Quantum hoc infecit vitium, quot adiverit urbes.
Quumque animadvertas tam vaſtae ſemina labis
Eſse nec in terrae gremio, nec in aequore poſse,
Haud dubie tecum ſtatuas reputeſque, neceſse eſt,
Principium, ſedemque mali conſiſtere in ipſo
Aëre, qui terras circum diffunditur omnes,
Qui nobis ſe ſe inſinuat per corpora ubique,
Suetus & has generi viventum immittere peſtes.
Aër quippe pater rerum eſt, & originis auctor.
Idem ſaepe graves morbos mortalibus affert,
Multimode natus tabeſcere corpore molli,
Et facile affectus capere, atque inferre receptos.
Nunc vero, quonam ille modo contagia traxit,
Accipe: quid mutare queant labentia ſecla.
In primis tum Sol rutilus, tum ſidera cuncta

Tellurem, liquidaſque auras, atque aequora ponti
Immutant, agitantque: utque ipſo ſidera caelo
Mutavere vicem, & ſedes liquere priores,
Sic elementa modis variis ſe grandia vertunt.
Aſpice, ut, hibernus rapidos ubi flexit in Auſtrum
Phoebus equos, noſtrumque videt depreſſior orbem,
Bruma riget, duratque gelu, ſpargitque pruina
Tellurem, & gelida glacie vaga flumina ſiſtit.
Idem, ubi nos Cancro propior ſpectavit ab alto,
Urit agros, arent nemora, & ſitientia prata,
Siccaque pulvereis aeſtas ſquallescit in arvis.
Nec dubium, quin & noctis nitor, aurea Luna,
Cui maria alta,omnis cui rerum obtemperat humor:
Quin & Saturni grave ſidus, & aequior orbi
Stella Jovis: quin pulchra Venuſque, & Martius ignis,
Ac reliqua aſtra etiam mutent elementa, trahantque
Perpetuum, & late magnos dent undique motus:
Praecipue ſedem ſi quando plurima in unam
Convenere, ſuo vel multum devia curſu
Longe alias tenuere vias. haec ſcilicet annis
Pluribus, & rapidi poſt multa volumina caeli
Eveniunt, Diis fata modis volventibus iſtis.
Ut vero eveniſſe datum eſt, numerumque dieſque
Exegere ſuos, praefixaque tempora fatis,
Proh quanta aërios tractus, ſalſa aequora quanta,
Telluremque manent! alibi quippe omnia late
Cogentur ſpatia in nubes, caelum imbribus omne
Solvetur, ſummiſque voluti montibus amnes
Praecipites ſecum ſilvas, ſecum aſpera ſaxa,
Secum armenta trahent: medius pater impete magno

Aut Padus, aut Ganges ſuper & nemora alta, domoſque
Turbidus, aequabit pelago freta lata ſonante.
Aeſtates alibi magnae condentur, & ipſae
Flumina ſpeluncis flebunt arentia Nymphae.
Aut venti cuncta invertent, aut obice clauſi
Excutient tellurem imam, & cum turribus urbes.
Forſitan & tempus veniet, poſcentibus olim
Natura, fatiſque Deûm, quum non modo tellus
Nunc culta, aut obducta mari, aut deſerta jacebit,
Verum etiam Sol ipſe novum (quis credere poſſit?)
Curret iter, ſua nec per tempora diffluet annus.
Aſt inſueti aeſtus, inſuetaque frigora mundo
Inſurgent, & certa dies animalia terris
Monſtrabit nova, naſcentur pecudeſque feraeque
Sponte ſua, primaque animas ab origine ſument.
Forſitan & majora audens producere tellus
Coeumque, Enceladumque feret, magnumque Typhoëa,
Auſuros patrio Superos detrudere Caelo,
Convulſumque Oſſan nemoroſo imponere Olympo:
Quae quum perſpicias, nihil eſt, cur tempore certo
Admirere novis magnum marceſcere morbis
Aëra, contageſque novas viventibus aegris
Sidere ſub certo fieri, & per ſecula longa.
Bis centum fluxere anni, quum flammea Marte
Lumina Saturno triſti immiſcente, per omnes
Aurorae populos, per quae rigat aequora Ganges,
Inſolita exarſit febris, quae pectore anhelo
Sanguineum ſputum exagitans (miſerabile viſu)
Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.
Illa eadem Aſſyriae gentes, & Perſidos, & quae

Eu-

Euphratem, Tigrimque bibunt, poſt tempore parvo
Corripuit, diteſque Arabas, mollemque Canopum:
Inde Phrygas, inde & miſerum trans aequora vecta
Infecit Latium, atque Europa ſaeviit omni.
Ergo age jam mecum, ſemper ſe ſe aethera circum
Volventem, Superûmque domos, ardentiaque aſtra
Contemplare, animumque agitans per cuncta, require,
Quis ſtatus illorum fuerit, quae ſigna dedere
Sidera, quid noſtris caelum portenderit annis:
Hinc etenim tibi forte novae contagis origo
Omnis, & eventus tanti via prima pateſcet.
Aſpice, candentes magni qua Cancer Olympi
Excubat ante fores, & brachia pandit aperta.
Hinc dirae facies, hinc ſe diverſa malorum
Oſtendent portenta: una hac ſub parte videbis
Magna coiſse ſimul radiis ardentibus aſtra,
Et conjuratas ſparſiſse per aëra flammas:
Flammas, quas longe tumulo Sirenis ab alto
Proſpiciens ſenior Vates, quem dia per omnes
Caelicolûmque domos duxit, docuitque futura
Uranie: miſeras, inquit, defendite terras,
O Superi; inſolitam video per inania ferri
Illuviem, & magnos caeli tabeſcere tractus.
Bella etiam Europae miſerae, bella impia, & agros
Auſoniae paſſim currentes ſanguine cerno.
Dixit, & illa etiam ſcriptis ventura notavit.
Mos Superûm eſt, ubi ſecla vagus Sol certa peregit,
Ab Jove decerni fata, & cuncta ordine pandi,
Quaecumque eventura manent terraſque, polumque.
Quod tempus quum jam noſtris venientibus annis

In-

Inſtaret, rerum ſummus ſator, & Superûm Rex
Jupiter acciri ſocios in rebus agendis
Saturnum, Martemque jubet: bipatentia Cancer
Limina portarum reſerat, Diiſque atria pandit.
Conveniunt, quibus eſt fatorum cura gerenda.
Impiger ante alios flammis ferroque coruſcans
Bellipotens Mavors, animis cui praelia & arma,
Vindictaeque manent, & ovantes ſanguine caedes.
Poſt placidus curru invectus rex Jupiter aureo
Inſequitur (ni fata obſtent) pater omnibus aequus.
Poſtremus, longaque via tardatus & annis
Falcifer accedit Senior, qui haud immemor irae
In Natum veteris, Nato & parere recuſans,
Saepe etiam ceſſit retro, & veſtigia torſit,
Multa minans, multumque animo indignatus iniquo.
Jupiter at ſolio ex alto, quo ſe ſolet uno
Tollere, percenſet fata, & ventura reſolvit,
Multum infelicis miſerans incommoda terrae,
Bellaque, fortunaſque virûm, caſuraque rerum
Imperia, & praedas, adapertaque limina morti:
In primis ignota novi contagia morbi:
Morbi, qui humanae nulla manſueſcat opis vi.
Aſſenſere Dei reliqui: concuſſus Olympus
Intremuit, tactuſque novis defluxibus aether.
Paullatim aërii tractus, & inania lata
Accepere luem, vacuaſque inſuetus in auras
Marcor iit, caelumque tulit contagia in omne.
Sive quod ardenti tot concurrentibus aſtris
Cum Sole, e pelago multos terraque vapores
Traxerit ignea vis, qui miſti tenuibus auris

Cor-

Correptique novo vitio, contagia viſu
Perrara attulerint: aliud ſive aethere ab alto
Demiſsum late aërias corruperit oras.
Quamquam animi haud fallor, quid agat, quove ordine caelum,
Dicere, & in cunctis certas perquirere cauſsas
Difficile eſse: adeo interdum per tempora longa
Effectus trahit, interdum (quod fallere poſſit)
Miſcentur fors, & varii per ſingula caſus.
Nunc age non id te lateat, ſuper omnia miram
Naturam, & longe variam contagibus eſse.
Solis nam ſaepe arboribus fit noxius aër,
Et tenerum germen, florumque infecit honorem:
Interdum ſegetem, & ſata laeta, annique labores
Corripuit, ſcabraque uſſit rubigine culmos,
Et vitiata parens produxit ſemina tellus.
Interdum poenas animalia ſola dedere,
Aut multa, aut certa ex ipſis. memini ipſe malignam
Luxuriem vidiſse anni, multoque madentem
Autumnum perflatum Auſtro, quo protinus omne
Caprigenum pecus e cunctis animantibus unum
Corruit. a ſtabulis laetas ad pabula paſtor
Ducebat: tum forte, alta ſecurus in umbra
Dum caneret, tenuique gregem mulceret avena,
Ecce aliquam tuſſis ſubito irrequieta tenebat,
Nec longe via mortis erat: namque acta repente
Circum praecipiti lapſu, revomenſque ſupremam
Ore animam, ſocias inter moribunda cadebat.
Vere autem (dictu mirum) atque aeſtate ſequenti
Infirmas pecudes, balantumque horrida vulgus

Peſtis

Peſtis febre mala miſerum pene abſtulit omne.
Uſque adeo varia affecti ſunt ſemina caeli,
Et variae rerum ſpecies, numeruſque viciſſim
Inter mota ſubeſt, interque moventia certus.
Nonne vides, quamvis oculi ſint pectore anhelo
Expoſiti molleſque magis, non attamen ipſos
Carpere tabem oculos, ſed ſe ſe immergere in imum
Pulmonem? & pomis quamquam ſit mollior uva,
Non tamen iis vitiatur, at ipſa livet ab uva.
Nempe alibi vires, alibi ſua pabula deſunt:
Aſt alibi mora certa, nec ipſa foramina multum
Non faciunt, hinc denſa nimis, nimis inde ſoluta.
Ergo contagum quoniam natura genuſque
Tam varium eſt, & multa modis ſunt ſemina miris,
Contemplator & hanc, cujus caeleſtis origo eſt:
Quae, ſicut deſueta, ita mira erupit in auras.
Illa quidem non muta maris, turbamque natantum,
Non volucres, non bruta altis errantia ſilvis,
Non armenta boum, pecudeſve, armentave equorum
Infecit, ſed mente vigens ex omnibus unum
Humanum genus, & noſtros eſt paſta ſub artus.
Porro homine e toto, quod in ipſo ſanguine craſſum
Et ſordens lentore foret, foediſſima primum
Corripuit, ſe ſe paſcens uligine pingui.
Tali ſe morbus ratione & ſanguis habebant.
Nunc ego te affectus omnes, & ſigna docebo
Contagis miſerae: atque utinam concedere tantum
Muſa queat, tantumque velit defendere Apollo,
Tempora qui longa evolvit, cui carmina curae,
Haec multas monumenta dies ut noſtra ſuperſint.

Forte

Forte etenim noſtros olim legiſſe nepotes,
Et ſigna, & faciem peſtis noviſſe juvabit.
Namque iterum, quum fata dabunt, labentibus annis
Tempus erit, quum nocte atra ſopita jacebit
Interitu data: mox iterum poſt ſecula longa
Illa eadem exſurget, caelumque auraſque reviſet,
Atque iterum ventura illam mirabitur aetas.
In primis mirum illud erat, quod labe recepta,
Saepe tamen quater ipſa ſuum compleverat orbem
Luna prius, quam ſigna ſatis manifeſta darentur.
Scilicet extemplo non ſe ſe prodit aperte,
Ut ſemel eſt excepta intus, ſed tempore certo
Delitet, & ſenſim vires per pabula captat.
Interea tamen inſolito torpore gravati,
Sponteque languentes animis & munera obibant
Aegrius, & toto ſegnes ſe corpore agebant.
Ille etiam ſuus ex oculis vigor, & ſuus ore
Dejectus color haud laeta de fronte cadebat.
Paullatim caries foedis enata pudendis
Hinc atque hinc invicta locos, aut inguen edebat.
Tum manifeſta magis vitii ſe prodere ſigna.
Nam, ſimulac purae fugiens lux alma diei
Ceſſerat, & noctis triſtes induxerat umbras,
Innatuſque calor noctu petere intima ſuetus
Liquerat extremum corpus, nec membra fovebat
Obſita mole pigra humorum, tum vellier artus,
Brachiaque, ſcapulaeque gravi, ſuraeque dolore.
Quippe, ubi per cunctas ierant contagia venas,
Humoreſque ipſos, & nutrimenta futura
Polluerant, Natura malum ſecernere ſueta

Infe-

Infectam partem pellebat corpore ab omni
Exterius: verum craſso quia corpore tarda
Haec erat, & lentore tenax, multa inter eundum
Haerebat membris exſanguibus, atque lacertis.
Inde graves dabat articulis extenta dolores.
Parte tamen leviore, magiſque erumpere nata,
Summa cutis pulſa, & membrorum extrema petebat.
Protinus informes totum per corpus achores
Rumpebant, faciemque horrendam, & pectora foede
Turpabant: ſpecies morbi nova: puſtula ſummae
Glandis ad effigiem, & pituita marcida pingui:
Tempore quae multo non poſt adaperta dehiſcens,
Mucoſa multum ſanie, taboque fluebat.
Quinetiam erodens alte, & ſe funditus abdens
Corpora paſcebat miſere: nam ſaepius ipſi
Carne ſua exutos artus, ſquallentiaque oſſa
Vidimus, & foedo roſa ora dehiſcere hiatu,
Ora, atque exiles reddentia guttura voces.
Ut ſaepe aut ceraſis, aut Phyllidis arbore triſti
Vidiſti pinguem ex udis manare liquorem
Corticibus, mox in lentum dureſcere gummi.
Haud ſecus hac ſub labe ſolet per corpora mucor
Diffluere: hinc demum in turpem concreſcere callum.
Unde aliquis ver aetatis, pulchramque juventam
Suſpirans, & membra oculis deformia torvis
Proſpiciens, foedoſque artus, turgentiaque ora,
Saepe Deos, ſaepe aſtra miſer crudelia dixit.
Interea dulces ſomnos, noctiſque ſoporem
Omnia per terras animalia feſſa trahebant:
Illis nulla quies aderat, ſopor omnis in auras

Fu-

Fugerat: iis oriens ingrata Aurora rubebat:
Iis inimica dies, inimicaque noctis imago.
Nulla Ceres illos, Bacchi non ulla juvabant
Munera: non dulces epulae, non copia rerum,
Non urbis, non ruris opes, non ulla voluptas,
Quamvis saepe amnes nitidos, jucundaque Tempe,
Et placidas summis quaesissent montibus auras.
Diis etiam sparsaeque preces, incensaque templis
Tura, & divitibus decorata altaria donis:
Dii nullas audire preces, donisve moveri.
Ipse ego Caenomanûm memini qua pinguia dives
Pascua Sebina praeterfluit Ollius unda,
Vidisse insignem Juvenem, quo clarior alter
Non fuit, Ausonia nec fortunatior omni:
Vix pubescentis florebat vere juventae,
Divitiis, proavisque potens, & corpore pulchro:
Cui studia aut pernicis equi compescere cursum,
Aut galeam induere, & pictis splendescere in armis,
Aut juvenile gravi corpus durare palaestra,
Venatuque feras agere, & praevertere cervos:
Illum omnes Ollîque Deae, Eridanique puellae
Optarunt, nemorumque Deae, rurisque puellae:
Omnes optatos suspiravere hymenaeos.
Forsan & ultores Superos neglecta vocavit
Non nequidquam aliqua, & votis pia Numina movit:
Nam nimium fidentem animis, nec tanta timentem
Invasit miserum labes, qua saevior usquam
Nulla fuit, nulla umquam aliis spectabitur annis.
Paullatim ver id nitidum, flos ille juventae
Disperiit, vis illa animi: tum squallida tabes

Artus

Artus (horrendum) miſeros obduxit: & alte
Grandia turgebant foedis abſceſſibus oſſa.
Ulcera (proh Divûm pietatem) informia pulchros
Paſcebant oculos, & diae lucis amorem,
Paſcebantque acri corroſas vulnere nares.
Quo tandem infelix fato, poſt tempore parvo
Aetheris inviſas auras, lucemque reliquit.
Illum Alpes vicinae, illum vaga flumina flerunt:
Illum omnes Ollîque Deae, Eridanique puellae
Fleverunt, nemorumque Deae, ruriſque puellae:
Sebinuſque alto gemitum lacus edidit amne.
  Ergo hanc per miſeras terras Saturnus agebat
Peſtem atrox, nec ſaeva minus crudelis & ipſe
Miſcebat Mavors, conjunctaque fata ferebat.
Quippe lue hac naſcente, putem ſimul omnia diras
Eumenidas ceciniſſe fera & crudelia nobis.
Tartareos etiam barathro dira omnia ab imo
Exciviſſe lacus, Stygiaque ab ſede laborem,
Peſtemque, horribilemque famem, bellumque, necemque.
Dii patrii, quorum Auſonia eſt ſub numine, tuque
Tu Latii, Saturne, pater, quid gens tua tantum
Eſt merita? an quidquam ſupereſt dirique graviſque,
Quod ſit inexhauſtum nobis? ecquod genus uſquam
Averſum uſque adeo caelum tulit? ipſa labores,
Parthenope, dic prima tuos, dic funera regum,
Et ſpolia, & praedas, captivaque colla tuorum.
An ſtragem infandam memorem, ſparſumque cruorem
Gallorumque, Italûmque pari diſcrimine, quum jam
Sanguineum, & defuncta virûm, defunctaque equorum

Corpora volventem, criſtaſque atque arma trahentem
Eridanus pater acciperet rapido agmine Tarrum?
Te quoque ſpumantem, & noſtrorum caede tumentem,
Abdua, non multo poſt tempore, te pater idem
Eridanus gremio infelix ſuſcepit, & altum
Indoluit tecum, & fluvio ſolatus amico eſt.
Auſonia infelix, en quo diſcordia priſcam
Virtutem, & mundi imperium perduxit avitum.
Angulus anne tui eſt aliquis, qui barbara non ſit
Servitia, & praedas, & triſtia funera paſſus?
Dicite vos, nullos ſoliti ſentire tumultus,
Vitiferi colles, qua flumine pulcher amoeno
Erethenus fluit, & plenis lapſurus in aequor
Cornibus, Euganeis properat ſe jungere lymphis.
O patria, o longum felix, longumque quieta
Ante alias, patria o Divûm ſanctiſſima tellus,
Dives opum, foecunda viris, laetiſſima campis
Uberibus, rapidoque Atheſi, & Benacide lympha,
Aerumnas memorare tuas, ſummamque malorum
Quis queat? & dictis noſtros aequare dolores,
Et turpes ignominias, & barbara juſſa?
Abde caput, Benace, tuo & te conde ſub amne,
Victrices nec jam Deus interlabere lauros.
En etiam, ceu nos agerent crudelia nulla,
Nec lacrimae planctuſve forent, en dura tot inter,
Spes Latii, ſpes & ſtudiorum, & Palladis illa
Occidit: ereptum Muſarum e dulcibus ulnis
Te miſerum ante diem crudeli funere, Marce
Antoni, aetatis primo ſub flore cadentem
Vidimus extrema poſitum Benacide ripa,

Quam

Quam media inter ſaxa ſonans Sarca abluit unda.
Te ripae flevere Atheſis, te voce vocare
Auditae per noctem umbrae maneſque Catulli,
Et patrios mulcere nova dulcedine lucos.
Tempeſtate illa Auſoniam Rex Gallus opimam
Vertebat bello, & Ligurem ditione premebat.
Parte alia, Caeſar ferro ſuperabat & igni
Euganeos, placidumque Silim, Carnumque rebellem:
Et totum luctus Latium, moerorque tenebat.

HIERONYMI FRACASTORII

SYPHILIDIS, *SIVE DE* MORBO GALLICO *AD PETRUM BEMBUM,*

LIBER II.

UNC age, quae vitae ratio, quae cura adhibenda
Perniciem adversus tantam, quid tempore quoque
Conveniat (nostri quae pars est altera coepti)
Expediam, & miranda hominum comperta docebo.
Quippe nova quum re attoniti, multa irrita primum
Tentassent, tamen angustis solertia major
In rebus, crescensque usu experientia longo
Evicere: datumque homini protendere longe
Auxilia, & certis pestem compescere vinclis,
Victorem & se se claras attollere in auras.
Credo equidem & quaedam nobis divinitus esse
Inventa, ignaros fatis ducentibus ipsis.

Nam, quamquam fera tempeſtas, & iniqua fuerunt
Sidera, non tamen omnino praeſentia Divûm
Abfuit a nobis, placidi & clementia caeli.
Si morbum inſolitum, ſi dura & triſtia bella
Vidimus, & ſparſos dominorum caede penates,
Oppidaque, incenſaſque urbes, ſubverſaque regna,
Et templa, & raptis temerata altaria ſacris:
Flumina dejectas ſi perrumpentia ripas
Evertere ſata, & mediis nemora eruta in undis,
Et pecora, & domini, correptaque rura natarunt:
Obſeditque inimica ipſas penuria terras:
Haec eadem tamen, haec aetas (quod fata negarunt
Antiquis) totum potuit ſulcare carinis
Id pelagi, immenſum quod circuit Amphitrite.
Nec viſum ſatis, extremo ex Atlante repoſtos
Heſperidum penetrare ſinus, Praſſumque ſub Arcto
Inſpectare alia, praeruptaque litora Rhapti,
Atque Arabo advehere, & Carmano ex aequore merces:
Aurorae ſed itum in populos Titanidis uſque eſt
Supra Indum, Gangemque ſupra, qua terminus olim
Catygare noti Orbis erat: ſuperata Cyambe,
Et dites ebeno, & felices macere ſilvae.
Denique & a noſtro diverſum gentibus Orbem,
Diverſum caelo, & clarum majoribus aſtris
Remigio audaci attigimus, ducentibus & Diis.
Vidimus & Vatem egregium, cui pulchra canenti
Parthenope, placiduſque cavo Sebethus ab antro
Plauſerunt, umbraeque ſacri maneſque Maronis;
Qui magnos ſtellarum orbes cantavit, & hortos
Heſperidum, caelique omnes variabilis oras.

Te

Te vero ut taceam, atque alios, quos fama futura
Poſt mutos cineres, quos & venientia ſecla
Antiquis conferre volent, at, BEMBE, tacendus
Inter dona Deûm nobis data non erit umquam
Magnanimus LEO, quo Latium, quo maxima Roma
Attollit caput alta, paterque ex aggere Tybris
Aſſurgit, Romaeque fremens gratatur ovanti.
Cujus ab auſpiciis jam nunc mala ſidera mundo
Ceſſere, & laeto regnat jam Jupiter orbe,
Puraque pacatum diffundit lumina caelum.
Unus, qui aerumnas poſt tot, longoſque labores
Dulcia jam profugas revocavit ad otia Muſas,
Et leges Latio antiquas, rectumque piumque
Reſtituit: qui juſta animo jam concipit arma
Pro re Romana, pro religione Deorum.
Unde etiam Euphrates, etiam late oſtia Nili,
Et tantum Euxini nomen tremit unda refuſi,
Atque Aegaea ſuos confugit Doris in Iſthmos.
Ergo, alii dum tanta canent, dumque illius acta
Inclyta component, dum forte accingeris & tu
Condere, & aeternis victurum intexere chartis,
Nos, quos fata vocant haud tanta ad munera, luſus
Inceptos, quantum tenuis fert Muſa, ſequamur.
Principio, quoniam affecti non ſanguinis una
Eſt ratio, tibi ſit morbo ſpes major in illo,
Sanguine qui inſedit puro: verum, quibus atra
Bile tument, ſpiſſoque reſultant ſanguine venae,
Major in iis labor eſt, peſtiſque tenacius haeret.
Quare operae pretium eſt validis atque acribus uti
Omnibus hos contra, miſeris nec parcere membris.

Quinetiam meliora ſibi promittere cuncta
Ille poteſt, qui principiis noviſse ſub ipſis
Serpentem tacite valuit per viſcera labem.
Namque, ubi paſta diu, vires per pabula longa
Auxerit, & jam ſe vitium firmaverit intra,
Heu quanto tibi libertas ſperanda labore eſt!
Ergo omnem impendes operam te opponere parvis
Principiis, memorique animo haec praecepta reconde.
In primis ego non omni te aſsueſcere caelo
Exhorter: fuge, perpetuo quod flatur ab Auſtro,
Quod caeno, immundaeque grave eſt ſudore paludis.
Protenti potius campi mihi liber & agri
Tractus, & apricis placeant in collibus aurae,
Et molles Zephyri, pulſuſque Aquilonibus aër.
Hic (jubeo) tibi nulla quies, nulla otia ſunto.
Rumpe moras, agita aſſiduis venatibus apros
Impiger, aſſiduis agita venatibus urſos.
Nec tibi ſit labor aërii curſu ardua montis
Vincenti, rapidum in valles deflectere cervum,
Et longa luſtrare altos indagine ſaltus.
Vidi ego ſaepe, malum qui jam ſudoribus omne
Finiſset, ſilviſque luem liquiſset in altis.
Sed nec turpe puta dextram ſummittere aratro,
Et longum trahere incurvo ſub vomere ſulcum:
Neve bidente ſolum, & duras proſcindere glebas,
Et valida aëriam quercum exturbare bipenni,
Atque imis altam eruere ab radicibus ornum.
Quinetiam, exercere domi quo te quoque poſſis,
Parvam mane pilam verſa mihi, veſpere verſa.
Et ſaltu, & dura potes exſudare palaeſtra.

Vin-

Vince malum: nec te fallat, quod deſidis otii
Aſſidue deſiderium, lectique ſequetur.
Tu lecto ne crede, gravi ne crede ſopori:
His alitur vitium, & placidae ſub imagine pacis
Decipit, e dulcique trahit fomenta quiete.
Necnon interea effugito, quae triſtia mentem
Sollicitant: procul eſse jube curaſque, metumque
Pallentem, ultriceſque iras, omnemque Minervae
Addictum ſtudiis animum: ſed carmina, ſed te
Delectent juvenumque chori, mixtaeque puellae.
Parce tamen Veneri, molleſque ante omnia vita
Concubitus; nihil eſt nocuum magis: odit & ipſa
Pulchra Venus, tenerae contagem odere puellae.
  Quod ſequitur, victus ratio tibi maxima habenda eſt;
Nec ſit cura tibi, neve obſervantia major.
Principio, quoſcumque amnes, quoſcumque paludes,
Quoſque lacus liquidi paſcunt, quoſque aequora, piſces,
Omne genus procul amoveo. ſunt, quos tamen uſus
Liberius, quum res cogit, concedere poſſit.
Omnibus his eſt alba caro, non dura, tenaxque,
Quos petrae, & fluviorum adverſa mariſque fatigant:
Tales nant pelago phycides, rutilaeque per undas
Auratae, gobiique, & amantes ſaxea percae.
Talis dulcifluûm fluviorum ſcarus ad ora
Solus ſaxa inter depaſtas ruminat herbas.
Sed neque, quae ſtagnis volucres, quaeque amnibus altis
Degere amant, liquidiſque cibum perquirere in undis,
Laudarim: tibi pinguis anas, tibi crudior anſer
Vitetur, potiuſque vigil Capitolia ſervet:
Viteturque gravi coturnix tarda ſagina.

Tu

Tu teneros lactes, tu pandae abdomina porcae,
Porcae heu terga fuge, & lumbis ne veſcere aprinis,
Venatu quamvis toties confeceris apros.
Quin neque te crudus cucumis, non tubera captent,
Neve famem cinara, bulbiſve ſalacibus exple.
Non placeat mihi lactis amor, non uſus aceti,
Non fumoſa mero ſpumantia pocula Baccho,
Qualia Cyrnaei colles, campique Falerni,
Et Pucinus ager mittunt: aut qualia noſtris
Rhetica dat parvo de collibus uva racemo.
Nempe Sabina magis placeant, dilutaque tellus
Quae tulit, & multo domuerunt Najades amne.
At, tibi ſi ex horto victus, menſaeque Deorum
Sunt animo, atque olerum ſimplex & inemta voluptas,
Non mentae virides, non laeta ſiſymbria deſunt,
Intybaque, & toto florentes frigore ſonchi,
Et ſia fontanis ſemper gaudentia rivis,
Et thymbrae ſuaves, & odoriferae calaminthae:
Laeta meliphylla, & riguo bugloſſus ab horto
Carpantur, pleniſque ferax erucula palmis,
Atque olus, atque rumex, & ſalſi gramina chrithmi.
Ipſa lupum dumeta ferent: hinc collige primos
Aſparagos, albae aſparagos hinc collige vitis,
Quum nondum explicuit ramos, umbracula nondum
Texuit, & virides juſſit pendere corymbos.
Singula ſed longum eſt, nec percenſere neceſſe,
Jamque aliud vocor ad munus; juvat in nova Muſas
Naturae nemora Aoniis deducere ab umbris:
Unde mihi ſi non e lauro intexere fronti
Serta volent, tantaque caput cinxiſſe corona,

At ſaltem ob ſervata hominum tot millia, dignum
Cenſuerint querna redimiri tempora fronde.
Vere novo, ſi quem morbus tenet, aut & in ipſo
Autumno, ſi firma aetas, ſi ſanguis abundat,
Regalem, mediamve lacerti incidere venam
Proderit, atque extra foedatum haurire cruorem.
Praeterea, quocumque habeat te tempore peſtis,
Corruptum humorem, & contagem educere turpem
Ne pigeat, facilique luem deponere ab alvo.
Ante tamen ducenda para, concreta reſolve,
Et craſſa attenua, & lentore tenacia frange.
Ergo Coryciumque thymum ſit cura, thymumque
Pamphylium, thymbrae ſimilis qui durior exit,
Prima tibi coxiſse, lupique volubile gramen,
Foeniculumque, apiumque, & amari germina capni.
His polyporum hirtos imitata filicula cirros
Additur, & lymphis tangi renuens adiantus:
His ſterile aſplenum, his pictam phyllitida junge.
Quorum ubi decoctum permultis ante diebus
Ebiberis, crudumque humorem incoxeris omnem,
Tum ſcilla medicare acri, & colocynthide amara,
Helleboroque gravi, necnon quae in litore ſurgens,
Qua ludit maris unda, ter evariata colorem,
Ter flores mutata die, rem nomine ſignat,
Herba potens radice, ſuum cui zinziber adde:
Adde etiam anguineum cucumin, Nabathaeaque tura,
Myrrhamque, bdelamque, hammoniacique liquorem,
Et lacrimam panaceam, & dulci Colchica bulbo.
His actis, ſi forte tibi frigentia corda,
Et molles animi fuerint, nec acerba placebit

In

In primis tentare, brevique exſtinguere peſtem,
Sed placidis agere, & per tempora lenibus uti,
Tum ſupereſt tibi cura animum ad fomenta relicta
Vertere, contagiſque ad tenuïa ſemina caecae,
Illa quidem conſueta modis inſerpere miris.
Profuerint igitur, quaeque exſiccantia, quaeque
Marcori reſinoſa ſolent obſiſtere putri.
Tales ſunt myrrhae lacrimae, ſunt talia tura,
Cedruſque, aſpalathuſque, immortaliſque cupreſsus,
Et bene cum calamo ſpirans redolente cyperus.
Ergo nec deſint caſiae, nec deſit amomum,
Macerve, agallochumve tibi, nec cinnama odora.
Eſt etiam in pratis illud, juxtaque paludes
Scordion, omnigenis quod tantum obſtare venenis,
Contagique ſolet, parvo quaerenda labore
Herba tibi: viret ipſa comis imitata chamaedrym,
Flore rubens, referenſque allî cum voce ſaporem.
Aurora naſcente hujus frondemque comantem
Radiceſque coque, atque hauſtu te prolue largo.
Sed neque carminibus neglecta ſilebere noſtris,
Heſperidum decus, & Medarum gloria, citre,
Silvarum: ſi forte ſacris cantata Poëtis
Parte quoque hac medicam non dedignabere Muſam.
Sic tibi ſit ſemper viridis coma, ſemper opaca,
Semper flore novo redolens: ſis ſemper onuſta
Per viridem pomis ſilvam pendentibus aureis.
Ergo, ubi nitendum eſt caecis te opponere morbi
Seminibus, vi mira arbor Cithereïa praeſtat.
Quippe illam Citherea, ſuum dum plorat Adonim,
Munere donavit multo, & virtutibus auxit.

Quorumdam inventum eſt, vitrei intra concava vaſis,
Cui collum oblongum eſt, venter turgeſcit in orbem,
Aut hederae folia, aut Ida mittente maniplos
Dictamni, Illyricamve irim, rhamnive nigrantem
Radicem, aut inulas coquere: in ſublime ſolutus
Effertur vapor, & tenuis vacua omnia complet.
Aſt, ubi frigenti occurſavit ab aëre vitro,
Cogitur, & rorem liquidus denſatur in udum,
Decurritque vagis per aperta canalia rivis.
Deſtillantis aquae cyathum ſub lumina prima
Luciferi potare jubent, ſtratiſque parare
Sudorem, nec certe ab re: vis utilis olli eſt,
Relliquias morbi tenues diſpergere in auras.

Interea, ſi membra dolor convulſa malignus
Torqueat, oeſypo propera lenire dolorem,
Maſtichinoque oleo: lentum quibus anſeris unguen,
Emulſumque potes lini de ſemine mucum,
Narciſſumque, inulamque, liquentiaque addere mella,
Coryciumque crocum, & vilem componere amurcam.
At, fauces atque ora malus ſi eroſerit herpes,
Tange nitro, & viridi medicata aerugine lympha
Semina inure mala, & ſerpentem interfice peſtem.

Verum ipſos ope non alia conſumere achores,
Urentum quam vi, poteris, quibus addere debes
Pingue aliquid, quod ſecum intus ſiccantia portet.
Haec eadem, & miſeros artus ſi qua ulcera paſcunt,
Tollere, concretoſque valebunt ſolvere callos.

Si vero aut haec nequidquam tentaſſe videbis,
Aut vires animique valent ad fortia quaeque,
Nec differre cupis, quin te committere acerbis

Feſti-

Feſtines, diramque brevi conſumere peſtem,
Hinc alia inventa expediam, quae triſtia quanto
Sunt magis, hoc tanto citius finire labores,
Aerumnaſque mali poterunt: quippe effera labes
Inter prima tenax, & multo fomite vivax
Nedum ſe haud vinci placidis & mitibus, at nec
Tractari ſinit, & manſueſcere dura repugnat.
Sunt igitur ſtyracem in primis qui, cinnabarimque,
Et minium, & ſtymmi agglomerant, & tura minuta,
Quorum ſuffitu pertingunt corpus acerbo,
Abſumuntque luem miſeram, & contagia dira.
At vero & partim durum eſt medicamen & acre,
Partim etiam fallax, quo faucibus angit in ipſis
Spiritus, eluctanſque animam vix continet aegram.
Quocirca totum ad corpus nemo audeat uti
Judice me: certis fortaſse erit utile membris,
Quae papulae informes, Chironiaque ulcera paſcunt.
Argento melius perſolvunt omnia vivo
Pars major: miranda etenim vis inſita in illo eſt:
Sive quod id natum eſt ſubito friguſque caloremque
Excipere, unde in ſe noſtrum cito contrahit ignem,
Quodque eſt condenſum, humores diſsolvit, agitque
Fortius, ut candens ferrum flamma acrius urit:
Sive acres, unde id conſtat compagine mira,
Particulae nexuque ſuo vincliſque ſolutae
Introrſum, ut potuere ſeorſum in corpora ferri,
Colliquant concreta, & ſemina peſtis inurunt:
Sive aliam vim fata illi, & Natura dedere.
Cujus & inventum medicamen munere Divûm
Digreſsus referam. quis enim admiranda Deorum
Mu-

Munera praetereat? Syriae nam forte ſub altis
Vallibus, umbroſi nemora inter glauca ſalicti,
Callirhoë qua fonte ſonans decurrit amoeno,
Fama eſt cultorem Diis ſacri agreſtibus horti,
Cultorem nemorum, ſectatoremque ferarum,
Ilcea labe gravem tanta, dum molle cyperum,
Et caſiam, & ſilvam late fragrantis amomi
Irrigat, haec oraſse Deos, & talia fatum:
Dii, quos ipſe diu colui, tuque optima triſtes,
Callirhoë, quae ſancta ſoles depellere morbos,
Cui nuper ramoſa ferens ego cornua cervi
Aëria victor fixi capita horrida quercu:
Dii, mihi crudelem miſero ſi tollere peſtem
Hanc dabitis, quae me afflictat noctesque dieſque,
Ipſe ego purpureas, ipſe albas veris & horti
Primitias, vobis violas, ego lilia vobis
Alba legam, primaſque roſas, primoſque hyacinthos,
Veſtraque odoratis onerabo altaria ſertis.
Gramen erat juxta viridans. Sic fatus, ut aeſtu
Feſsus erat, viridi deſedit graminis herba.
Hic Dea, vicino quae ſe ſe fonte lavabat,
Callirhoë liquido ex antro per lubrica muſco
Saxa fluens, juveni dulci blandita ſuſurro,
Lethaeum immiſit ſomnum, ſparſitque ſopore
Graminea in ripa, & ſalicum nemus inter opacum:
Atque illi viſa eſt ſacro ſe flumine tollens
In ſomnis coram eſse, pia & ſic voce locuta:
Ilceu, in extremo Diis tandem audite labore,
Cura mei, tibi nulla ſalus, quacumque videt Sol,
Speranda eſt terram magnam ſuper. hoc tibi poenae
Dat

Dat Trivia, & precibus Triviae exoratus Apollo;
Ob ſacrum jaculo percuſsum ad flumina cervum,
Et noſtris affixa tibi capita horrida truncis.
Nam, poſtquam illa feram exanimem per gramina vidit
Abſciſso capite, & ſacro ſparſa arva cruore,
Omnibus ingemuit ſilvis, dirumque precata eſt
Auctori. oranti Latous tanta Sorori
Affuit, & peſtem miſero immiſere nefandam
Durus uterque tibi: quin & quacumque videt Sol,
Interdixit opem: quare tellure ſub ima,
Si qua ſalus ſupereſt, caeca ſub nocte petenda eſt.
Eſt ſpecus arboribus tectum, atque horrore verendum
Vicina ſub rupe, Jovis qua plurima ſilva
Accubat, & raucum reddit coma cedria murmur.
Huc, ubi ſe primis Aurora emittet ab undis,
Ire para, & nigrantem ipſis in faucibus agnam
Mactato ſupplex, atque, Ops tibi maxima, dic, hanc,
Dic, ferio. nigram tum Noctem, umbraſque ſilentes,
Umbrarumque Deos, ignotaque numina Nymphas
Et thya venerare, atrae & nidore cupreſſi.
Hic tibi narranti cauſsam, auxiliumque vocanti
Haud aberit Dea, quae caecae in penetralia terrae
Deducat te ſancta, & opem tibi ſedula praeſtet.
Surge age, nec vani ſpeciem tibi concipe ſomni.
Illa ego ſum, quae culta vago per pinguia fonte
Dilabor, Dea vicinis tibi cognita ab undis.
Sic ait, & ſe caeruleo cita condidit amne.
Ille autem, ut placidus ceſſit ſopor, omina laetus
Accipit, & Nympham precibus veneratur amicam.
O ſequor, o quocumque vocas, pulcherrima fontis

Vicini Dea, Callirhoë. Tum poſtera primum
Exſurgens Aurora, ſuos ubi protulit ortus,
Monſtratum Jovis in ſilva ſub rupibus altis
Antrum ingens petit, & nigrantem tergora primo
Veſtibulo ſiſtit pecudem, magnaeque trementem
Mactat Opi: tibique,inquit,ego hanc,Ops maxima,macto.
Tum Noctem, Noctiſque Deas, ignota precatur
Numina. jamque ſimul thyan, atramque cupreſſum
Urebat, quum vox terrae revoluta cavernis
Longe audita ſacras Nympharum perculit aures:
Nympharum, quibus aera ſolo ſunt condita curae.
Extemplo commotae omnes, ac coepta reponunt,
Sulphureos forte ut latices, & flumina vivi
Argenti, mox unde nitens concreſceret aurum,
Tractabant, gelidoque prementes fonte coquebant.
Centum ignis ſpiſſi radios, centum aetheris uſti,
Bis centum concretorum terraeque mariſque
Miſcuerant, noſtros fugientia ſemina viſus.
At Lipare, Lipare, argenti cui ſemina, & auri
Cura data, & ſacrum flammis adolere bitumen:
Continuo obſcurae latebroſa per avia terrae
Ilcea adit, firmanſque animum ſic incipit ipſa:
Ilceu (namque tuum nec nomen, nec mihi labes
Ignota eſt, nec, quid venias) jam corde timorem
Exue. nequidquam non te huc cariſſima mittit
Callirhoë. tibi parta ſalus tellure ſub ima eſt.
Tolle animos, & me per opaca ſilentia terrae
Inſequere: ipſa adero, & praeſenti numine ducam.
Sic ait, & ſe antro gradiens praemittit opaco.
Ille ſubit, magnos terrae miratus hiatus,

Squallentesque situ aeterno, & sine lumine vastas
Speluncas, terramque meantia flumina subter.
Tum Lipare: hoc quodcumque patet, quam maxima terra est,
Hunc totum sine luce globum, loca subdita nocti
Dii habitant: imas retinet Proserpina sedes,
Flumina supremas, quae sacris concita ab antris
In mare per latas abeunt resonantia terras.
In medio dites Nymphae, genera unde metalli,
Aerisque, argentique, aurique nitentis origo:
Quarum ego nunc ad te miserans ipsa una Sororum
Advenio, illa ego, quae venas per montis hiantes,
Callirrhoae haud ignota tuae, fumantia mitto
Sulphura. sic ibant terra & caligine tecti.
Jamque exaudiri crepitantes sulphure flammae,
Conclusique ignes, stridentiaque aera caminis.
Haec regio est late, variis ubi foeta metallis,
Virgo ait, est tellus: quorum vos tanta cupido
Exercet, superas caeli qui cernitis auras.
Haec loca mille Deae caecis habitamus in antris,
Nocte Deae & Tellure satae, queis munera mille,
Mille artes. studium est aliis deducere rivos,
Scintillas aliis rimari, & sparsa per omnem
Semina tellurem flammarum, ignisque corusci.
Materiam miscent aliae, massamque coërcent
Obicibus, multa & gelidarum inspergine aquarum.
Non procul eruptis fumantia tecta caminis
Aetnaei Cyclopes habent, versantque, coquuntque
Vulcano stridente, atque aera sonantia cudunt.
Laeva haec abstrusum per iter via ducit ad illos.

Dexte-

Dextera ſed ſacri fluvii te ſiſtet ad undam,
Argento fluitantem undam, vivoque metallo,
Unde ſalus ſperanda. & jam aurea tecta ſubibant,
Roranteſque domos ſpodiis, fuligineque atra
Speluncas varie obductas, & ſulphure glauco.
Jamque lacus late undantes, liquidoque fluentes
Argento juxta aſtabant, ripaſque tenebant.
Hic tibi tantorum requies inventa laborum,
Subſequitur Lipare, poſtquam ter flumine vivo
Perfuſus, ſacra vitium omne reliqueris unda.
Sic fatur, ſimul argenti ter fonte ſalubri
Perfundit, ter virgineis dat flumina palmis
Membra ſuper, juvenem toto ter corpore luſtrat
Mirantem exuvias turpes, & labe maligna
Exutos artus, peſtemque ſub amne relictam.
Ergo age, quum primum caeli te purior aër
Accipiet, nitidamque diem, Solemque videbis,
Sacra para, & caſtam ſupplex venerare Dianam,
Indigenaſque Deos, & Numina fontis amici.
Sic Virgo, & juvenem tanto pro munere grates
Solventem e nocte aetherias educit in oras,
Dimittitque alacrem, atque optata in lumina reddit.
Accepit nova fama fidem, populoſque per omnes
Prodiit haud fallax medicamen: coeptaque primum
Miſceri argento fluitanti axungia porcae.
Mox etiam Oriciae ſimul adjuncta eſt terebinthi,
Et laricis reſina aëriae. ſunt, qui unguen equinum
Urſinumve adhibent, bdelae, cedrique liquorem.
Nonnulli & myrrhae guttas, & maſcula tura
Adjiciunt, miniumque rubens, & ſulphura viva.

Haud vero mihi diſpliceat, componere ſi quem
Trita melampodia, atque arentem juverit irim,
Galbanaque, & laſſer grave olens, oleumque ſalubre
Lentiſci, atque oleum haud experti ſulphuris ignem.
His igitur totum oblinere, atque obducere corpus
Ne obſcoenum, ne turpe puta: per talia morbus
Tollitur, & nihil eſſe poteſt obſcoenius ipſo.
Parce tamen capiti, & praecordia mollia vita.
Tum ſuper & vittas aſtringe, & ſtuppea necte
Vellera: dein ſtratis tegmento imponere multo,
Dum ſudes, foedaeque fluant per corpora guttae.
Haec tibi bis quinis ſatis eſt iteraſſe diebus.
Durum erit: at, quidquid tulerit res ipſa, ferendum eſt.
Aude animis. tibi certa ſalus ſtans limine in ipſo
Signa dabit: liquefacta mali excrementa videbis
Aſſidue ſputo immundo fluitare per ora,
Et largum ante pedes tabi mirabere flumen.
Ora tamen foeda erodent ulcuſcula: ſed tu
Lacte fove, & cocto cytini, viridiſque liguſtri.
Tempore non alio generoſi pocula Bacchi
Annuerim ſumenda tibi, purumque Falernum,
Et Chia, & pateris ſpumantia Rhetica largis.
Sed jam age vicinae victor gratare ſaluti;
Ultima adeſt tibi cura, eadem & placidiſſima, corpus
Abluere, & luſtrare artus, ac membra piare
Stoechade, amaraciniſque comis, & rore marino,
Verbenaque ſacra, & bene olentibus heracleis.

HIERONYMI FRACASTORII
SYPHILIDIS, *SIVE DE* MORBO GALLICO
AD PETRUM BEMBUM,
LIBER III.

ED jam me nemora alterius felicia Mundi,
Externique vocant ſaltus: longe aſſonat aequor
Herculeas ultra metas, & litora longe
Applaudunt ſemota. mihi nunc magna Deorum
Munera, & ignoto devecta ex Orbe canenda
Sancta arbos, quae ſola modum requiemque dolori,
Et finem dedit aerumnis. age, Diva, beatum,
Uranie, venerare nemus, crineſque revinctam
Fronde nova, juvet in medica procedere palla
Per Latium, & ſanctos populis oſtendere ramos:
Et juvet haud umquam noſtrorum aetate parentum
Viſa prius, nullive umquam memorata referre:

Unde aliquis forſan novitatis imagine mira
Captus, & heroas, & grandia dicere facta
Aſſuetus, canat auſpiciis majoribus auſas
Oceani intacti tentare pericula puppes.
Necnon & terras varias, & flumina, & urbes,
Et varias memoret gentes, & monſtra reperta:
Dimenſaſque plagas, altoque orientia caelo
Sidera, & inſignem ſtellis majoribus Arcton.
Nec taceat nova bella, omnemque illata per Orbem
Signa novum, & poſitas leges, & nomina noſtra.
Et canat (auditum quod vix venientia credant
Secula) quodcumque Oceani complectitur aequor
Ingens, omne una obitum menſumque carina.
Felix, cui tantum dederit Deus. at mihi vires
Arboris unius ſatis eſt, uſumque referre:
Et quo inventa modo fuerit, noſtraſque ſub auras
Advena per tantum pelagi pervenerit aequor.
Oceano in magno, ardenti ſub ſidere Cancri,
Sol ubi ſe nobis media jam nocte recondit,
Hac ignota tenus, tractu jacet inſula longo:
Hiſpanam gens inventrix cognomine dixit:
Auri terra ferax: ſed longe ditior una
Arbore: voce vocant patrii ſermonis Hyacum.
Ipſa teres, ingenſque, ingentem vertice ab alto
Diffundit ſemper viridem, ſemperque comantem
Arbuteis ſilvam foliis: nux parva, ſed acris
Dependet ramis, & plurima frondibus haeret.
Materia indomita eſt, duro & pene aemula ferro
Robora, quae reſinam ſudant incenſa tenacem.
Diſſectae color haud ſimplex. in cortice, lauri
Exte-

Exteriore viret levor, pars altera pallet
Buxea: at interior nigro ſuffuſca colore eſt,
Juglandemque, ebenumque inter. quod ſi inde ruberet,
Jam poterat variis aequare coloribus Irim.
Hanc gens illa colit, ſtudioque educere multo
Nititur: hac late colles campique patentes,
Hac omnis veſtitur ager: nec ſanctius illis
Eſt quidquam, aut potiore uſu: quippe omnis in illa
Spes jacet hanc contra peſtem, quae caelitus illic
Perpetua eſt. validos abjecto cortice ramos
Multa vi tundunt, aut in ſegmenta minuta
Elimant, puroque ſcobes in fonte reponunt,
Dum bibulas noctemque diemque emaceret humor.
Inde coquunt: nec non illos ea cura fatigat,
Vulcano ne forte furens erumpat aquae vis,
Et ſuperundantem ſpumam projectet in ignes.
Spuma quippe linunt, ſi quidquam e corpore toto
Abſcedit, ſi quidquam aegros depaſcitur artus.
Dimidia abſumta, ſupereſt quodcumque, reponunt,
Divini laticis. quin & ſegmenta relicta
Rurſus, ut ante, coquunt, addentes ſuaveliquens mel.
Scilicet hunc unum menſis accedere potum
Et lex ipſa jubet gentis, mandatque ſacerdos.
Servatum at laticem, & decocti pocula primi
Bina die quaque aſſumunt, quum ſurgit ab ortu
Lucifer, & ſero egreditur quum Veſper Olympo.
Nec prius abſiſtunt potu, quam menſtrua curſum
Luna ſuum, & totum peragrans perfecerit orbem,
Fraternaſque iterum convenerit aemula bigas.
Interea caecis ſe ſe penetralibus abdunt,

Quo neque vis venti, non halitus aëris ullus
Inſinuet ſe ſe, & gelidis afflatibus obſit.
Quid mirandum aeque memorem, ſuper omnia victum
Quam tenuem, quam magna ſibi jejunia poſcant?
Quippe ſolet ſatis eſſe, ipſum dum corpus alatur:
Dum ſuperet vita, & tantum ne membra fatiſcant.
Ne tamen ah ne tanta time, ſacer ilicet hauſtus
Ille modo ambroſiae, vires reficitque fovetque,
Inque occulta gerit jejunis pabula membris.
Nectare ab epoto binas, non amplius, horas
Imponunt ſe ſe ſtratis, medicamen ut intro
Large eat, & calido ſudorem e corpore ducat.
Interea vacuas peſtis vaneſcit in auras.
Et (dictu mirum) apparet jam puſtula nulla:
Jamque nomae ceſſere omnes, jam fortia liquit
Membra dolor, primoque redit cum flore juventa:
Et jam Luna ſuum remeans nova circuit orbem.
Quis Deus hos illis populis monſtraverit uſus:
Qui demum & nobis caſus, aut fata tulere
Hos ipſos: unde & ſacrae data copia ſilvae,
Nunc referam. Miſſae quaeſitum abſcondita Nerei
Aequora, in occaſum, Soliſque cubilia, pinus
Litoribus longe patriis, Calpeque relictis,
Ibant Oceano in magno, pontumque ſecabant,
Ignaraeque viae, & longis erroribus actae.
Quas circum innumerae properantes gurgite ab omni
Ignoti nova monſtra maris Nereïdes udae
Adnabant, celſas miratae currere puppes,
Salſa ſuper pictis volitantes aequora velis.
Nox erat, & puro fulgebat ab aethere Luna,

Lumi-

Lumina diffundens tremuli per marmora ponti,
Magnanimus quum tanta heros ad munera fatis
Delectus, dux errantis per caerula classis,
Luna, ait, o, pelagi cui regna haec humida parent,
Quae bis ab aurata curvasti cornua fronte,
Curva bis explesti, nobis errantibus ex quo
Non ulla apparet tellus, da litora tandem
Aspicere, & dudum speratos tangere portus,
Noctis honos, caelique decus, Latonia Virgo.
Audiit orantem Phoebe, delapsaque ab alto
Aethere, se in faciem mutat, Nereïa quali
Cymothoë, Clothoque natant, juxtaque carinam
Astitit, & summo pariter nans aequore fatur:
Ne nostrae dubitate rates: lux crastina terras
Ostendet, fidoque dabit succedere portu.
Sed vos litoribus primis ne insistite: dudum
Ultra fata vocant: medio magna insula ponto
Est Ophyre; huc iter est vobis, hic debita sedes
Imperiique caput. simul haec effata, carinam
Impulit: illa levi cita dissecat aequora cursu.
Aspirant faciles aurae, & jam clarus ab undis
Surgebat Titan, humiles quum surgere colles
Umbrosi procul, & propior jam terra videri
Incipit. acclamant nautae, terramque salutant,
Terram exoptatam. tum portu & litore amice
Excepti, Diis vota piis in litore solvunt.
Quassatasque rates, defessaque corpora curant.
Inde, ubi quarta dies pelago, crepitansque vocavit
Vela Notus, remis insurgitur, altaque rursum
Corripiunt maria, & laeti freta caerula sulcant.

Lin-

Linquitur incerto fluitans Anthylia ponto,
Atque Hagia, atque alta Ammerie, exſecrataque tellus
Cannibalum, & ripa Gyane nemoroſa virenti.
Protinus innumerae panduntur turribus altis
Inſulae Oceano in vaſto, quas inter opacis
Undantem ſilvis unam, curſuque ſonantem
Fluminis aſpiciunt, magno qui ſpumeus alveo
In mare fulgentes auro ſubvectat arenas.
Hujus in ora placet pronas appellere puppes.
Invitant nemora, & dulces e flumine lymphae.
Jamque ſolo viridante alacres, ripaque potiti
In primis Terram ignotam, Nymphaſque ſalutant
Indigenas, Geniumque loci, teque, aurifer Amnis,
Quiſquis in ora maris nitida perlaberis unda.
Tum duram Cererem, & patrii carcheſia Bacchi
Aggere in herboſo expediunt: dein quaerere, ſi qui
Mortales habitent: pars fulvam fluminis undam
Mirari, mixtamque auro diſquirere arenam.
Forte per umbroſos ſilvarum plurima ramos
Aſſidue volitabat avis, quae picta nitentes
Caeruleo pennas, roſtro variata rubenti
Ibat nativo ſecura per avia luco.
Has juvenum manus ut ſilvas videre per altas,
Continuo cava terrificis horrentia bombis
Aera, & flammiferum tormenta imitantia fulmen
Corripiunt, Vulcane, tuum, dum Theutonas armas,
Inventum, dum tela Jovis mortalibus affers.
Nec mora, ſignantes certam ſibi quiſque volucrem,
Incluſam, ſalicum cineres, ſulphurque, nitrumque,
Materiam accendunt ſervata in reſte favilla.

Fo-

Fomite correpto diffuſa repente furit vis
Ignea circumſepta, ſimulque cita obice rupto
Intruſam impellit glandem: volat illa per auras
Stridula: & exanimes paſſim per prata jacebant
Dejectae volucres: magno micat ignibus aër
Cum tonitru, quo ſilva omnis, ripaeque recurvae,
Et percuſſa imo ſonuerunt aequora fundo.
Pars avium nemus in denſum conterrita, & altos
Se recipit ſcopulos: quorum de vertice ſummo
Horrendum una canit (dictu mirabile) & aures
Terrificis implet dictis, ac talibus infit:
  Qui Solis violatis aves, ſacraſque volantes,
Heſperii, nunc vos, quae magnus cantat Apollo,
Accipite, & noſtro vobis quae nunciat ore.
Vos, quamquam ignari, longum quaeſita, ſecundis
Tandem parta Ophyrae tetigiſtis litora ventis.
Sed non ante novas dabitur ſummittere terras,
Et longa populos in libertate quietos,
Molirique urbes, rituſque ac ſacra novare,
Quam vos infandos pelagi terraeque labores
Perpeſſi, diverſa hominum poſt praelia, multi
Mortua in externa tumuletis corpora terra.
Navibus amiſſis pauci patria arva petetis,
Fruſtra alii ſocios quaeretis magna remenſi
Aequora: nec noſtro deerunt Cyclopes in Orbe.
Ipſa inter ſe ſe veſtras Diſcordia puppes
In rabiem ferrumque trahet: nec ſera manet vos
Illa dies, foedi ignoto quum corpora morbo
Auxilium ſilva miſeri poſcetis ab iſta,
Donec poeniteat ſcelerum, nec plura loquuta
Hor-

Horrendum ſtridens denſis ſe ſe abdidit umbris.
Ollis oſſa rigor ſubitus percurrit, & omnis
Palluit, ac gelida fugit formidine ſanguis.
Tum vero ſacras volucres, Divoſque precati,
In primis Solem, & ſanctum ſervantia lucum
Numina ſupplicibus venerantur agreſtia votis:
Pacem orant, rurſumque Ophyren, fluviumque ſalutant.
Interea e ſilvis nigrum genus ora comaſque,
Ad naves nova turba virûm concurrit inermis,
Pectora nudi omnes, evincti frondibus omnes
Paciferis: tanta qui ceſſas mole carinas
Mirati, veſteſque virûm, fulgentiaque arma,
Vix ſatis expleri poſſunt: & ab aethere miſſi
Sive homines, ſive heroës ſint, ſive Deorum
Numina, adorantum ritu, precibuſque ſalutant:
Ante alios ipſum regem; cui munera laeta,
E ripis collectum aurum, & cerealia dona,
Et patrios fructus, & mella liquentia portant.
Veſtibus ipſi etiam noſtris, & munere multo
Donati, exceptique mero nova gaudia miſcent.
Non aliter, quam ſi menſis, dapibuſque Deorum
Mortalis quiſquam adſcitus, felixque futurus,
Hauriat aeternum, caeleſtia pocula, nectar.
Ergo, ubi amicitiae ſecuros foedere utrimque
Firmavere animos, habita & commercia gentis,
Ipſi inter ſe ſe reges in litore laeti
Complexu jungunt dextras, & foedera firmant.
Alter goſſipio tenui pectuſque femurque
Praecinctus, viridi limbum pingente ſmaragdo,
Ora niger: jaculo armatur cui dextera acuto,
Squa-

Squamoſi ſpolium ſuſtentat laeva draconis.
Alter at intexto laenam circumdatus auro,
Quam ſubter rutila arma micant, capiti aerea caſſis
Inſidet, & pictae volitant in vertice criſtae:
Fulgenti ex auro torques cui candida colla
Cingunt, atque enſis lateri dependet Iberus.
Et jam commixti populi, hoſpitioque recepti,
Hi tectis domibuſque, altis in navibus illi,
Laetitia ludiſque dies per pocula ducunt.
  Forte loco lux feſta aderat, Solique parabant
Ultori facere umbroſo ſacra annua luco.
Heſperiaeque, Ophyraeque manus convenerat omnis.
Hic convalle cava, ripae viridantis in herba,
Selectorum ingens numerus, matreſque virique
Confuſi, plebs atque patres, puerique ſeneſque
Aſtabant, animis triſtes, & corpora foedi,
Squallentes cruſtis omnes, taboque fluentes:
Quos circumfuſos albenti in veſte ſacerdos
Pura luſtrat aqua, & ramo frondentis Hyaci.
Tum niveum ante aras caedit de more juvencum,
Et juxta poſitum paſtorem ſanguine caeſi
Reſpergit, pateraque rigat: Solique potenti
Ad numeros Paeana canit: nec caetera turba
Non ſequitur, mactantque ſues, mactantque bidentes,
Viſceribuſque veru toſtis epulantur in herba.
  Obſtupuit gens Europae rituſque ſacrorum,
Contagemque alio non uſquam tempore viſam.
At Dux multa animo tacitus ſecum ipſe volutans,
Hic erat ille, inquit, morbus, (Dii avertite caſum)
Ignotum interpres Phoebi quem dira canebat.

Tum

Tum regem indigenam, (ut ſermo fandique facultas
Jam communis erat) cui ſint ſolennia Divûm,
Scitatur: quid tanta aſtet convalle ſub alta
Languentum miſeranda manus: quid paſtor ad aras
Sacra inter, caeſi reſperſus ſanguine tauri.
Quem contra, Heſperiae o heros fortiſſime pubis,
Rex ait, hi gentis ritus, haec ſacra quotannis
Ultori de more Deo celebramus: origo
Antiqua eſt, vetereſque patrum fecere parentes.
Quod ſi externorum mores, hominumque labores
Audiviſſe juvat, primaeva ab origine cauſsam
Sacrorum, & peſtis miſerae primordia pandam.
Forſitan Atlantis veſtras pervenit ad aures
Nomen, & ex illo generis longo ordine ducti.
Hac & nos, longa ſerie, de ſtirpe profecti
Dicimur, heu quondam felix & cara Deûm gens,
Dum Caelum colere, & Superis accepta referre
Majores ſuevere boni: ſed, Numina poſtquam
Contemni coeptum eſt luxu faſtuque nepotum,
Ex illo quae ſint miſeros, quantaeque ſecutae
Aerumnae, vix fando umquam comprendere poſſem.
Inſula tum priſci regis de nomine dicta
Ingenti terrae concuſſa Atlantia motu
Corruit, abſorpta Oceano: quem mille carinis
Sulcavit toties, terrae regina mariſque.
Ex illo & pecudes, & grandia quadrupedantum
Corpora, non ullis umquam reparata diebus
Aeternum periere: externaque victima ſacris
Caeditur, externus noſtras cruor imbuit aras.
Tum quoque & haec infanda lues, quam noſtra videtis
Cor-

Corpora depaſci, quam nulli aut denique pauci
Vitamus, Divûm offenſis, & Apollinis ira
De caelo demiſſa omnes graſſatur in urbes.
Unde haec ſacra novo primum ſolennia ritu
Inſtituere patres, quorum haec perhibetur origo.
Syphilus (ut fama eſt) ipſa haec ad flumina paſtor
Mille boves, niveas mille haec per pabula regi
Alcithoo paſcebat oves: & forte ſub ipſum
Solſtitium urebat ſitientes Seirius agros:
Urebat nemora: & nullas paſtoribus umbras
Praebebant ſilvae: nullum dabat aura levamen.
Ille gregem miſeratus, & acri concitus aeſtu,
Sublimem in Solem vultus & lumina tollens,
Nam quid, Sol, te, inquit, rerum patremque Deumque
Dicimus, & ſacras vulgus rude ponimus aras,
Mactatoque bove, & pingui veneramur acerra,
Si noſtri nec cura tibi eſt, nec regia tangunt
Armenta? an potius Superos vos arbitrer uri
Invidia? mihi mille nivis candore juvencae,
Mille mihi paſcuntur oves: vix eſt tibi Taurus
Unus, vix Aries caelo (ſi vera feruntur)
Unus, & armenti cuſtos Canis arida tanti.
Demens quin potius Regi divina faceſſo,
Cui tot agri, tot ſunt populi, cui lata miniſtrant
Aequora, & eſt Superis, ac Sole potentia major?
Ille dabit facileſque auras, griguſque virentum
Dulce feret nemorum armentis, aeſtumque levabit.
Sic fatus, mora nulla, ſacras in montibus aras
Inſtituit regi Alcithoo, & divina faceſſit.
Hoc manus agreſtum, hoc paſtorum caetera turba
Exſe-

Exſequitur: dant tura focis incenſa, litantque
Sanguine taurorum, & fumantia viſcera torrent.
Quae poſtquam rex, in ſolio dum forte ſederet
Subjectos inter populos, turbamque frequentem,
Agnovit, Divûm exhibito gaviſus honore,
Non ullum tellure coli, ſe vindice, Numen
Imperat, eſſe nihil terra ſe majus in ipſa:
Caelo habitare Deos, nec eorum hoc eſse,quod infra eſt.
Viderat haec qui cuncta videt, qui ſingula luſtrat,
Sol pater, atque animo ſecum indignatus, iniquos
Intorſit radios, & lumine fulſit acerbo.
Aſpectu quo Terra parens, correptaque ponti
Aequora, quo tactus viro ſubcanduit aër.
Protinus illuvies terris ignota profanis
Exoritur. primus, regi qui ſanguine fuſo
Inſtituit divina, ſacraſque in montibus aras,
Syphilus, oſtendit turpes per corpus achores.
Inſomnes primus noctes, convulſaque membra
Senſit, & a primo traxit cognomina morbus,
Syphilidemque ab eo labem dixere coloni.
Et mala jam vulgo cunctas diffuſa per urbes
Peſtis erat, regi nec ſaeva pepercerat ipſi.
Itur ad Ammericen ſilva in Cartheſide Nympham,
Cultricem nemorum Ammericen, quae maxima luco
Interpres Divûm reſponſa canebat ab alto.
Scitantur, quae cauſſa mali, quae cura ſuperſit.
Illa refert: ſpreti vos o, vos numina Solis
Exercent: nulli fas eſt ſe aequare Deorum
Mortalem: date tura Deo, & ſua ducite ſacra,
Et Numen placate; iras non proferet ultra.

Quam

Quam tulit, aeterna eſt, nec jam revocabilis umquam
Peſtis erit. quicumque ſolo naſcetur in iſto,
Sentiet. ille lacus Stygios, fatumque ſeverum
Juravit. ſed enim, ſi jam medicamina certa
Expetitis, niveam magnae mactate juvencam
Junoni, magnae nigrantem occidite vaccam
Telluri: illa dabit felicia ſemina ab alto:
Haec viridem educet felici e ſemine ſilvam:
Unde ſalus. ſimul obticuit: ſpecus intus, & omne
Excuſſum nemus, & circum ſtetit horror ubique.
Illi obeunt mandata: ſua ipſi altaria Soli
Inſtituunt: niveam, Juno, tibi, magna, juvencam,
Nigrantem, Tellus, mactant tibi, maxima, vaccam.
Mira edam. (at Divos juro, & monumenta parentum)
Haec ſacra, quam nemore hoc toto vos cernitis, arbor,
Ante ſolo numquam fuerat quae cognita in iſto,
Protinus e terra virides emittere frondes
Incipit, & magna campis pubeſcere ſilva.
Annua confeſtim Soli facienda ſacerdos
Ultori nova ſacra canit. deducitur ipſe
Sorte data, qui pro cunctis cadat unus ad aram,
Syphilus: & jam farre ſacro, vittiſque paratis
Purpureo ſtabat tincturus ſanguine cultros:
Tutatrix vetuit Juno, & jam mitis Apollo,
Qui meliorem animam miſeri pro morte, juvencum
Suppoſuere, feroque ſolum lavere cruore.
Ergo ejus facti aeternum ut monumenta manerent,
Hunc morem antiqui primum ſtatuere quotannis
Sacrorum. ille tuum teſtatur, Syphile, crimen,
Victima vana, ſacras deductus paſtor ad aras.

Illa omnis, quam cernis, inops miſerandaque turba
Tacta Deo eſt, veterumque luit commiſſa parentum:
Cui votis precibuſque piis numeriſque ſacerdos
Conciliat vates Divos, & Apollinis iras.
Luſtrati ingentes ramos, & robora ſanctae
Arboris advectant tectis: libamine cujus
Vi mira infandae labis contagia pellunt.
Talibus, atque aliis tempus per multa trahebant
Diverſis populi commixti e partibus orbis.
Interea, Europae fuerant quae ad cara remiſſae
Litora, jam rurſus puppes freta lata remenſae
Mira ferunt: late (proh fata occulta Deorum!)
Contagem Europae caelo crebreſcere eamdem,
Attonitaſque urbes nullis agitare medelis.
Quinetiam gravior naves it rumor in omnes,
Illo eodem claſſem morbo, juvenumque teneri
Haud numerum exiguum, & totis tabeſcere membris.
Ergo haud immemores, diras ceciniſſe volucres,
Affore, quum ſilva auxilium poſcatur ab illa,
Continuo faciles Nymphas, Solemque precati,
Intacti nemoris ramos, & robora ab alto
Convectare parant luco, medicataque ſumunt
Pocula, pro ritu gentis: quo munere tandem
Contagem pepulere feram. quin dona Deorum,
Haud patriae obliti, & felicem ad litora ſilvam
Noſtra jubent ferri, caelo ſi forſitan iſto
Aſſimilem pellant labem. nec fata ſecundos
Ipſa negant Zephyros, faciliſque aſpirat Apollo.
Munera vos Divûm primi accepiſtis, Iberi,
Praeſens mirati auxilium: nunc cognita Gallis,

Germaniſque, Scythiſque, orbe & gaviſa Latino
Jam nunc Europam vecta eſt Huyacus in omnem.
Salve, magna Deûm manibus ſata ſemine ſacro,
Pulchra comis, ſpectata novis virtutibus arbos:
Spes hominum, externi decus, & nova gloria mundi:
Fortunata nimis, natam ſi Numina tantum
Orbe ſub hoc, homines inter gentemque Deorum
Perpetua ſacram voluiſsent creſcere ſilva.
Ipſa tamen, ſi qua noſtro te carmine Muſae
Ferre per ora virûm poterunt, hac tu quoque parte
Noſcêris, caeloque etiam cantabere noſtro.
Si non te Bactra, & tellus extrema ſub Arcto,
Non Meroë, Libyciſque Ammon combuſtus arenis,
At Latium, at viridis Benaci ad flumina ripa
Audiet, & molles Atheſi labente receſsus.
Et ſat erit, ſi te Tiberini ad fluminis undam
Interdum leget, & referet tua nomina BEMBUS.

FINIS.

HIERONYMI
FRACASTORII
VERONENSIS
JOSEPH
LIBRI DUO,

AD

ALEXANDRUM FARNESIUM

CARDINALEM AMPLISS.

HIERONYMI FRACASTORII JOSEPH,

AD ALEXANDRUM FARNESIUM *CARDINALEM AMPLISS.*

LIBER I.

UAE veterum Heroum, divae, facta inclyta, Muſae,
Et monumenta aevi longis obſcura tenebris
Illuſtrare novis numeris, & carmine ſacro
Ferre per aetates omnes, perque ora nepotum
Gaudetis, famamque virûm proferre ſub auras,
Nunc, o, nunc populi illius, quem maximus unum
Delegit Deus, & generis longo ordine ducti
Principe ab Abramo, veteres evolvite faſtos:
Et Juvenem cantate pium, quem magnus Iacob
Iſacides genuit: dederat cui noſse futura
Per ſomnos monſtrata Deus. vos dicite, quanta
Ille tulit, Phariis tandem dum victor in oris

Imperium gereret magnum, populumque beatum
Conderet, unde salus hominum, spes unde futura
Vitae erat, & clausi reserandum limen Olympi.
Nec minus, Italiae Juvenis decus (omnia quando,
Quae canimus, tua, FARNESI, sunt maxima jussa)
Ipse ades: &, plenum scopulis dum currimus aequor,
Da faciles in vela auras, da numine dextro
(Namque Deus mihi semper eris) tua grandia vota
Posse sequi, pelagique omnes superare labores.
En, primas sulcantem undas me litora Joppes,
Me juga Samariae, nemorosaque pascua Sichen,
Jordanisque vocat: curvis en vallibus Hebron
Applaudit, caeloque simul tua nomina tollit,
Responsatque Tabor voces, & sidera pulsat.
Noverat infernus Pluton, cui multa futuri est
Scire datum, in fatis Abrami e sanguine sacram
Progeniem terris promitti, Tartara per quam
Evertenda forent. metuenti talia Pastor
Rexque idem Sichenus erat suspectus Iacob,
Invisusque nimis: tum quod nec sanctius alter
Justitiam legemque Dei servaret, & aris
Tura daret: tum quod bissena prole beatus
Natorum, populum in sanctum concrescere solus
Posse videbatur. quare hanc intentus in unam
Progeniem, dabat omnem operam, quo perdere posset:
Praesertim egregium puerum, cui sidera fausta
Nascenti, & late felix arriserat aether.
Qui patre longaevo Rachele e conjuge cara
Natus, erat patri ante alios dilectus Ioseph.
Hunc forma insignem Charites studia inter alebant
In-

Ingenua, & mores, & avitae legis amorem?
Cui mens alta inerat quaedam divina futuri,
Atque animus ſemper ſummi admirator Olympi,
Et pia relligio, & puero prudentia major.
Ex his invidiam Daemon tacitumque ferebat
Fratribus in reliquis odium, & mortale venenum.
Nec tantis non ipſa malis Fortuna fovendis
Affuit, augendiſque odiis. nam forte per aeſtum
Quum fraterna cohors pecudes ad pabula nota
Lanigeras una ſilvas duxiſset in altas,
Iliceaque umbra reſiderent, primus Ioſeph
In fratres converſus ait: mea ſomnia, fratres,
Audite, illa quidem mira, &, niſi me mea fallunt
Auguria, haud vani ſpeciem referentia ſomni.
Namque, ſub Auroram quum ſe ſe ſidera condunt
Caſura jam nocte, & ſolus nunciat ortum
Lucifer, ipſe meas ſpicas offerre videbar
Sacras ante aras, pariter vos ponere veſtras.
Sed noſtri caelum faſces ſe tollere in altum,
Et rutilam inſignes late diffundere lucem:
Veſtri autem obſcuri, atque humiles ſummittere ſe ſe,
Utpote adorantes noſtros. Cui grandior annis,
Atque odio in puerum non parvo accenſus Iudas,
Vane puer, quid mira vocas tua ſomnia? numquid
Forte, inquit, Deus illa aliquis tibi mittit ab alto?
Credo equidem, nam vina Deum dicuntur habere.
Augurium quodnam ſomno tibi fingis ab iſto?
An forſan Rex noſter eris? tibi pone coronam
E lauro, noceant regi ne vina futuro.
Talia dicenti fratrum quoque cetera turba
Adcla-

Adclamant, regemque novum, dominumque ſalutant,
Et puero illudunt, tum patri haec ſomnia narrant.
At ſenior, cui non aberat Deus, omnia mente
Evolvit tacita, atque in nato grande futurum
Neſcio quid ſpectans, aliis tamen omnia vultu
Diſſimulat, puerumque monet nos ludere ſomnos.
Ille autem, cui fata Deus majora parabat,
Poſt paullo in ſomnis aliud quid pondere majus
Conſpexit. nempe in celſa ſibi ſede locato
Sub pedibus Solem ac Lunam ſtellaſque minores
Undique adorantes divinos reddere honores.
Quorum ille interpres, (talem nam Numina mentem
Indiderant,) rurſus fraternas omnia ad aures
Detulit. illi autem non celavere parenti
Somnia, non offenſum animum, non pectora amara.
Obſtupuit primum genitor, puerumque vocatum
His, velut interpres ſomni, duro increpat ore:
Tene igitur pater ac mater fratreſque, ait, & plebs
Omnis adorabit? tu ſede locabere in alta,
Nos infra viles humileſque precabimur? ah te
Si malus hic error tenet, & ſpes impia nutrit,
Pone animum hunc, levibuſque iſtis & inanibus umbris
Tolle fidem, teque his fallacibus eripe monſtris:
Quae Dii, ſi mala ſunt & iniqua, immittere nobis
Non ſuevere boni, ac potius mala Numina, Manes
Inferni exitium in noſtrum ludibria fingunt.
Sic falſa ex adytis referunt oracula, ſic &
Auguria ex avibus, diſsectis omina ab extis.
An tibi non Belus, non eſt tibi notus Anubis,
Atque Ops, atque Hecate, non cetera turba Deorum,

Quos miſerae Gentes aris, templiſque dicatis
Ob reſponſa colunt, lex autem noſtra prophanat?
Vade age, & haec nobis poſthac ne ſomnia perfer.
Sic ait, & natos alios per dulcia mulcens
Dicta pater, jubet in Sichen, ſaltuſque virentes
Ducere molle pecus, puerum conſiſtere Ioſeph
Se penes. expediunt juvenes mandata paterna,
Feliceſque Hebron valles, & amoena vireta
Inviſunt: ſed non virides in vallibus herbae,
Non umbrae nemorum, placidaeve e collibus aurae,
Non volucrum cantus inimica inſomnia poſſunt
Ex animis delere: eadem per ſingula verſant,
Exacuuntque odia, atque iris laxantur habenae,
Injunguntque minas: dirae ſerpentibus atris
Eumenides inſtant. atque haec per talia jam Sol
Condiderat geminos ortus, quum luce ſequente
Caſtra movere parant, Dothaïnque in paſcua laeta
Ducere oves, quo plus patriis ab ovilibus abſint,
Producantque magis reditum, quae inviſa gerebant.
 Ergo aliam atque aliam ſolito plus forte morati
Quum traherent cum nocte diem, miratus abeſſe
Hos tantum genitor, confeſtim accerſit Ioſeph:
Ique, ait, o mihi care puer, fratreſque require
In Sichen, patrique refer, quae cauſſa morandi:
Nam timeo, nequid male fauſtum evenerit illis,
Aut pecori. Ille viam, nulla eſt mora, corripit, & jam
Advolat in Sichen: ſed fratribus & grege nuſquam
Compertis, quid agat, dubius huc ſpectat & illuc,
Omnia colluſtrans oculis: modo nomine fratres
Magna voce vocat: tantum nemora alta vocanti

Reſpondent, valleſque cavae. Forte ilicis altae
Frondator ramorum aderat, qui, ut vidit anhelum
Ancipitemque ſui puerum, noto obvius illi,
Quid quaeris, puer? inquit: oves ſi forte paternas,
Si fratres, ne quaere iſtis in vallibus illos,
Quandoquidem audivi dicentes, ſaltibus ex his
In Dothaïn cedamus: ibi fratreſque pecuſque
Invenies: dein monſtrat iter, qua tramite recto
Ocyus inveniat laetiſſima pabula, namque
Plurima pars exuſta aret, nec gramina nutrit.
Ille datum feſtinat iter: jamque ultima Sichen
Emenſus, Dothaïn laetus propiora tenebat,
Quum ſpecula longe venientem vidit ab alta
Plena odii fraterna cohors, ac protinus, en Rex
Noſter, ait, quem Sol, quem Luna, & ſidera adorant.
Nos famuli viles ad paſtoralia nati,
Per deſerta die rabido ſub Sole vagamur:
Nocte in ſpeluncis, patulave ſub arbore ſomnos
Captamus, tecti rude lana & pellibus hirtis,
Deſpecti, vilique polenta, & flumine paſti.
Ille patris menſa virgata in veſte recumbens
Lactibus haedorum, & lumbo pingueſcit ovili,
Repleturque mero: tum ſtertens impia nobis
Somniat. huncne igitur, fratres, atque iſta feremus
Opprobria? anne adeo caeci exſpectabimus, ut jam
Grandior, atque animis fidens & patris amore
Nos premat, & ditionem omnem & fauſta omina patris
Surripiat, ſic vera nimis ſua ſomnia reddens?
Heu fratrum ignarae mentes, & pectora caeca.
Cur potius, dum teſtis abeſt, dumque omnia nobis

Dant

Dant animos, non hunc capimus? cur protinus iſtis
Confoſſum gladiis, puteo non condimus illo,
Qui prope contegitur dumis & ſentibus atris?
Dicemuſque fame rabidorum urſive lupive,
Qui multi deſerta habitant haec, dente peremtum.
  Talia jactabant inter ſe ſe effera fratres
Conſilia. at, cunctis aderat qui major & annis,
Et major pietate Ruben, Dii talia nobis
Avertant, ait; ah veſtras ne ſanguine, fratres,
Fraterno maculate manus, neve ira Deorum
Hoc velit, ut ſcelus ob tantum nos, & domus, & grex
Una omnes pereamus. abeſt ſi teſtis, at ipſe
Eſt teſtis Deus: ipſe Deus, quem nulla latere
Facta queunt, quique hic & nos nunc ſpectat, & audit.
Si tamen eſt animus vobis ſecludere prorſus
Hunc puerum, ſine caede ejus, ſine ſanguine in illum
Trudite vicinum puteum, & dimittite fatis.
Haec vero ſuadebat, uti jam caede remota
Mox ipſe ad puteum ſera jam nocte rediret,
Extraheretque illum, & miſero ſua pignora patri
Redderet, ac fratrum tandem componeret iras.
Verba omnes movere. placet ſine caede prehenſum
Projicere in puteum, & miſerum dimittere ſorti.
Tum Ruben, a vobis fuerint quaecumque peracta,
Horum me inſontem videat Deus. ac procul inde
Diſceſſit, ſilviſque latens ſe condidit altis,
Viſurus rerum eventum. & jam laetus Ioſeph
Feſtinans aderat: contra fratrum impia turba
Circumfuſa ruit minitans, manibuſque revinctis
Nunc, inquit, tua vana tibi quid ſomnia proſint,

Aſpi-

Aſpicies: numquid regi parebimus omnes?
Ille pavens, ſtupiduſque rei novitate precari,
Talia ne inſonti facerent, Superoſque vocare
Nequidquam: quando impatiens magis & magis urget
Creſcens corde furor, facibus furialis Erynnis
Inſtat atrox, Daemonque malus, qui obſiſtere fatis
Poſſe putans, cunctorum aciem vertebat in unum.
At puer, ut nullis precibus, nulliſve moveri
Fratrum corda videt lacrimis, ſed jam impete multo
Compelli in foveam, quod reſtat, lumina tollens
In caelum, tales fundebat ad aethera queſtus:
Dii Abrahae, Dii magni Iſac, Dii patris Iacob,
Vos ego ſi ſancte colui, ſi juſſa paterna
Semper obii, ſemperque pie & ſine crimine vixi,
Aſpicite: &, ſi fata mihi nunc ultima dant, ut
Jam moriar, miſerum ſaltem ſervate parentem.
At vos o, tenere, fratres, quos ſemper amavi,
Majoreſque habui, curate, haec triſtia ad aures
Ne patris adveniant, ſed me rapuiſſe latrones
Dicite, quo ſaltem ſpe ſe ſoletur inani
Viventis nati, Stygias nec tendat ad umbras
Ante diem: deſerta ipſe intumulatus arena
Emoriar. lacrimae dicenti talia fuſae
Ex oculis cecidere, ſimul voxque ipſa repreſſa eſt.
Et jam etiam fratrum ſedari pectus & ira
Coeperat, Iſachar quum, ne deſiſtite, fratres,
Dixit, ab incepto, quin vinctum & fune ligatum
In foveam mittamus: ibi ſuſpenſus in imo
Siſtatur fundo, donec meliora parent Dii
Conſilia, atque cibum interea capiamus in herba,

Quan-

Quandoquidem jam Sol invitat, & altior hora.
Aſſenſere omnes dictis, puerumque revinctum
Ad puteum flentem ducunt: hic fune ligata
Arboris ad truncum pendentis deſuper altae
Demittunt pavitantem intro, fundoque relinquunt
Suſpenſum. aſt ipſi circum per gramina fuſi
Implentur vili cerere, & cariotide pingui.
At Deus, aetherio terras qui ſpectat ab axe,
Inſontem aſpiciens, illo & miſeratus amore,
Quo mare, quo terras, quo caelum condidit altum,
Unum ex aligeris, qui circum mille, Miniſtris,
Exſpectant mandata, vocat: fidiſſime, & inquit,
Vade age, Samariamque tibi notiſſima dudum
Arva pete, &, quem ſcis fatis ad magna vocari
Iſacidae puerum, qui caeco poſcit ab antro
Auxilium, & fraterna odia & facta impia plorat,
Hunc inopem ſolare: nec eſt mandare neceſse,
Quae referas, cui nota mea eſt & aperta voluntas.
Sic ait, & nutu placido, quo ſidera curſu
Perpetuo ducit, Juvenem dimittit. at ille
Aetherias humeris accingit tenuibus alas,
Queis caelum illaeſum penetrat, queis nubila tranat,
Praevertitque fuga Zephyros. jamque aethera ſcindens,
Aërios tractus, & inania lata ſecabat.
Qualis, ubi in liquidis ſtagnis, aut ardea longe eſt,
Aut albus conſpectus olor, ſacer accipitrum rex
Poſt varios gyros ſublimis ab aethere lapſus
Immotis ſecat alta ruens oculo ocyus alis.
Impete non alio Volucer caeleſtis adibat
Samariae terras; primus quem vertice ſummo

Exce-

Excepit Tabor, inſuetum frondeſcere ſilvas
Miratus, terramque nova veſtirier herba,
Et varios praeter ſolitum ſummittere flores,
Excepere illum prognatae monte Napeae,
Et divina Deo cecinerunt: omnia rupes
Reſponſant, ipſa antra Deum, ſilvaeque ſalutant.
At ſacer Interpres Divorum, ut vertice ab alto
Lumina deflexit terris, ac gramine fuſos
Veſcenteſque videt fratres, aſt inde camelos
Mercatorum Arabum ſpectat, Jovis omnia facta
Imperio, hinc animum ad miſerum convertit Ioſeph;
Deſcenditque celer: puteique in margine ſummo
Ut ſtetit, extemplo nova lux effulſit in antro,
Miratum & ſubitus puerum circumſtetit horror.
Quem pius Interpres placida ſub imagine, & ipſo
Ore puer puerum dictis ſolatur amicis:
Pone metum, Diis care, patrum Deus ille tuorum,
Qui caelum regit, huc alto me ex aethere mittit,
Qui referam mandata tuos ſolantia luctus.
Hinc primum mittêre foras, ſed venditus auro,
Nomine mancipii; tum Nili in regna fereris,
Atque iterum vendêre illic, multoſque per annos
Servus eris. tunc ne vetita atque injuſta libido
Te alliciat, neu Dii alieni, & falſa, caveto,
Numina decipiant. veſtrum ſi ſemper habebis
Corde Deum, ipſe aderit ſemper tibi, te bona ſemper,
Quidquid ages, quocumque ieris, fortuna ſequetur.
Quin, magis ut fidas animis, tibi magna parantur
Imperia, & tempus veniet, quum vera videbis
Somnia viſa tibi, quum te fratreſque paterque
Sup-

Supplice adorabunt fletu: miſereberis illis,
Nec miſeros patiere fames ut perdat iniqua:
Quin ipſos, natoſque eorum, ipſoſque nepotes
In partem imperii, atque in tua regna vocabis:
Ingens ut tandem populus concreſcat, arenae
Inſtar: quem Deus Aegypti de parte ſuperba
Deducet tandem, & pedibus ſuper aequora ſiccis
Pertranſiſſe dabit, mox haec in regna reducet,
Lacte novo quae regna fluent, & melle perenni.
Mox (anni properate) diem felicia ſecla
Aſpicient, ſecla illa diem, quam tanta futuram
Vatum oracla canunt, quum demittatur ab alto
Magna Dei Soboles, veſtro de ſanguine creta,
Quae ſcelus antiquum tollat, quae limina Caeli
Clauſa diu, magnique fores praepandat Olympi.
Nec plura effatus Caelum ſe tollit in altum.
At juvenis, quamquam ſtupefactus Numine tanto,
Reſtitit, & rerum confuſus imagine multa,
Laetatur tamen, atque animum per ſingula verſat,
Speque futurorum praeſentem corde dolorem
Diſcutit, atque oculos in caelum & ſidera tollens
Sic fatur: Rex terrarum, Rex aetheris alti
Omnipotens, patrum Deus & tutela meorum,
Reſpice nos, & noſtra tuo ſub Numine ſi ſpes
Eſt omnis, ſuper his primum miſerere parentis.
De me autem quidquid ſtatuet tua recta voluntas,
Seu laetum, ſeu triſte pares, nihil ipſe recuſo.
Unum oro, ſi Parca mihi vidiſſe negabit
His oculis felicem illam, ſemperque beatam,
Optatamque diem, qua tandem ex aethere ſummo

Deſcendet tua Progenies, da cernere ſaltem
In ſpeculo, atque umbra monſtra mihi, ſpeque fideque
Noſcere da, puroque ejus de fonte lavari.
Dixit, & ex imo traxit ſuſpiria corde.
Interea e Madian, ſtacten, bdelamque ferentes,
Cinnamaque, & liquidam ſtyracen, & pinguia tura
Tranſibant Arabes, qua ſtabant gramine laeto
Veſcentes juvenes ſimul & diverſa loquentes.
Qui ut primum videre viros, Deus, inquit Iudas,
O fratres, meliora parat, quam noſtra ferebant
Conſilia: his etenim ſi mercatoribus ipſum
Vendamus puerum, tum lucro, auroque piati
Fraterna a morte immunes reddemur, & ad nos
Poſthac nec fama adveniet, nec nomen Ioſeph;
Sive Arabes iſti Aegyptum, ſeu barbara regna,
Marmaricam, Libyamve petant. ergo unus ad illos
Mittatur, qui mancipii ſub nomine, merce
Propoſita pretium ſtatuat, reſponſa reportet.
Dicta placent, qui pacta ineat, jam mittitur: ipſi
Interea ſpeluncam adeunt, funemque ligatum
Arboris ad truncum ſolvunt, & in aethera ſurſum
Suſpenſum educunt puerum: qui talis in auras,
Qualis mane roſa, aut riguo narciſſus in horto,
Prodiit, & formae ſervato vera decore
Signa dedit, certumque Dei praeſentis amorem.
Jamque aderat mercator Arabs, & nuncius una
Vile ſatis pacti pretium. proh Jupiter, ille,
Quem tanta in fatis promiſſa, & tanta manebant
Imperia, argenti bis deno venditur aſſe,
Mancipium infelix. jam curvo terga camelo

Exci-

Excipitur. Nili ignotas jam fertur in oras.
At quadrupes, ceu divino ſub pondere, vector
Inſolitos dedit hinnitus, & ſigna recentis
Laetitiae: jamque & grato faciliſque, leviſque
Seſſori tergum, ſellamque accommodat aptam,
Agglomeranſque pedes, retro ſocia agmina linquit.
At fratres, puer ut ceſſit, mala nuncia patri
Quis ferat, & quo infanda tegant facta impia pacto,
Ambigui, tandem ſtatuunt praemittere veſtem
A puero ereptam, caprino ſanguine tinctam
Qui ferat, inventamque inter nemora avia dicat:
Danque placet mandata dari: qui inſtructus abunde
Omnia, longaevum non haec miſeranda parentem
Exſpectantem adit, & monſtrato ſanguine & ipſa
Veſte, ait: hanc noſtrae nemora inter devia primae
Invenere canes: cujus ſit veſtis, & unde
Hic cruor, ignari, patrem primum eſſe monendum
Duximus, ut te (ſiquid agendum eſt) conſule agatur.
At pater, ut notam, maculiſque & ſanguine veſtem
Conſperſam vidit: quis te, cariſſime Joſeph,
Quis Divûm, ut tecum morerer, ſpes una ſenectae,
Nate, meae, quis caſus, ait, tam durus ademit?
Heu mala te ſilvae fera ſuſtulit. ite per alta
Vos nemora, &, ſiquid miſero de corpore reſtat,
Omne afferte mihi, ſaltem ut ſuprema ſepulcri
Dona feram: vel & ipſe, feris laniandus, in altas
Proripiar ſilvas: dabitur natoque patrique
Mors eadem. haec dicens, foedatos pulvere canos
Vellebat, laceroſque ſinu exſcindebat amictus:
Et famuli tandem collapſum in tecta reportant.

Parte alia Ruben, ut ſerum ſe veſper in orbem
Intulit, ad caulas pecudes pecudumque magiſtri
Quum redeunt, ſaltuſque vacant paſtoribus omnes,
Deſertum ad puteum ſolus redit, atque ibi Joſeph
Terque quaterque vocat. non reſpondente vocanti
Ullo, ſollicitus, puerum ne forte necaſſent,
Rem ſpectare parat, caeſaque ex ilice conto
Scalam aptat, ſolerſque imum ſe mittit in antrum,
Omnia colluſtrans. verum, poſtquam omnia dudum
Rimatus, puerum quaeſitum haud reperit uſquam.
Ambiguus tandem reliquos perquirere fratres
Deſtinat: ac pecoris veſtigia nota ſecutus
Per noctem, demum inventos, de fratre quid actum eſt,
Inter multa rogat. rem totam ex ordine pandunt.
At Ruben, ut puerum audivit ſupereſſe, nec ullis
Affectum damnis, hinc, fratres, inquit, eamus
Ad miſerum genitorem, & ſpe viventis & auras
Spirantis gnati ſaltem (quod nunc datur unum)
Solemur, rapuiſse Arabes de more, relicta
Veſte, levi pueri fugientis vulnere tincta:
Paſtores ita ferre. aliquemque adducere teſtem
Expediet, neque enim deerunt, qui dicere poſſint
Se vidiſse Arabes. his ergo rite paratis
Patrem adeunt, & quae poſsunt, ſolatia jungunt.
Ille autem, quamvis aliqua ſpe forte levatur,
Non tamen aeternas lacrimas planctuſque perennes
Comprimere, aut triſti meditari gaudia mente
Ulla poteſt, ſed vitam aegram noctesque dieſque
In tenebris, hominum fugiens conſortia, ducit.

Inte-

Interea puerum laetus deportat Ioſeph
Mercator, plenis miratus cedere votis
Omnia. non illis terrae exarſere diebus:
Non ventis agitatae ullae tolluntur arenae
Ex ſolito: puerum Charites comitantur euntem,
Et Caeli favor, & fauſtis Spes dextera pennis.
Jamque pererratis Judaeae finibus, altae
Incipiunt turres & moenia Oſyridis urbis
Apparere procul, campis ubi fuſa juventus
Munera militiae exercent: hi vincere curſu
Contendunt pedibus, hi fulvo in pulvere ſudant
Luctantes, alii duro ſub pondere ceſtus.
Pars volucres exercet equos, curſuque fatigat,
Aut inferre hoſti verſas poſt terga ſagittas
Diſcit equo currente, aut haſtam tollere campo.
Ergo Arabes poſtquam acceſsere, & pulcher Ioſeph,
Mirati pugnas, placidi & praeludia Martis,
Conſiſtunt, oculiſque intenti & pectore toto
Vix ſatis expleri poſsunt. quos forte magiſter
Militiae, Eunuchus Regis, cui ſumma poteſtas
Et duri data erant Mavortia munera belli,
Ut vidit, confeſtim ad ſe ſe accedere juſsos
Compellat. geritiſne ullas, quas vendere, merces,
Optetis? quaedam, dixere, & aromata, & iſtum
Geſtamus puerum, domino qui ſi placet, ultro
Munus habe: aut emtum ſi mavis, pro indole tanta
Da quodvis: pretium eſt magnum tua gratia nobis.
Ille autem, haud umquam ingratum, mercator, habebis
Fetiſarum: accipiam puerum, at tu munere largo,
Speque tua majore, mihi donabere multo.

His dictis recipit puerum, quem veste decora
Induit, & sagulum donat, quo purpura limbo
Fulva nitet, tum donat equum: laetissimus ille
Altior it juvenes inter pulcherrimus omnes.
Quem custode dato laetus praemittit ad urbem
Fetisar, & carae uxori commendat habendum.
Interea seras invexerat Hesperus horas,
Et juvenum campis cedens manus omnis apertis
Ibat ovans comitata ducem, ac jam pulcher Ioseph
Ut dominam invisit, thalami & cognovit herilis
Officia, ipse humilis servorum se agmine miscens
Obvius it domino. media se qualis arena
Monstrat gemma nitens, radiisve micantibus aurum,
Talis & ipse puer multis in millibus ibat.
Quem matres, populusque omnis mirantur, ut ipso
Incessu, gravis ore, pedes non dimovet usquam
A duce, non oculos, sed semper totus in illo est.
Nec minus, intra aedes ut ventum, epulaeque paratae,
Ipse ulli deest officio, seu corpore opus sit,
Seu celeri ingenio. sed enim super omnia mira est
Grataque sedulitas, apta & prudentia cana.
Quo factum est parvo post tempore, Fetisar illum
Non thalamo ut tantum ipse suo praefecerit unum,
Sed domui, & rerum ei summam commiserit omnem.
Scilicet auspiciis & Diis cuncta ire secundis
Fetisaro sint visa, agri producere fruges
Uberius, sobolem armentum, sibi crescere honores.
Omnia quae, ostento quodam permotus, Ioseph
Attribuit puero, vatumque oracula suadent.
Arbor erat Persaea, Deo sacrata Camesi,

Aedibus in mediis, quam vectam e Perside fertur
Orbe pererrato monumentum insigne futurum
Ipsa suis manibus plantasse nepotibus Isis.
Hanc apis externis veniens insedit ab oris,
Insignis fulgore & versicoloribus alis
Pulcher apis: quem mox examen grande secutum
Pendentem ramo longum traxere racemum.
Protinus ostentum ad vates defertur. at ipsi
Venturum externis aliquem portendere ab oris
Declarant, ingens populus quem deinde sequatur,
Ipsum qui fortunae opibus super aethera tollat
Fetifarum, largosque simul promittat honores.
Ergo his auguriis tantis censetur Ioseph
Monstrari, hinc majore illum dignatur honore
Fetifar, hinc omnes adamant: sed maxime Iempsar
Pulchra ducis conjux prae cunctis diligit unum,
Nescia adhuc, quanto jam sit devota furori,
Quis Deus insideat miseram. suspiria nondum
Emittit, nondum lacrimas: sunt omnia laeta
Dulciaque, & nondum quidquam persentit amari.
Quae malus, infernas sedes, Cocytia regna,
Qui regit, humani generis turbator & hostis
Ut vidit Pluton, semenque accrescere felix
Isacidum, invisam sobolem, vocat ocyus unum
Servorum, quibus insidiae fraudesque dolique
Sunt animo, queis mille artesque viaeque nocendi,
Ique, ait, & pulchram circum insinuatus Iempsar
Falle dolo, & primas escas, quas sensit amoris,
Tu flabris accende, imis illum ossibus ignem,
Illam immitte facem, quam nec vis ulla Deorum,

Non hominum exſtinguat: mox ipſum accendere Ioſeph,
Si poſſis, omni arte ſtude. quod vincere ſi qua
Non dabitur, tu perge tamen, pete rurſus Iempſar,
Acrius ure, furorem adde, inſpiraque venenum:
Queis monſtris agitata domum permiſceat omnem,
Inque odium, furiaſque omnem convertat amorem.
I celer, & nihil inde doli ſceleriſque relinque.
Ille hilaris, promtuſque malis ſumtam e Styge lympham
Miſcet Acidalio latici, tum ex anguibus unum
Tiſiphones capit, atque ſinu mala ſemina condit.
Fetifari dein tecta petens, nutricis Iempſar
Induit Iphicles formam, dominamque ſalutans
Audi, ait, o mihi cara, miſer quis caſus Ioſeph
Torquet ad extremum vitae: vidi ipſa gementem
Nuper, & optantem ſupremae munera vitae.
Quaerenti mihi quae tanti ſit cauſsa doloris,
O mater, ne quaere, inquit, nam, ſive tacebo,
Sive edam, omnino moriar: praeſtatque tacendo
Et vitam, & noſtri cauſsam finire doloris.
Cui ego: non ſic, o fili, nam vulnera ſaepe
Auxilium patefacta & opem invenere ſalubrem.
Dic audacter, amaſne? haec ſi tibi cauſsa doloris,
Spera, & fide, puer, namque ipſum vel tibi amorem
Eripiam magicis, vel tu potiere cupito.
Erubuit: tum dixit, amo. Dii ſunt mihi teſtes,
Hunc quantum eluctans cepi, quam invitus amorem,
Infidum in dominum qui me facit. at mihi ſit mors
Exoptanda magis, fidum periiſſe juvabit.
Sic ait, & fuſis lacrimis pulchra ora rigabat.

Ut

Ut video, puer hic dominam te deperit: & ni
Opportune adſis, nimio moriturus amore eſt.
Cui virgo, o nutrix, quam dura & triſtia narras!
Namque & amo hunc puerum, & vellem ſuccurrere poſſe:
Sed me jura Deûm, ſed vincla jugalia primum
Obſiſtunt: tum me tanto male ſana periclo
Objiciam, & duri haud formidem conjugis arma?
Et nutrix, o nata, ipſorum crimina amantum
Dii ridere ſolent: ſolvendi jura mariti
Cauſſa potens & juſta tibi eſt depellere mortem
A puero, qui nec culpam commiſerit umquam,
Culpa niſi eſt vel amare nimis, vel amore perire.
Audendum eſt in amore, pericla nec ulla timenda
Prudenti, Dii deinde ipſos tutantur amantes,
Queis amor, & pietas eſt prima & maxima cura.
Eſt mihi aqua, in dubiis rebus quae aſſumta videre
Vera facit, dubiique omnis pars utra legenda eſt.
Hanc dabo, ſi hac in re ancipiti ſtat cernere verum.
Ac Stygiam demonſtrat aquam, medicataque fonte
Pocula Acidalio. placet, o cariſſima nutrix,
Virgo, inquit, totumque manu capit ipſa venenum
Intrepida, atque uno craterem exhauriit hauſtu.
His actis puerum Iphicle ſe vertit ad ipſum,
Et greſſu ad thalamum illius contendit anili:
Qui laudes Superûm Regi & divina legebat.
Ut vero in thalami mentitus limine Daemon
Conſtitit, & puero caeleſtem aſſiſtere Ioſeph
Cuſtodem vidit minitantem, enſemque coruſcum
Vibrantem, extemplo ſubita formidine captus

Hor-

Horruit, & retro greſſuſque animumque reduxit,
Aufugitque celer: nocturnaeque alitis oti
Effigiem capit, & tecto ſe ſiſtit in alto.

HIERONYMI FRACASTORII JOSEPH,

AD

ALEXANDRUM FARNESIUM

CARDINALEM AMPLISS.

LIBER II.

T MISERA, ut Stygios latices deſumſit Iempſar,
Solaque permanſit, totis ardere medullis
Viſa ſibi eſt, tota in ſubitum convertier ignem:
Suſpiranſque gemenſque, unum depoſcit Ioſeph.
Et modo ſe imponit ſtratis, paullumque morata
Aſſurgit, modo mutat & hunc, modo mutat & illum,
Faſtiditque locum infelix, nec ſe capit uſquam.
Non ſecus ac ſolet ille, acris praecordia cauſus
Cui torret, vel quem dipſas calcata momordit.
Tandem ait, heu quidnam eſt, quod me tam ſaeviter urit?
Eſt ne amor, an ſumti latices? nempe eſt amor iſte,

Quo moriar, nisi formosus succurrat Ioseph.
Tu mihi nunc succurre, puer, succurrere namque
Ipsa etiam tibi constituo. moriemur amando
Insontes ambo. Dii tanti criminis haud me
Auctorem videant, non haec Aegyptia tellus.
Dum licuit, potuique, tori concordia jura
Servavi, nunc major agit me visque, Deusque,
Imperioque premit. sic sit mihi Numen amicum,
Ut nosco experiorque Deum, quem femina non est
Contra stare potens. Deus hic custodiet ambos:
Quin &, suetus amare, teget solatia nostra.
Dixerat, impatiensque morae vocat ocyus Efren,
Unam ex ancillis, dominae quae fida solebat
Ferre vigil mandata, vigil responsa referre.
Vade, ait, & puero dic, huc accedat, Ioseph,
Si vacat, & domini si nulla negotia nostri
Impediunt. abit illa cita, & mandata facessit.
Nec longe post jussus adest formosus Ioseph.
Quem solum admissum virgo mutata colore
Juxta astare facit: tum corde & voce tremente
Care, inquit, puer, atque oculis mihi gratior ipsis,
Verane tu dominae dices, quaecumque rogabit?
Vera equidem (an fallam dominos?) ait ille, fatebor.
Tu quodvis pete. & illa: Puer, te perdite amare
Audio: si verum est, debent me nulla latere,
Nec si ego sim, quam perdite amas, nam (vera fatebor)
Ipsa etiam te perdite amo. tu nec mihi amanti,
Nec tibi ego crudelis ero: da jungere dextram:
Qualis eris, quantoque a me donaberis auro!
Sic ait, & summis puero dedit oscula labris.
Ille

Ille pudore rubens, & secum mente revolvens,
Quae Divûm Interpres puero mandaverat olim,
Dii ne alieni illum, aut prava, aut injusta libido
Alliceret, taciteque Deum sibi adesse precatus
Haec tandem responsa dedit: Quod perdite amare
Audis me, domina, illicitum si forsan amorem
Audis, non ullam fateor me perdite amare:
Nec sic ipse etiam a quoquam peramarier opto,
Praecipue a domina. scis rebus me omnibus unum
Praefecisse ducem, seclusa conjuge tantum.
Anne igitur legisque meae, dominique mei sim
Proditor? ah Stygias potius detrudar ad umbras,
Esca vel alitibus, media intumulatus arena,
Mittar: & haec dicens dominam, thalamumque reliquit.
Illa autem, ut se se illusam, & spe funditus omni
Dejectam vidit, tamquam qui fulminis ictu
Percutitur, primum stupefacta immotaque paullum
Constitit, inde imo ducens suspiria corde,
Astringensque manus, se se resupina cubili
Stravit inops animi, desertaque sanguine pallens.
At malus haec summo tecti de culmine Daemon
Aspiciens, ave deposita, convertit anum se
Rursus in Iphiclen, miseramque revisit Iempsar,
Atque ait, o, quinam casus te, nata, malignus
Insequitur? quid cor cecidit? quid pallor in ore est?
Ah ne animis cade, ne te ipsam desere, nata.
En praesto tibi sum nutrix tua, pone timorem.
Respice me. audito nutricis nomine paullum
Erexit se se in cubitum, tum lumina torquens,
O nu-

O nutrix, quondam nutrix, nunc dira noverca,
Occidisti, inquit, miseram me, nec puer ille
Perdite amat, nec se (quod longe est pejus) amari
Sustinet, aut ullis precibus donisve movetur.
Projeci memet, genus, & decus omne pudore
Foedavi amisso, fractae spes, foedera rupi
Conjugii: tu caussa mali, tu criminis hujus
Principium. quid restat ad haec, nisi caetera ferro
Conficere, & meritam hanc animam demittere ad Orcum?
Cui dictis falsa Iphicle respondet amaris:
Heu, mulier rerum ignara, & male conscia amorum,
Quid mirum, puer insuetus plenusque pudore,
Ceu virgo intacta, ad primos si expavit amoris
Aggressus, de te dubius, metuensque pericli?
Non ita res tractanda fuit, nec tu tamen omnem
Spem depone, rudem puerum nam rursus adibo,
Arguam, & ignarum, quae sint facienda, docebo.
Tu tantum triduo exspecta, lux quarta benignum
Sidus habet, miseros sidus quod spectat amantes
Conjungitque. sub hoc Hymenaeus sidere primum
Natus, & ipse puer Venere enitente Cupido.
His dictis se se paullum solatur Iempsar,
Erexitque cadentem animum. meliora ferant Dii,
Vade, ait; interea sacras venerabimur aras,
Fundemusque preces, & amica vocabimus astra.
Ergo, ubi luce nova rutilum Sol aureus orbem
Implevit, visura Deos se se ornat Iempsar,
Pulchra auro, spectanda ostro, spectanda pyropo,
Sed forma spectanda magis, proprioque decore.
Quam

Quam matrum numeroſa cohors comitatur euntem,
Nec non & famulis praeſes formoſus Ioſeph
Lumina dejectus, dominaeque ſuique miſertus
It comes. ipſe tamen ſanctas procedere ad aras
Patronam putat, ut commiſſi criminis oret
Expoſcatque Deos veniam, & deponat amorem.
Contra autem illa rogat Divoſque & ſidera cuncta,
Ut faveant votis, & ſint in amore ſecundi.
Haec eadem celebrat demens & luce ſequenti,
Atque alia, doniſque etiam majoribus aras
Accumulans, pecudum fibras rimatur & exta.
Verum, ubi quarta dies rediit, Solque igneus orbi
Illuxit, lux ſancta, inquit, lux optima, ſalve,
Sidera vos, ſalvete, quibus conjungere amantes
Eſt amor, & ſobolem mundo ſervare perennem.
Tum puerum acciri carum jubet. ocyus ille
Nil metuens, & jam dominae ſecurus amorum
Advenit. illa itidem ſperans fore proſpera cuncta,
Nutricis decepta dolis, ut vidit amatum
In manibus puerum, meus es, meus, inquit, & ipſa
Sum tua: quid prohibet, ne nos jungamur amantes?
Iſte torus communis erit: ne gaudia differ,
Neu ſortem contemne tuam. tum pallia captat,
Et trahit ad ſe ſe puerum. ſtupet ille pudorem
In domina amiſſum, tandemque his vocibus infit:
Qui furor, aut quaenam mala mens, olim inclyta conjux
Fetiſari, nunc haec adigit te talia poſse
Moliri? certe Eumenidum nunc te una ſororum
Exagitat, nam (quam reris) non eſt tua nutrix
Iphicle, ſed de Stygiis emiſſa tenebris

Dirarum una, dolis quae te decepit & aſtu
Illa eadem me aggreſſa malis conatibus auſa eſt,
Sed vetuit tentare Deus. vidi ipſe retrorſum
Cedentem, & formam mentitam, & fumida novi
Sulphura, nidoremque atrum poſt terga relictum.
Talia dictabat puer. at poſt oſtia Daemon
Qui ſtabat, clauſos magno conamine poſtes
Impulit, intravitque ferox, & lumine torvus
Tartaream effudit vocem, qua terruit omnes.
En ego mentita Iphicle, en ego ſum una ſororum
Eumenidum, una e Stygiis emiſſa tenebris?
Nunc faxo, experiare. ſinuque cita eripit anguem
Peſtiferum, qui ſecreta ſub veſte latebat,
In puerumque jacit. Cuſtos caeleſtis at illum
Reppulit, atque omnes conatus fecit inanes.
At coluber, ſibi ut in puerum ſublata poteſtas,
In miſeram inſidias omnes molitur Iempſar,
Perque ſolum tacite repens, ventremque retorquens
Lubricus, in veſtem inſinuans ſe illabitur: inde
Interiora petens & viſcera cuncta pererrans,
Tartareum virus jaculatur ad intima cordis.
His monſtris puer interea pavefactus, amictus
Immemor aufugit, ſeque in ſua tecta recepit.
Quem virgo ut fugiſſe videt, utque acre venenum
Senſit, in inſanum ſubito converſa furorem,
Clamorem immenſum tollit,quo ipſa atria,& omnis
Intremuit domus, & timuit vicinia tota.
Non ſecus, ac ſi Vulcanus penetralia cuncta
Involvat, caeloque furens incendia jactet.
Currite io, matres, ſcelus atque audite nefandum
Man-

Mancipii Hebraei, qui nunc, proh Iupiter, auſus
Fetifari eſt magni ſacrum violare cubile,
Vimque inferre mihi, niſi nutrix tempore in ipſo
Promta tuliſſet opem, & ſceleratum veſte relicta
Ejeciſſet. io fugitivum apprehendite, ſervi,
Ite citi, properate, viarum claudite cuncta
Effugia, & domini ſcelus hoc afferte ſub aures.
Talia vociferans miſera effundebat Iempſar.
Omnia quae falſa Iphicle confirmat, & auget,
Dignum morte fore, hoc ſceleris qui admittere tantum
Audeat; exacuitque animos. clam deinde recedit
Nulli viſa, & avi ſimilis ſe immiſcuit atris
Nubibus, & Stygias ſedes atque impia Ditis
Regna petit, laetoque refert crudelia facta.
Interea miſer a ſervis comprehenſus Ioſeph
Ducitur, & nemo eſt, qui dicere multa volentem
Auſcultare velit miſerum, non Fetifar ipſe,
Quem jam res audita acri compleverat ira:
Non tamen ut morti damnet, ſed turre ſub ima,
Carceris eſſe locus miſeris ubi ſueverat, illum
Intrudi jubet, & vigili cuſtode teneri,
Tantum olyra vili, limoſo & flumine paſci.
At juveni caeleſtis erat cuſtodia major
Aliger aetherius, ſummo qui miſsus ab axe
Carceris intrarat portas, ubi proxima terras
Nox omnes caecis tenebris obduxit & umbra:
Ergo alias puero notus, ſolatur amico
Ore illum, firmatque animum, tollitque timorem
Luce nova, excuſſa noctiſque & carceris umbra.
Omnia quae poſtquam cuſtos Aegyptius alta

Proſpexit de turre, Deus, Deus, inquit, in illa
Luce viget, noſco ſplendorem & verba notavi:
Nec Deus eſt illic, niſi & hujus criminis inſons
Eſt puer. inſontem ſervabit Jupiter aequus.
Ex illo cuſtos juvenem veneratur Ioſeph,
Et paſcit meliore cibo, quam dura jubebant
Fetifari mandata, & duri carceris omne
Tollit onus, ferrumque pedum, viſitque frequenter,
Solaturque, & ſaepe in caelum educit apertum.
Jamque quater binos Phoebe compleverat orbes,
Quum duo, quorum alter pincerna Pharaonis, alter
Piſtor erat Regis, prae ſuſpicione veneni
In Cerere inventi, concluſi carcere eodem
Cum puero Iſacide fuerant. hi tempore parvo
Poſt, utrique una viderunt ſomnia nocte,
Somnia, quae mox mane novo dum mutua verſant,
Ignari, quid portendant monſtrentve futurum,
Sollicitis nutant animis. quod pulcher Ioſeph
Conſpiciens, Quidnam, juvenes, tam pectore triſtes
Vos hoc Sole novo video? Nos ſomnia facta
Nocte hac ſollicitos reddunt, quae exponere, nemo eſt,
Qui ſciat hic, dixere: quibus ſic pulcher Ioſeph:
Somnia vos narrate, Deus dignoſcere forſan
Illa dabit. Dicemus, ait, pincerna, priorque
Ipſe edam. nam Vitis erat pulcherrima ternis
Laeta propaginibus, gemmas turgeſcere primum
Palmitibus, mox & flores exire videbam,
Poſt flores gravidis uvas pendere racemis:
Quos jam maturos manibus premere ipſe videbar,
Vinaque diffundens pateris ſpumantia plenis

Regi

Regi larga dabam, ſolito Rex more bibebat.
Cui puer interpres: Quidnam tua ſomnia monſtrent,
Expediam. vitam illa tuam pulcherrima Vitis
Oſtendit: gemmae, flores, uvaeque ſecutae,
Sunt fructus, quos tu peperiſti temporis hujus
Curriculo: dabitur merces, & honoribus ipſe
Reſtituêre tuis, & priſtina pocula Regi
Conſueto de more dabis: terna illa propago
Tres luces, quibus haec veniant tibi proſpera, monſtrat.
Tu vero, quum te carum gratumque Pharaon
Accipiet, noſtri (ſi qua hujus gratia facti eſt)
Sis memor, immeritumque iſto dic carcere claudi.
Tum piſtor ſimulac vidit dicta omnia recte
Congruere, ipſe etiam, dixit, mea ſomnia pandam.
Nam capiti impoſita ipſe meo tria plena caniſtra
Spectabam, duo farinae inferiora, ſupremum
Omni opere plenum, omni illo piſtoria quod ſcit
Ars facere, & noſtrum ingenium, ſed cuncta volucres
Exeſſe, & ſecum latas deferre per auras.
Cui bonus interpres: Divûm eſt noviſse futura,
Falli hominum eſt. dicam, quidnam tamen augurer ipſe
His ſuper. illa, quibus vidiſti plena caniſtra,
Sunt opera & vitæ fructus: duo prima, ubi ſimplex
Farina eſt, vitae monſtrant duo tempora prima,
In quibus & ſimplex vita & ſincera peracta eſt:
Summum opere infido plenum eſt, & fraude, doliſque
Omnibus, ingenium quae, aut ars piſtoris iniqui
Extudiſſe valet, quae ſunt jam cognita Regi.
At merces horum meritorum & praemia, foedae

Sunt volucres, corvi immundi, milvique rapaces.
Vulturiique, caput qui effossaque lumina pascent
In cruce suspenso: tribus haec ventura diebus
Terna canistra notant: tamen haec me fallere possunt,
Si tu animo possis mutari, nam & Deus ipse
Saepe solet mutare mala & convertere fata.
Talia tractabant juvenes. & tertia jam lux
Orbi invecta aderat, quum custos carcere aperto
Pincernam insontem, noxa poenaque solutum
Declarat, miserum Regis decreta severi
Pistorem damnare cruci. de carcere uterque
Ducitur haud aequa sorte, & longe impare fato.
Hic ad tigna, ille ad Regem stipatus ovantum
Et laetus clamore virûm, & clangore tubarum.
Vertitur interea ter Solis cursus in alta
Solstitia, atque novum mundo portaverat annum:
Forteque Rex dulcem prona jam nocte quietem
Ducebat, Deus ex alto quum somnia in illum
Immisit, miranda adeo, ut cedente sopore
Attonitus Rex magnum aliquid portendere visa
Crederet. ergo omnes jubet e regione vocari
Chaldaea, Aegyptoque, quibus cognoscere cursus
Metirique vias caeli, & momenta minuta
Astrorum, casusque hominum, & praenosse futura est
Cura audax, nec non magicis qui incumbere sacris
Consuevere, & qui ex adytis oracula Divûm
Consulere, & caesarum oviumque boumque per exta
Rimari secreta solent, qui noscere flammae,
Qui fluitantis aquae motus, qui jungere arenae
Fatalem numerum, & cognoscere fulminis iras,

Qui-

Quique vias ſervare avium, & dignoſcere cantus,
Denique, divini rerum quicumque vocantur.
Quorum ingens numerus magni plena atria Regis
Intrarant, alii longis capita alta tiaris
Induti, aſt alii ſpectandi cornibus hirtis,
Auratis alii ſtrophiis: longiſſima mento
Cunctis pendet barba, ipſo ſtat pallor in ore.
Quos ſimulac ad ſe Rex alta a ſede vocavit,
Somnia viſa docet primum, dein munera larga
Promittit, largoſque illis proponit honores,
Somni qui interpres fuerit: noctemque diemque
Reſponſo tempus ſtatuit. ſed noxque dieſque
Venerat, & nemo apparet, qui ſomnia Regi
Enodare queat, nulli ſua ſidera, nulli
Ars magica, aut quaeſita aris oracula proſunt:
Non artes aliae, non barbae, altaeque tiarae.
Ergo hinc iraſci, & triſtis moerere Pharaon,
Nec quemquam audire, ac ſolo in conclave latere.
Hic Regis pincerna, memor, quae in carcere Joſeph
Fecit, & ipſorum quam verus ſomnia vates
Expoſuit, ſubito Regem petit, atque ita fatur:
Peccavi, Rex magne, tibi, quae in carcere vidi,
Non referens. nam ſcis, ut mecum piſtor iniquus
Carcere damnatus fuerit ſub turre magiſtri
Militiae, eunuchi. forte illo carcere eodem
Fetiſari puer Hebraeus, puto crimine falſo
Miſsus erat. duo nos (ita ſuaſi) ſomnia quaedam
Nocte habita a nobis, juveni narramus. at ille
Divino quodam afflatu viſa omnia nobis
Exponens, mihi, te, dixit, lux tertia ab iſto

Carcere deducet, multis & honoribus auctum
Restituet primo officio: te, pistor inique,
Lux eadem in cruce constituet, te immunda volucrum
Agmina depascent, corvi, milvique rapaces,
Vulturiique, nisi ipse animum convertere possis
In melius, sic namque Deus mutatur & ipse.
Omnia quae evenisse vides. tua somnia certe
Hic puer exponet, magnum nam Numen in illo est.
Auditis Rex laetus ait, vade ocyus ergo,
Duc puerum, & nostro jussu de carcere solve.
Ille celer mandata facit, puerumque parumper
Ornat, detondetque comas, vestemque ministrat;
Tum Regi adducit timidum. Rex omnia lustrat
In puero, sibi cuncta placent, sic denique fatur:
Te, puer, hi dicunt exponere somnia, numquid
Vera ferunt? ast ille: Deus, Rex optime, solus
Somnia nosse potest, & sicui maximus ille
Hoc dederit. potero ipse meo pro Rege precari
Atque orare Deum: forsan dabit, omnia quando,
Quae Regum sunt, ipse solet curare Deûm Rex
Atque hominum. dein paullum animoque & mente moratus,
Nunc inquit, Rex magne, mihi tua somnia pande.
Fluminis ad ripas Nili stare ipse videbar,
Rex ait, & septem ecce boves e flumine pulchrae
Exire, & late errantes per litora pasci
Florentes herbas, loton, medamque virentem,
Et suavem mynianta, quibus pinguescere, quantum
Plena solet, sacras quae ducitur hostia ad aras.
Vix oculos verti, ecce aliae per litora septem
Defor-

Deformes, aegraeque, quibus vix pellis adhaeret
Oſſibus, apparere boves, quae carice ſumma
Vix paſtae & dura paliuro & ſentibus hirtis
Corpora macra, ſuis nervis vix ducta, trahebant.
Obſtupui. nam dira fames atque ardor edendi
Improbus exegit tantum has, ut pinguia ſeptem
Corpora prima boum congreſsae tota vorarent.
Mox iterum dulcis me habuit ſopor alter, & ecce
Rurſus ſeptem uno ſpicae conſurgere culmo,
Pulchraeque gravidaeque & onuſtae pondere multo.
Mox ſeptem prodire aliae tenueſque & inanes
Exili e ſtipula, ſcabraque urigine toſtae,
Quae ſuccum & decus omne aliarum abſumere viſae
Sunt mihi. miratus, poſtquam ſopor ille receſſit,
Somnia propoſui multis, ſed dicere nemo
Scit ſenſum & portenta horum: te ſi manet iſta
Gloria, ſi te unum e tantis haec ſomnia poſcunt,
Toto animo laetare, puer: te fama ſequetur
Perpetua, & tantis a me ditabere donis,
Ut te non videat majorem Aegyptia tellus.
Cui juvenis: Rex magne, Deus te diligit, ipſe eſt,
Somnia qui immiſit, nec, quae illa intelligat, eſse ars
Ulla poteſt, quae auctore Deo non utitur: unde
Nec vates potuere tui, quibus omnibus eſt ars
Abſque Deo. Primum ſeptem felicibus annis
Largius undantem ſolito, majoreque Nilum
Flumine rumpentem ripas, ſecumque trahentem
Felicem limum, foecundaeque aequora arenae
Fortunata nimis tellus Aegyptia cernet.
His annis tantum meſſis, tantum uberis illa

Colliget, ut non sufficiant solita horrea messi.
Ubertatem istam pingues nimiumque nitentes
Monstravere boves septem, quae e flumine Nili
Exivere, herbas pingues per litora pastae.
Hanc etiam & spicae septem, quas pondere onustas
Laetasque plenasque uno consurgere culmo
Vidisti, pariter monstrant: nam somnia visa
Non duo re, sed idem ostendunt. nunc porrige mentem,
Optime Rex: nam septem annos, qui deinde sequentur
Infelix steriles durosque Aegyptus habebit.
Ipse intra ripas demisso flumine Nilus
Curret iners, supraque caput limumque feracem
Non tollet: sicca arebunt arva omnia, sicca
Solstitia, & nulli descendent montibus amnes
Consueti pluviarum amnes sub sidere Cancri:
Aethiopum populis nec hiems aestiva redibit.
Agricola infelix nullo versabit aratro
Arva, nec arenti mandabit semina terrae,
Sed miseros edet annona cogente juvencos.
Haec septem docuere boves per litora siccae,
Deformes, macraeque, quibus vix ossibus haerens
Pellis erat. haec septem illae rubigine tostae,
Squallentesque situ spicae, & sine pondere turpes
Ostendunt: duplici exemplo te commonet ipse;
Qui novit ventura, Deus, quo tu quoque solers
Commoveare magis, damnoque occurrere possis.
Quod facere ut valeas, si me fortasse requiris,
Sic habeas. majora para primum horrea, & omne,
Quod superat segetum his septem felicibus annis,
Coge illic, servaque vigil: dein multa talenta
Auri-

Aurique, argentique in fruges undique emendas
Impende, annorum quantum penuria ſeptem
Expoſcet ventura fami, campiſque ſerendis.
Talia narrabat juvenis, quae ſingula mente
Rex volvit tacita. tandem & ſic voce profatur:
Hoc certe Deus in puero, nec talia dici
Abſque Deo potuere, nec illi Aegyptia tellus
Aut Chaldaea videt ſimilem. tum amplectitur illum
Laetitia illacrimans. poſt me tota iſta ſecundum
Te aſpiciet regio, ſervatoremque vocabit.
Sic ait, & chlamydem gemmis oſtroque nitentem
Ferre dat, atque auri torquem circumdare collo.
Mos erat, ut gemma caelata, inſignis & auro
Annulus, antiquo regum de more vocatus
Regius, a nullo, niſi Rege Pharaone, poſſet
Geſtari, aut ſiquis foret ipſo ab Rege ſecundus:
Hunc ſibi Rex digito detractum imponit Ioſeph,
Quo populus poſt regem illum ſciat eſſe ſecundum.
Praeterea, qua ſe ſolennibus ipſe diebus
Invectum mula populis urbique ſolebat
Ceu quemdam monſtrare Deum, ſic mandat & ipſum
Urbe vehi, mulaque eadem procedere Ioſeph,
Praeclamante tuba, Regi inclinate ſecundo
Quiſque caput, ſanctoque novos conſpergite flores
Servatori hominum, ſolus qui ſomnia Regis
Expoſuit, qui plena Deo praecordia geſtat.
Talibus ornatus donis, & honoribus auctus
Iſacides juvenis, cuncto acclamante ſenatu,
Praeficitur toti Aegypto. Qui ſedulus omni
Ingenio curaque in primis horrea ubique

Magna

Magna parat, mox frugum ingentibus undique acervis
Collectis, partim terra Memphitide natis,
Partim emtis aliunde implet, ſtipatque, nec ullum
Dat rebus ſpatium: regionem luſtrat, equorum
Imminuit numerum, atque hominum: Dii cuncta ſecundant.

Urbs erat Helipolis, Solis de nomine dicta,
Cujus Rex, idem & templi Phoebique ſacerdos
Supremus natam formae & virtutis habebat
Inſignis, quam ſaepe Deus conſultus Apollo
Dixerat haud ulli indigenae thalamo eſſe locandam:
Conjugium externum fato majore parari,
Quo genus, & clari tollantur in aſtra nepotes.
Ergo iſtaec juvenem monſtrare oracula Ioſeph
Cenſet & antiſtes templi, & Rex ipſe Pharaon.
Quo circa, quum jam ſeptem felicibus annis
Aegypto in tota ubertas, atque omnia ubique
Laeta forent, placuit Regi dignis hymenaeis
Et thalamo Iſacidem juvenem ſociare jugali;
Laetitiamque augere, dieſque inducere feſtos.
Ergo haec per ludos & per convivia laeta
Dum fiunt ſeptem foecundi meſſibus anni
Jam finem, ubertaſque, omnis jam copia habebat.
Jamque pererratis Geminis per ſidera Cancri
Sol altos agitabat equos, Aegyptia quum gens
Miratur Nili nulla incrementa videri,
Sed purum & nulla permiſtum flumen arena
Ipſum inter ripas triſti procedere curſu.
Jam tellus foecunda prius, nunc aret, hiatque
Uſta ſiti, nec ſpes Cereris promittitur ulla.

Semi-

Semina ſi qua etiam laetis ſparguntur in arvis,
Aut nullos edunt foetus, aut protinus omne
Enatum foedae vitio rubiginis aret,
Aut abit in lolium infelix, fluidumve papaver.
Vivitur ex annis lapſis, retroque coacto
Foenore, quod primo ſterili vix ſufficit anno.
Verum, ubi dira fames homines ſe vertere ad herbas,
Et pecus immeritum, atque immunda animalia adegit,
Regem urbes & rura adeunt, ſubſidia poſcunt.
Rex ad Praefectum cunctos dimittit Ioſeph,
Servatorem hominum. populis hinc horrea aperta,
Et juſtum indictum pretium: gaza undique & omnes
Congeſtae portantur opes: aeraria Regis
Complentur: nec adhuc quartus ſe verterat annus.
Quid facerent miſerae gentes? ſola arva ſuperſunt,
Quae vendant, ſi emtorem habeant, nam ſolus Ioſeph
Eſſe poteſt pro Rege emtor. ergo ille rogatur,
Arva emat, & miſeris det opem, nec pacta recuſet.
Reddituum cujuſque agri quintam dare Regi
Promittunt, ſic pacta ineunt, ſic foedera firmant.
Interea, externas quoniam penuria terras
Haec eadem affligit, populos it fama per omnes,
Aegyptum ſat frumenti, quod vendat, habere.
Ergo & Sichenus natos affatur Iacob:
Cur non Aegyptum, nati, cur regna beata
Non petitis, cur non nobis alimenta paratis?
Num perimat nos iſta fames? mandata capeſſunt
Natorum deni: fratrum natu ultimus aſtat.
Ut vero Aegyptum petiere, & Oſyrida terram
Frumentis praefectum adeunt, & ſupplice cultu

Aere dato frumenta rogant. cognovit Ioſeph
Germanos, ſtatuente Deo, non cognitus illis.
Praeteritique memor, quamvis injuria multum
Facta poteſt, tamen & patris, fratriſque miſertus
Beniamin, his etiam parcit, tum fatur ad illos:
Unde, & quinam hominum ad noſtras acceditis oras?
Illi autem: e terra Canaam, de ſanguine Jacob
Venimus huc cogente fame, quae plurima perdit
Samariam. domus eſt nobis pleniſſima, primus
Eſt pater, undeni nati, parvique nepotes,
Paſtorumque manus, vernarum eſt plurima turma.
Venimus ergo ad te, nobis alimenta rogantes,
Ne pereat gens tanta: tibi juſta aera dabuntur.
Nec nos immemores erimus. pater optimus urbem
Ipſe regit Sichen, paſtor, cui millia multa
Sunt pecudum: quovis pretio da vivere tantum.
His verbis quamquam frater commotus, & aegre
Abſtinuit lacrimis, ficto tamen omnia vultu
Diſſimulans, quid verba mihi datis, inquit? an ipſe
Eludar? niſi me os fallit vultuſque loquentum,
Exploratores puto. cur mandata paterna
Non geritis? cur nec frater huc venit & alter?
Aſt illi: minime. tales ne rere, precamur.
Per patrem patriſque Deum juramus, adire
Nos juſſit, nos dira fames: natu ultimus unus
Cum patre Beniamin adoleſcens reſtitit, & ſpes
Solamenque ſenis: nos, qui ſufferre laborem
Poſſumus, atque moras longarum auferre viarum;
Venimus orantes vitam, mandata putantes
Nulla opus eſse iſtic ferri: miſerere precantum,

Et miſerere patris, pueri miſerere relicti,
Parvorumque (poteſt pietas ſi in te ulla) nepotum.
Hic lacrimas vix continuit, convertit & ora,
Toto animo & vultu multum commotus Ioſeph.
Inde ait: Eſt mihi firma, viri, ſententia menti,
Frater ut huc alius veniat: veſtrûm hic erit unus
Obſes, vos alii ad patrem frumenta feretis
Interea. haud aliter (per Regem & Numina juro)
Ulla poteſt vobis abeundi hinc eſse poteſtas,
Neu faciem ſpectare meam, aut audire loquentem.
Conſulite, & ternis dentur reſponſa diebus.
Sic ait, & cuſtode dato victuque remittit.
Illi, inter ſe ſe poſtquam diverſa locuti
Viderunt Praefecti animum, praeſtare putarunt
Ferri multa domum frumenta, loco obſidis unum
Dimitti, properare alios, iterumque reverti
Emtum alias fruges, alium & conducere fratrem.
Ergo nominibus ſcriptis ſors ducitur, obſes
Extrahitur Simeon. & jam lux tertia mundo
Clara aderat, reſponſa petit Praefectus, at ipſi
Enarrant decreta. igitur frumenta parari
Imperat accepto pretio: clam deinde miniſtros
Admonet, ut ſummis ſaccis aera omnia ponant,
Quod fuerit cujuſque, datum: cuſtodibus obſes
Traditur: at fratres oneratis tergora aſellis
Aegyptum, & multo fratrem moerore relinquunt,
Samariamque petunt: quo poſtquam denique ventum eſt,
Atque unum pater e natis ſibi vidit abeſse,
Clamat, ubi Simeon meus eſt? cur cernere natum
Non datur? eſt ne aeger? minime, pater, inquit Iudas,

Sed

Sed valet, Aegypti eſt obſes tellure relictus,
Dum rurſus redeamus, & hinc ducamus & iſtum
Beniamin. nam qui frumentum vendidit, ut nos
Vidit vir magnus, & ab ipſo Rege ſecundus,
Quaeſivit multa a nobis, numquid pater eſset,
An frater nobis alius: quae quum omnia recte
Diximus, vos has certe veniſtis ad oras
Exploratores, inquit, mandata paterna
Cur non huc geritis? cur non alium quoque fratrem
Huc duxiſtis? ad haec reſpondimus omnia. tandem
Summa fuit frumenta dari, nos deinde reverti,
Adduci puerum, interea obſes detur, & unus
E nobis maneat: per Regem & Numina Caeli
Juro, inquit, nec vos aliter frumenta feretis
Poſthac, nec me audire umquam aut ſpectare licebit.
At pater, haec poſtquam audivit, proh ſumme Deûm Rex,
Eſtne adeo infelix alius pater? occidit unus
Natorum, obſes & eſt alius, ſubducitur alter
Cum reliquis, ſimul ut cuncti moriantur, & ipſe
Exſpectem, ferat haec noſtras crudelis ad aures
Nuncius: o prius hanc miſeram, Dii, demite vitam.
Talia fundebat lacrimans. circum undique nati
Solantur, tam adverſa bonos non Numina habere.
Mox, ubi depoſitis ſolverunt vincula ſaccis,
In ſummis aes omne datum pretiumque repoſtum
Inveniunt: ſtupuere omnes, ſed triſtis Iacob
Hoc deerat, nati, hoc, inquit, quod funditus omnem
Spem raperet. nam ſi vobis Aegyptia ad arva
Sit reditus, qui vos primum vir maximus ille

Explo-

Exploratores dixit, nunc nomina furum
Imponet, cauſſam inquirens, qua perdere poſſit.
Nempe ego Beniamin puerum, ſpem patris, & unum
Solamen, non huic tradam fidamque periclo.
Vos alii, ſi fata urgent, Divûmque voluntas,
Ite, rei fidei promiſſae: ego, quidquid apud me eſt
Aurique argentique dabo, quo vos redimatis
Et fratrem, &, ſi ſors aderit, frumenta feratis.
Quem contra illacrimans juvenis ſic fatur Iudas:
Care pater, nos primum audi, dein conſule nobis,
Atque tibi. nam quo pacto continget adire
Illum hominem, qui juravit, per regia ſceptra,
Per Superos, niſi Beniamin duxerimus ipſum,
Ille quidem nec nos, nec, qui eſt in carcere, fratrem
Dimittet, faciemve ejus ſpectare licebit?
Verum, ut de nobis ſint dura & triſtia quaeque,
Vos miſeri quonam pacto vivetis, & unde
Tanta domus? capiti, quaeſo, pater optime, tandem
Fide meo, puer iſte omnes ſervabit, & ipſum
Te patrem. mihi praeterea duo pignora cara
Sunt, nati, tu illos (concedo) interfice, ſiquid
Adverſi puero eveniat: depone timorem,
Atque omnem defende domum. quod pondera ſaccis
Sint aeris poſita in noſtris, juſſiſſe miniſtris
Id dominum certum eſt, incertum, fraude dolove
An pietate magis. nos certe audivimus illum
Inſignem virtute omni, nos vidimus illum
Nobiſcum fleviſſe famem atque incommoda noſtra,
Dum teque, & parvum fratrem, parvoſque nepotes
Commemoramus. age, o genitor, ne tempora differ,

Neu

Neu plures innecte moras. & talia dicens
Adjecit lacrimas. victus pater, Ibitis ergo,
Tandem ait, & puerum, & regionis dona feretis,
Stactenque, & lacrimas terebinthi, & roſcida mella,
Et gummi, & liquidam ſtyracen, & amygdala amara.
Inſuper & duplex pretium portabitis, & quod
Inventum fuit in ſaccis, & quod data poſcent
Frumenta. interea faciemus ſacra parentum
Noſtrorum noſtrique Deo, quo cuncta ſecundus
Dirigat, & ſervos caelo proſpectet ab alto.
  Poſtera Phoebeos currus Aurora vehebat,
Quum pater & nati ſacris de more peractis
Cuncta viae opportuna parant, & munera & ipſum
Beniamin: quem jam genitor complexus euntem,
Et lacrimans, I, care puer, felicibus, inquit,
Auſpiciis: ſi te rediturum fata reſervant,
Vitam oro. lacrimae vetuerunt dicere plura.
Tum ſimul & reliquos natos complectitur omnes,
Commendatque Deo. aſt illi bona verba precati
Durum iter & longum capiunt, campoſque relinquunt
Samariae, Solymenque ſacram: jam conſita Idumes
Praetereunt palmeta, Gerar, & Tartara vaſta
Syrbotis, tandemque vident Aegyptia regna,
Optatamque petunt Memphim. quos laetus Ioſeph
Suſcipit: atque una fratrem de carcere ſolvit.
Ut vero admiſſis coram data copia fandi,
Sic Ruben: Hinc poſtquam diſceſſimus, optime Princeps,
Venimus ad genitorem, illi tua maxima juſſa
Narramus, fratrem duci te velle minorem
Beniamin huc iſtum: tum ſaccis ordine apertis,

Res

Res mira, in ſummis pretium atque aes omne, quod ante
Exhibitum fuerat, ſe offert: quis miſerit, & cur,
Ignotum eſt, Deus eſt teſtis. verum, ut pater iſtaec
Audivit, viditque, imo ſuſpiria corde
Traxit, & heu, nati, dixit, male Numen amicum
Nos aliquod nunc inſequitur, Fortuna receſſit
Illa bona. e bis ſex natis amiſimus unum:
In vinclis alius longinquis exſulat oris:
Nunc ſpes & miſerae ſolamen dulce ſenectae,
Beniamin abduci petitur: vos rurſus abitis,
Neſcio quo, & vereor, furum ne nomine eatis,
Omnes ut tandem fato pereatis ab uno.
Nos contra miſerum ſolari. fide parentum
Noſtro & fide Deo, genitor: juſtiſſimus ille,
Ille vir eſt, regio quem tota Aegyptia dicit
Servatorem hominum, ſanctumque piumque fatetur,
Et colit: hinc nihil adverſum durumque timendum eſt.
His victus ceſſit tandem. Vos ibitis ergo,
Et ducetis, ait, puerum, atque haec parva feretis
Munera, quae regio fert haec, ſtacten, & terebinthi
Reſinam, & liquidam ſtyracen, & amygdala amara,
Mellaque: dein duplex pretium portabitis, & quod
Impoſitum fuerat ſaccis, & quod data poſcent
Frumenta: & demum juſto natumque patremque
Commendate illi, pueri miſereſcat & hujus,
Atque ſenis natos nimium miſereſcat amantis.
Talia dictabat juvenis, quum lumina Princeps
Vix lacrimis cohibens tali eſt ſic ore locutus:
Eſte bonis animis, juvenes, ego munera grata
Accipio regionis, & hunc, qui adductus ab omni

Suſpicione puer vos, omni a fraude piabit.
Ite, & feſſa via, foeda & ſudore lavate
Membra, viri; mox luce bona diſcumbite mecum.
Haec Princeps. famulorum alii in conclave lavacrum,
Vaſa alii menſaſque parant. haec inter Ioſeph
Multa ſuper regno & populis diſponit alendis.
Dein redit ad fratres, magnamque educit in aulam,
Regales ubi monſtrat opes, vaſa aurea ſignis
Caelata, argentumque abacis, ſtratoſque tapetas,
Necnon parietibus circum pendentia longis
Aulaea, intextis auro & bombyce figuris,
Quas dicas ſpirare. illic divina ſecutus
Juſſa Abraham, puerum in ſilvas ducebat Iſaac
Mactandum: puer ilignis onerabat aſellum
Faſcibus, ipſe pyram genitor vittaſque parabat.
Ille idem dextram vicina in parte levabat,
Crudelemque enſem: demiſſus lumina Iſaac
Et flexis genibus ferituro colla parenti
Praebebat: caeli demiſſus ab axe vetabat
Nuncius, & dextram ſublatam enſemque tenebat.
Parte alia fratrem fugiens tendebat Iacob
In patris antiquas ſedes, cognataque regna,
Euphratem Tygrimque inter: patruelibus inde
Virginibus hauribat aquas: tum paſtor ad undas
Euphratis dum paſcit oves per litora Laban,
Rachelem vocat, & dulces decantat amores.
Talia dum laeti ſpectant Iſraële nati,
Spemque aliquam ſibi promittunt, tum magnus Ioſeph,
Jam genio libemus, ait: date flumina palmis,
Vos famuli: tum ſede altus diſcumbit eburna.

Morte praeventus, hoc item, quod ſero inceperat, abſolvere non potuit.

HIERONYMI
FRACASTORII
VERONENSIS
CARMINUM
LIBER.

HIERONYMI FRACASTORII CARMINUM LIBER.

I.

ALCON,

SIVE DE CURA

CANUM VENATICORUM.

ASSIDUIS nuper fessus venatibus Alcon,
Falleret aestivi ut fastidia longa diei,
Corvini qua se nemora excelsissima caelo
Extollunt, viridi dum captat frigus in umbra,
Dicitur ad juvenem senior sic fatus Acastum:
Me segnes artus, defectaque viribus aetas,
Et superare juga, & latis discurrere campis,
Et torquere leves hastas, & ferre pharetram,
Nate, vetant, densaque indagine cingere silvas.
Sed te pulvereum cursu transmittere campum,
Ferre aestum frigusque, leves agitare Molossos,
Et pinguem silvis ad tecta avertere praedam
Nunc decet, ac validam pro me exercere juventam.

En arcum, pharetramque tibi, jaculumque relinquo:
Ne tamen uſque adeo plenae confide pharetrae,
Ut poſtrema canum interea tibi cura putetur:
Quorum ope veloces poteris praevertere cervos,
Aut aprum ingentem, aut fulvum ſuperare leonem.
Ergo age, & haec tecum ſemper mandata reſerva.
Principio ut generoſa canum tibi copia numquam
Deſit, quae certam valeat promittere praedam,
Elige degeneri nequaquam ſemine natos,
Sed quos aſſidue ſilvis exercuit altis
Et labor indomitus, ſaevarum & praeda ferarum.
Nec vero parvi formamque genuſque putaris:
Nam neque ſunt animi, neque mores omnibus iidem,
Et variae diverſa canum dant ſemina gentes.
Nam rabidas ſi forte feras te cura tenebit
Venari, & variis caput objectare periclis,
Spartana de ſtirpe tibi, de ſtirpe Moloſſa
Quaere canes, Libycos illis, acreſque Britannos,
Pannonioſque truces, & amantes praelia Celtas
Adde, nec Hircanos, nec Seras ſperne feroces.
Si vero parvos lepores, capreaſque fugaces
Malueris, timidoſque ſequi per devia cervos;
Delige Paeonios agiles, volucreſque Sicambros.
Quod tibi ſi latebras, abſtruſaque luſtra ferarum
Rimari certa catulorum indagine cordi eſt,
Hunc uſum implebit Perſes, & Saxogelonus.
At genere ex omni praeſertim delige quae nec
Corpore ſit gracili, nec denſis aſpera villis,
Sed ſublime caput, vivacia lumina, & amplam
Oſtentet frontem, atque ingentes oris hiatus:

Cui

Cui rectae surgant aures, cui pinguia terga
Dividat in caudam descendens spina reflexam:
Sint armi lati, sint aeque pectora lata:
Lata alvus, quae sic costis adjungitur imis,
Ut tamen in spatium sensim se colligat arctum:
Ut cava diductis succedant ilia costis,
Excipiant siccis quas fortia crura lacertis,
Ima pedum parva signent vestigia planta.
Huic similem conjunge marem, quum vere tepenti
Tangit amor genus omne avium, genus omne ferarum.
Bis quinos tamen ante dies accensus uterque
In venerem, venere abstineant: sic plena libido
Acrius exstimulat, viresque ad semina praebet.
Hinc major soboles, atque inde valentior exit.
Quae simulac se se numeroso protulit ortu,
Selige de multis quos jam praestare videbis
Pondere: vel stipulae flammis include sonoris
Ingentem turbam: prolis nam mota periclo
Egregiam sobolem, melioraque pignora mater
Ocyus eripiet flammis, & inertia linquet.
Illi igitur plenis ubi nondum viribus aetas
Accessit, parvum cursu conscendere collem,
Et molli assuescant se se demittere clivo.
Hinc tenerum leporem, vel crura infirma trahentem
Sectari capream, & facilem percurrere campum
Incipiat, verbisque viri parere vocantis.
Nulla mora est, ipsis crescant cum viribus anni,
Jam potes hos tuto densis committere silvis:
Perque altos montes, per lustra agitare ferarum:
Nec minus aut apro, aut fulvo objectare leoni.

Si modo vel capreas, vel dedignabere cervos;
Immodicis tum parce cibis, tum cursibus illos
Exerce assiduis: ac mox ad tecta reverti,
Vincla pati discant: ita demum libera colla,
Quum res ipsa, ususque vocat, majore feruntur
Impete, nec cursum remoratur pigra sagina.
Hactenus in silvis catulos eduximus altis:
Nunc quae morbosis sit cura adhibenda, docebo.
Insomnes quum forte canes occulta fatigat,
Vimque adimit febris, putrem tunc ore cruorem
Ferro emitte levi: dein Bacchica dona rosarum
Misce oleo, & rapidis simul omnia concoque flammis,
Terque die inserto demitte in guttura cornu.
Si vero nimio venandi langueat aestu,
Butyro lapathi succos, Siculique Lyaei
Pocula, contusumque piper simul omnia miscens
Prosubige: ut certi simulac commixta liquoris
Praetulerint speciem, cupido canis hauriat ore.
Immodicam sed forte sitim dum sublevat atro
Fonte canis, lymphae mala si successit hirudo,
Cimiceo suffire canem nidore licebit:
Aut oleo ptisanam & spumanti melle subactam
Incoquere, offensoque cani praebere vorandam.
Aut quum tetra lues (clavos dixere) palatum
Afficiet misere, silvestria sesama, nec non
Bacchi acidos latices, & chartam sume perustam,
Atque Ammoniaci frustum: dein singula in unum
Confundens, tetrae caussam superilline pestis.
Tum vero, ardentes oculos inimica perurit
Quum tabes, crebraeque fluunt a lumine guttae,

Jam

Jam frondes ſacrae myrti, ſilveſtris & uvae,
Arenteſque roſas diluto concoque Baccho,
Hiſque affecta levi citus ablue lumina dextrà.
Inde oleum, atque ovi niveos immitte liquores.
Quod ſi nativo ſtimulatur coxa dolore,
Lemiulum lapidem (Meditem nomine dicunt)
Urina ſemel atque iterum demerge recenti:
Cui Bacchi dulces, acidoſque adjunge liquores,
Quaque latet peſtis ſumta circumline penna.
Aſt ubi rupta novo manabit ſanguine vena,
Tum murem geminum, ac telam pendentis Arachnes
Ure foco, cineremque undanti impone cruori:
Proderit & ferro candenti tangere vulnus.
Obſtructo vero lotii quum forte meatu
Vexari aſpicies catulum, Cerealia dona
Objice lacte prius ſimae perfuſa capellae.
At contra venis ſi quando ſanguis apertis,
Pro facili urina, terram madefecerit atram,
Conveniet lente ferventi lactis aheno
Mollire, & tenues coriandri immittere ſuccos,
Infractumque piper, laticemque undantis olivi,
Inſertoque cani paullatim infundere cornu.
Quid? taceam nimio quum decidit ungula curſu?
Frangere namque juvat pallentis grana cumini
Dentibus, admotaque pedem lenire ſaliva:
Incipientque novi ſubcreſcere protinus ungues.
Fit quoque ut immundo catulus juguletur ab oeſtro:
At tu ſilveſtrem crepitantibus urere rutam
Ignibus, & fumo pariter mulcere ſalubri
Diſce: dehinc acri perfundere vulnus aceto.

Quin aures etiam muſcarum turba moleſta
Impetit uſque adeo, mutilatum appareat alte
Ut caput: ipſe autem venienti occurre periclo,
Et prius has nucibus, viridique putamine tinge.
Quid quum dura canes inter ſe praelia miſcent,
Alter ut alterius percuſſus dente laboret?
Tunc etenim cervi flammae ſubjecta voraci
Oſſa teres, oleo ſubigens frondentis olivae
Unguinis in morem, ac vulnus letale perungens:
Quamquam etiam poſſis ramenta inducere ferri.
Namque venenifero ſerpentis ſaucius ictu
Quo valeat, ſcit ſponte ſua reperire ſalubre
Gramen, & ipſe ſibi nullo auxiliante mederi.
Senſerit at rabidos ubi morſus, protinus ipſe
Idaeam rutae foliis, acrique Lyaeo
Junge picem, laeſaeque adhibe haec medicamina parti.
At mala quum ſcabies miſeros depaſcitur artus
Latrantum, & foede miſerabile corpus adurit,
Ceruſsam, abdomenque bovis, reſinamque tenacem,
Butyrumque recens viridantibus incoque ſenſim
Lentiſci foliis, infectaque membra perunge.
Sed tunc praecipue ſolerti mente cavendum eſt,
Quum rabie accenſus nunc hos, nunc impetit illos,
Ipſi infenſus hero, datque inſanabile vulnus.
Ergo illum primo valida compeſce catena:
Inde roſae agreſtis radicem pondere ſaxi
Contuſam vivi fontis conſperge liquore,
Ut potus ſpeciem lino colata nigranti
Praeferat: hac ſumta, revocari ad priſtina tradunt
Senſa canem, ac poſita rabie miteſcere rurſum.

Sunt qui ſilveſtres ficus, adipemque vetuſtum
Contundant: ederas alii ferventibus undis
Emollire jubent, donec pars una ſuperſit
E tribus, atque ipſis foliis, tepidoque liquore
Paſcere quadrupedem, Aurora ſurgente furentem.
Nil tandem uſque adeo prodeſt, ac prima ſub ipſum
Principium morbi reſcindere ſemina ferro.
Nam qua parte imo conjungi lingua palato
Cernitur, & fauces, nativo concolor auro
Occupat, in rabiemque feros agit uſque Moloſſos
Vulnificus vermis, ſuffunditque ora veneno.
Quem ſi quis potuit ferro reſecare, potentem
Is tanti abſtulerit cauſſam, ſtimulumque furoris.
Quae ſuperant, olim: nunc praedam ad tecta jacentem
Ferre monet praeſens fugientis temporis hora:
Quandoquidem calamos poſuit Coridallus acutos,
Et jam ſubluſtres invectat Luna tenebras.

IN

II.

IN OBITUM M. ANTONII TURRIANI *VERONENSIS*, AD JOANNEM BAPTISTAM TURRIANUM FRATREM.

ETSI egomet tanti caſu perculſus amici
  Solamen noſtris diſcuperem lacrimis,
Ne mea perpetuo manarent lumina fletu,
  Pergeret aut tantus urere corda dolor,
Attamen, ut mi animi valuit concedere amaror,
  Iſtaec moeſta tibi carmina perſolüi:
Quo fortaſſe meis conſolarere Camoenis,
  Si miſeros quidquam Muſa levare poteſt:
Ac ne tu in lacrimas paullatim totus abires,
  Liquitur ut pluvio tacta pruina Noto.
Quandoquidem cari fato te fratris acerbo eſt
  Rumor in extrema vivere triſtitia,
Nec jam poſſe quietis habere, aut commoda ſomni,
  Sed cedente die, ſed redeunte queri:
Moerentemque, vagumque, & turpem fletibus ora
  Amiſſum totis quaerere litoribus.
Fertur ut Eridani ripas erraſſe per omnes
  Anxia fraterno funere Lampetie.

Septem

Septem quam perhibent ſomni ſine munere noctes,
Jejunam ſeptem continuaſſe dies.
Et, quoties longo defeſſa errore viarum
Umbroſi in ripa concidit Eridani,
Reddite vos Phaëtonta mihi, clamabat ad undas,
O quaecumque ſub hoc flumine Nympha latet.
Te tamen, ullius ſi cuiquam morte dolendum eſt,
Juſta quidem tanti cauſſa doloris habet.
Quandoquidem immatura morte tibi omnia frater
Commoda, teque ipſum perdidit, atque tuos:
Perdidit hei miſero carus tibi frater ademtus,
Quo tibi non ullus carior alter erat.
Ille amor, ille tuae ſolamen dulce juventae,
Ille tuae fuerat ſpes, columenque domus:
Quicum verſari ſemper, quicum eſſe ſolebas,
Atque animi arcana dicere conſilia:
Unum mirari, atque unum praeponere cunctis:
Ambroſiae e cujus effluere ore lepos.
O nimium miſeri nos, & genus aerumnoſum,
Deterius quorum eſt conditione nihil.
In nos ſaevitum eſt bello, quo durius umquam
Vidit nulla aetas, nec feret ulla dies.
Servitium tulimus crudele, & barbara juſsa,
Parſque domos caras liquimus, & patriam.
Relliquias, miſeroſque abſumſit tabida cives
Peſtis, & huc illuc ſaevit Erinnys adhuc.
Nec ſat erat: miſeri crudelia funera COTTAE
Flevimus. o indigna COTTA peremte nece.
O COTTA infelix, quae te fata impia nobis
Tam ſubito ante tuos abripuere dies?

Jam

Jam neque finierant gemitus, & lumina ſiccis
 Non bene ceſsarant triſtia flere genis,
Quum tu, MARCE, cadis, quum nos tot triſtibus actos
 Deſeris, heu falſos credulitate tui.
Non hoc vivida nos tua jam ſperare juventa,
 Hoc tua non virtus, non benefacta dabant,
Exanimem ut nos te juvenem, nec jam ulla loquentem
 Externa miſeri contegeremus humo:
Sed fore, quem fama virtus aequaret Olympo,
 Unus qui multos inſtrueres populos.
Qualis ab aërio decurrens monte jugi fons
 Communes multis ſufficit unus aquas.
Nam quid ego aut laudes memorē, aut tua maxima laudū
 Praemia? quam humano profueris generi:
Aut quam ſaepe animas poſitas jam ſedibus Orci
 Ad ſua Apollinea membra vocaris ope?
Vos teſtes, Ticine, & qui inter paſcua laeta,
 Medoace, antiquos abluis Euganeos:
Illo quos fama eſt naturae arcana docente,
 Saepe inter Nymphas obſtupuiſse ſuas:
At nunc amiſso turbatis fleſse ſub undis,
 Inque mare aſsuetas non habuiſse vias.
Non tamen aut ſoli, nec vos magis omnibus, amnes,
 Indoluiſtis acerbo illius interitu.
Illum etiam Grajae, & Nymphae flevere Latinae,
 Illum etiam Tuſcis Calliopea modis.
Quin etiam ſilvae, & montes gemuiſse feruntur,
 Et vos extremi fleſtis Hyperborei.
Sed mage Benacuſque ſenex, & Sarca, ſepulti
 Qui prope vicinum praetereunt tumulum.

Sed

Sed magis ipſe Atheſis, olim qui corpus humandum
Condendum caram perferet in patriam,
Ne extra cognatos cineres, atque oſsa parentum
Illum perpetuo terra aliena tegat.
Tunc vos o patrio prognatae Najades amne
Spargite odoratis plena ſepulcra roſis.
Tempus erit, quum poſteritas mirata nepotum,
Quantum iſti, dicent, ah tribuere Dei!
Atque aliquis monumenta legens, & ſcripta jacentis
Devota ad mutos ſerta feret cineres.
Interea, o vos Benaco centum patre Nymphae,
Sarcaque ab Alpinis edite verticibus,
Et vos o Naci rupes, & ſaxa Briani,
Et nemora umbroſis denſa cacuminibus,
Ferte aliqua, o nunc ferte meo ſolatia Batto,
Et tantam ex animo demite triſtitiam.
Quem neque ſancta poteſt Sophie complexa levare,
Muſa nec aſsuetis ſedula carminibus.
Batte, tamen vates, longum ut quaeſiſset ademtam,
Et longum fleſset Thracius Eurydicen,
Nullo ſolatus, blando quam carmine, curas,
Nullo, quam Sophia, dicitur eſse magis.
Illi, ſeu Rhodopes ſilvis erraret in altis,
Sive in deſerti Strymonis aggeribus,
Semper Muſa comes, ſemper pendebat eburna
Ex humero numeris docta ſonare lyra.
Ille orbem immenſum ſemper ſpectabat, & orbis
Ornatum, puris ſidera luminibus,
Et maria, & montes vaſtos, atque irrequieta
Flumina, tum quidquid denique terra parit.

Quo-

Quorum animadvertens certa ſub lege tenorem,
Paullatim caram ſenſerat Eurydicen
Deleri, & triſtem mutari in gaudia mentem;
Tantum animos rerum forma levare poteſt.
Aſpice lucentem Lunae Titanidis orbem,
Et cum Sole ſuo quae ſuper aſtra micant.
Omnia ſunt aeterna, & vitae juncta perenni:
Quae loca felices Diique animaeque colunt.
Inferior Leti regio eſt, ſedeſque malorum,
In qua eſt, quod felix intueare, nihil.
Quippe ſolum hoc ventique, imbreſque, & cuncta fatigāt,
Quaecumque aëria de regione cadunt.
Adde aeſtuſque, hiemeſque, & morborum genus omne.
Tum natura aliqua eſt indiga ſemper ope.
Nos porro deſideriis mala plurima noſtris
Junximus, o praeceps in ſua damna genus.
Hinc odia, & timor, & lites, & bella cruenta,
Et via non uni plurima aperta neci.
Attamen in tantis aerumnis eſt animi ſpes
Unica, quem melior vita beare poteſt.
Quippe, ubi praefulgens ulla virtute reliquit
Corporeum, ſedes advolat aetherias,
Semideûmque domos, & Divûm morte carentum,
Hic, ubi non aeſtas, nec fera ſaevit hiems:
Nec dolor, aut deſideria infelicia noſtri,
Nec ſors partem aliquam, nec rude vulgus habet:
At ſancti heroes habitant, gens inclyta bello,
Ingenuique, novem qui coluere Deas:
Quique pii, juſtique, Deûm praecepta ſecuti,
Et ſancta inſignes qui fuerunt Sophia.

Quos

Quos inter tuus ipſe recens a funere frater
Miratur caelum, Caelicolûmque domos,
Aeternamque diem, & felicem ex ordine gentem:
Inter quos gaudet ſe quoque dinumerans.
Quem circum illuſtres animae, PROAVIQUE, PATERQUE
Intentos oculos ore Nepotis habent,
Et pulchram effigiem agnoſcunt: miratur & ipſe
Egregiam ſtirpem, magnanimumque genus:
Agnoſcitque ſuos, & facta, & nomina diſcit:
Tum quantum ſit adhuc terra habitanda tibi.
O fortunatum nimium, triſtem ante ſenectam
Carpere iter caeli cui potuiſse datum eſt.
Quas ſyrtes, quos & ſcopulos poſt terga relinquis,
MARCE! tibi a quanto eſt ſalva carina mari!
Fortunate iterum: tu non incommoda vitae
Paſſus adhuc, non quae plurima habet ſenium:
Sed dulces inter Muſas, & Apollinis artes
Fortunata nimis vita peracta tibi eſt.
I, decus Auſoniae juvenis, numeroque Deorum
Te immiſce: culta eſt jam tibi terra ſatis.
Illa tuum, dum ſidera erunt, dum flumina current,
Nomen in aſtra memor, & benefacta feret.

III.

AD JOANNEM BAPTISTAM TURRIANUM, VERONENSEM.

BATTE, animos quando triſtes, curaſque levare
Muſa poteſt, ego nunc ſortem, caſuſque ſupremos
Ipſe meos triſti ſolabor carmine tecum.
Et tecum dulces natos, quos funus acerbum
Abſtulit, aeterna & pariter caligine texit,
Conquerar: ut ſaltem tenebris, & nocte perenni,
Quantum opis eſt noſtrae, miſerorum nomina demam.
Quae potui, dum vita illos auraeque fovebant,
Exhibui genitorque, gubernatorque duorum
Infelix. primas alter vix fingere voces,
Alter adhuc teneris jam tum decerpere ab annis
Prima rudimenta, atque omen praebere parenti.
Quos ego (ſed Zephyri ſpes portavere paternas)
Cenſueram, ſi fata darent, quum poſceret aetas
Fortior, ad dulces tecum traducere Muſas
Aſſiduos, citharamque humeris ſuſpendere eburnam.
Inde, ubi jam caelum, ac Solem, fulgentiaque aſtra,
Terramque, & liquidos ignes, aequorque profundum
Mirari inciperent, latiſque animalia campis,
Te monſtrante viam, te rerum arcana docente,
Mens fuerat dulces Sophiae deducere ad hortos,
Hortos, quos ver perpetuum, quos aura Favonii
Semper alit, ſemper caeleſti nectare paſcit.
Hic tremulo, & longa confecto aetate parenti
Pur-

Purpureos legerent flores: seniique levamen,
Threïcia canerent cithara, quae plurima quondam
Audisent te populea meditante sub umbra,
Divino mirantem Athesim dum carmine mulces,
Et rerum canis, & teneri primordia mundi.
  Fortunate senex, si natorum ore referri
Fata sinant, ut nata chao antiquissima rerum
Materies visi correpta cupidine pulchri
Arserit, atque Deûm thalamo complexa, jugarit
Corpora prima: quibus discordia nata hymenaeis,
Et divisa locis, suprema petiverit ignis
Purior, & nitidis vicinus sederit astris:
Quem juxta per inane amplum se fuderit aër:
Ima autem tellus vasto circum obruta ponto
Constiterit: quam dudum hinc inde agitantibus undis
Substerni late campi, deformiaque arva
Paullatim apparere supra, & concrescere montes
Coeperunt, procul & nudas ostendere cautes,
Mox nemora, & virides undis mirantibus ornos.
Montanis tum speluncis, & rupibus altis
Exsiluere udae formoso corpore Nymphae,
In viridi flavos siccantes litore crines.
  O fortunatum nimium, si Numina tantum
Haec mihi servasent, si non casura dedisent.
Verum aliter Lachesi visum est, quo tempore primum
Natorum coepit producere fila duorum.
Quippe auram miseris, & dulcem noscere vitam,
Spemque sui dederat praebere: alia omnia ventis
Tradita, nocte atra & tenebris involverat Orci.
Non licuit firmos annis, viridesque juventa

Inſpicere, & carae ad metam deducere vitae.
Nec potui votis, nec ope adjuviſſe paterna
Clamantes, fruſtraque patris ſuprema petentes
Auxilia, & nota nequidquam voce vocantes.
Heu mortem inviſam: quis te mihi, PAULLE, Deorum
Arripit, & miſerum complexibus abſtrahit iſtis?
Tu prior immiti correptus morte, parentem
Deſeris, & dulces auras, & lumina linquis.
Quod te ſi tali dederant ſub lege futurum
Fata mihi, non jam fuerat moeroris abunde?
Non gemitus? quid me e tam multis patribus unum,
Caelicolae, lacrimiſque novis, & morte recenti
Opprimitis, caroque etiam ſpoliatis IULO?
Heu, miſerande puer, quanto plena omnia luctu
Liquiſti abſcedens! quem non veſana Deorum
Incuſavit inops, quum te complexa jacentem
Aſpiceret laniata comas & pectora mater?
Ah miſera, ah male fauſta parens, quid Numina fletu
Sollicitas? jacet ille, velut ſucciſus aratro
Flos tener, & fruſtra non audit tanta gementem.
Ah miſera, ah quid ſublatum complexa moraris?
Ille tuus non jam eſt. Vos illam in funere, matres,
Collapſam accipite, exanimemque reponite tectis.
At vos, inſontes animae, cariſſima nuper
Pignora (quod miſero ſupereſt optare parenti)
Semper avete mei, ut licuit, ſemperque valete.
Seu dulce Elyſium functos, umbraeque tenebunt
Sanctorum nemorum, puro ſeu ſidera caelo,
Ipſe ego vos ſemper lacrimis, vos carmine triſti
Proſequar, & veſtris perſolvam juſta ſepulcris:

Donec

Donec me vobis tenuem conjunxerit umbram
Summa dies, natis aequat quae ſola parentes.
  Interea curas numeris, Muſaque levemus,
BATTE, animos: quando rerum mortalis origo eſt,
Quando etiam vitae norunt vaſta aequora finem.
Scilicet & quondam veniet labentibus annis
Illa dies, quum jam curvo ſub vomere taurus
Deſudet, terramque gravis proſcindat arator,
Nunc ubi caeruleae roſtris ſpumantibus undae
Sulcantur, verruntque citae freta longa carinae.
Nec vos, o liquidi fontes, aeterna manebunt
Secula, ſe tanto quamvis pater efferat amne
Eridanus, tumiduſque fluat tot cornibus Hiſter.
Quin etiam aërii montes, mirabile dictu,
Taygetus, Syphiluſque, jugo & Cymbotus opaco
Innumeras poſt aeſtates, ac ſecula longa,
Senſerunt ſeniumque ſuum, ſupremaque fata;
Ex quo materies thalamos, primoſque hymenaeos,
Atque elementa novus ſenſit diſcordia mundus.

IV.

AD DANIELEM RHAINERIUM

Veronae Praefectum, Senatorem ampliſſimum.

RHAINERI venerande, uno quo ſoſpite, nondum
Juſtitia, & virtus terris antiqua receſſit,
Multa quidem monumenta tuis ſub faſcibus Urbis,
Multa cadunt antiqua piorum & templa Deorum,

Et Bromii vites, & amicae Pacis olivae.
Verum haec ex Urbis re dilabuntur, & ipsi
Ultro etiam sua tecta volunt procumbere Divi.
Ah, saltem antiquo medicorum parcere ritu
Fasque, & suetus amor pietatis, & inclyta virtus
Magna tui valeant. valeant hoc more vetusto,
Quo nostri vixere atavi, vixere parentes,
Te duce venturi longum superare nepotes.
Sanctior hic templis, hic Divûm est sanctior aris,
Quem neque tempus edax potuit, nec secula tot jam,
Non belli rabies, non ipsum infringere ferrum,
Tantum est justitiam violari, & foedera rumpi.
Scilicet & sacra est medicina, vetusque Deorum
Inventum, & sacri medici, quibus auctor Apollo:
Qui revocare animas jam caligantibus Orci
Faucibus impositas ad carae munera vitae,
Aetheriosque haustus, & dulcia lumina possunt:
Qui genus innocuum, vitaeque ad publica nati
Commoda, divinas tantum didicere per artes
Exercere aevum, atque humanae praeesse saluti.
Hos aequum est te praecipue, longeque tueri,
RHAINERI, ante alios, idem cui cessit Apollo
Ipse suas artes, & munera nobilis otii:
Quemque domos Divûm docuit, perque omnia duxit
Sidera: quem Grajo insignem Latioque cothurno
Secretas dedit Aonidum percurrere silvas,
Et calamos, citharamque humeris suspendit eburnam.
Idem te dulces Sophiae deduxit ad hortos,
Hortos, quos ver perpetuum, quos aura Favonii
Semper alit, semper caelesti nectare pascit.

Salve

Salve, magne parens, qui tot virtutibus auctus
Urbem juſtitia, & Divis in pace ſecundis
Egregiam moderare, Atheſis qua flumine pulchro
Labitur, & placido ſecat arva virentia curſu.
Tu quoque, magna virûm genitrix, urbs inclyta, ſalve,
Cura Deûm, VERONA: tui ceſſere labores,
Aerumnaeque graves, atque horrida Martis imago,
Sanguinis & veſana ſitis, & triſtis Erinnys.
Barbara jam ceſſit rabies, & in Alpibus atrox
Saevitiam miles, gelidumque exercet ad Albim.
Jam duros nimium ſervîtus, & fera juſſa
Deſuemus perferre, ullos non jam urbe Tyrannos
Conſpicimus, ſed te, RHAINERI maxime, ſed te,
Magne pater, uno tandem quo ſoſpite, nobis
Jam bona Libertas rediit, Pacemque per agros
Laeta Ceres, Bacchique chorus comitantur ovantes.
Gaudete o quicumque boni ſperatis agreſtes,
Quorum amor eſt ſobolis, ſtudiumque nepotibus arva
Incolere, & parvas ulmis attollere vites.
Tempus io, nunc tempus adeſt, quo ſecula Parcae
Aurea nent, tandem quae nunc te Praeſide laeta
Incipiunt: ſed erunt nobis tunc maxima, quum te
Inſignem ſceptro Venetûm, ſanctaque tiara
Regna ſalutabunt terris diffuſa, tuumque,
Qua Sol exoriens viſit, qua deſerit orbem
Occiduus, late clarum feret Hadria nomen.

V.

AD JOANNEM MATTHAEUM GIBERTUM, EPISCOPUM VERONENSEM.

ILLE tuus, GIBERTE, ſacras qui in montibus aras
Melſineis tibi conſtituit, qui teque, tuumque
Per nemus omne canit, perque omnia litora nomen,
Haec enata ſuis mittit tibi poma ſub hortis
Aurea, quae quondam Medorum e finibus Atlas
Tranſtulit, & magno ſervabat tuta Dracone:
Mox victor ſacra exſpolians pomaria Perſeus,
Dum levibus noſtrum talaribus aëra tranat,
Donavit Charitae Benaci ad flumina Nymphae.
Inſuper hos, GIBERTE, tibi dat munera piſces,
Qui quondam Etruſci nautae, noſtraque fuere
Effigie, nunc Benaci ſub gurgite nantes
Caerula converrunt ſinuatis aequora caudis.
Quod ſi forte juvat tanti miracula facti,
Atque hominum quondam verſas audire figuras,
Ipſe edam, Saloi quae quondam ad litora BATTUS,
BATTUS amor Dryadum cecinit, mihi rettulit Aegon.
Forte ſenex Cretae patriis Saturnus ab oris
Ab Jove depulſus, regnum ſedeſque quietas
Quaerebat Latio in magno, fataliaque arva:
Jamque diem medio Sol inclinabat ab axe,
Quum feſſus, longaque via ſiccatus & aeſtu,
Ad vada Benaci viridi proſpectat in herba
Veſcentes nautas, & puri grandia Bacchi

Pocu-

Pocula miſcentes: placido quos ore ſalutans,
Ecquis, ait, veſtrûm, pueri, ſuccurrit egenti,
Defeſsoque ſeni? quis pocula parva miniſtrat,
Exſtinguitque ſitim? poſcenti illudere nautae,
Et ridere ſenem. quis enim praeſentibus undis
Poſſit habere ſitim? en flumine largius illo
Ebiberis, gelidaque aeſtum ſolabere lympha.
Illuſus Deus immiſſis in flumina palmis
Haurit aquas, pronuſque bibit: tum verſus ad illos,
Quo tamen e pretio, pueri, ducetis ad illas
Remigio cautes, quae fluctibus undique circum
Clauduntur, mediiſque jacet parva inſula in undis;
Oſtenditque locum: pretium gens impia iniquum
Poſtulat. at pactus ſenior tamen omnia firmat,
Adjuratque Deos teſtes, ſcanditque phaſelum.
Illi autem, dum nave cita liquida aequora ſulcant,
Ignari, quiſnam ſedeat Deus, Eja age nobis
Fare, ſenex, quonam latebras pro crimine quaeris?
Anne fugam ſubrepto auro, dominoque relicto
In loca tuta paras? Sed te tua fata ſequuntur,
Demens, quem nullae poterunt ſervare latebrae.
Nomine Carpus erat, qui tam temeraria verba
Dixerat, ingeminant comites, aurumque repoſcunt,
Proferri ſubreptum aurum: ni proferat, omne
Vi rapiant, pulſumque rate in media aequora turbent.
Quos placidus dictis ſenior demulcet amicis.
Etruſci nautae, quae nunc mens impia ſuadet
Nec ſervare fidem vos, nec meminiſse Deorum?
Dicenti jam vis, jam dextra infertur. At ille,
Qui tandem agnoſci poſſet Deus, Impia, dixit,

Gens

Gens inimica Deûm, dabitur, quod poſcitis, aurum,
Hoc imo ſub fonte aurum paſcetis avari.
Dixerat. Aſt illis veniam poſcentibus, & vox
Deficit, & jam ſe cernunt muteſcere, & ora
In rictum late patulum producta dehiſcunt:
In pinnas abiere manus, veſtiſque rigeſcit
In ſquammas, caudamque pedes ſinuantur in imam.
Qui fuerat ſubita obductus formidine, manſit
Pallidus ore color, quamquam livoris iniqui
Indicium ſuffuſa nigris ſint corpora guttis.
Carpus aquas, primus Numen qui laeſit, in amplas
Se primus dedit, & fundo ſub condidit imo.
Inde alii celeri ſe ſe in media aequora ſaltu
Praecipitant, vacuamque ratem, & ſine remige linquunt.
Jamque Deus ſuper unus erat: ſubit ipſe magiſtri
Munus, & adductis pelagi petit ultima ripis.
Expoſitus ripa placidas converſus ad undas,
Ecquid io, Nymphae Benacides, iſta ſuperſit
Navis, & hunc amnem ſacrum male fauſta carina,
Et veſtras ſulcabit aquas? En certe ita & hujus
Criminis hoc ſcopulo ſemper monumenta manebunt.
Dixit, & in partem rupis converſa pependit
Cum remis ratis ipſa ſuis, ubi cernere conchas
Nunc etiam licet, externo quas litore nautae
Collectas miſeri media impoſuere carina.
Ex illo nunc Benaci per litora nantes,
Atque auri venas fundo paſcuntur in imo,
Nunc etiam a primo retinentes nomina Carpo.

VI.

VI.

AD MARGARITAM VALESIAM NAVARRAE REGINAM.

Caeſaris Fregoſii nomine.

DUM me Cenomanos inter tenet Itala tellus
Zefredique arces, mens autem neſcia claudi
Libera trans gelidas Alpes Rhodanumque vagatur,
Trans Ararim, caelumque beatum & Gallica ſemper
Regna videt, Regemque ſuum, tecumque moratur
Aſſidue, verſatque tuas ſub pectore laudes;
Ecce mihi caelata auro gemmaque nitenti
Armipotens, galeaque ferox & Gorgone Pallas
Oblata eſt, ſeu fors tulerit, ſeu fata dedere.
Continuo viſa ante oculos effulgere imago
Magna tui, inque ipſa micuerunt Pallade vultus
Virtuteſque tuae, moreſque, & facta, decuſque.
Quippe illam e cunctis ſic tu mortalibus una
Aſſimilas, ſic una refers, in Pallade ut & tu
Noſcare, & Pallas in te. ſive illa Minerva,
Seu dici Bellona velit, conſenſus utrimque
Eſt idem, ora, animi, genius, cognataque virtus.
Jure igitur tibi debetur, tibi convenit uni
Gemma, aurum, effigieſque Deae: ſive eſt Polycleti,
Sive Myronis opus. placeat tibi munus: imago
Eſt tua: ſit gratus cum munere, muneris auctor.
Quod ſi digreſſus paullum, & provectus amore

Pie-

Pierio, dum me dulces per grandia Musae
Facta tua, & dum per monumenta heroica ducunt,
Ipse tuas memorem laudes, quibus aethera ad altum
Scandis, & illa simul referam, per quae una Minervam
Usque adeo assimilas, juvet auscultare canentem,
Si vacat, & solitae sunt te oblectare Camoenae.
  Illa parente Deo Jove magno, fratre superbit
Gradivo. tum forte acres in bella phalanges
Si quando exacuit, late timor occupat urbes,
Turbati tremuere hostes, ac terga dedere.
Ipsa hastam quatit, atque horrenti Gorgone saevit.
Ante Deam dirae effigies, Terrorque, Minaeque
Sanguineae, & dans terga Pavor, Visque impia, & Irae,
Vinclaque, Vindictaeque astant, & Mortis imago.
At vero positis armis, atque aegide dira,
Mollius humanas si demittatur ad artes,
Mansuetosque usus, tum dulcia carmina cantat,
Et facilem exercet Musam, aut heroica gesta
Describit, numerisve orbes metitur & astra.
Sin autem imperiis & majestatis honore
Gaudeat, aeternae ramis insignis olivae
Aut justas sancit leges, aut jura ministrat,
Aut arces struit, aut medias regina per urbes
Incedit, matresque super longe eminet omnes:
Condensi agglomerant se altis clamoribus Afri,
Spectatumque ruunt, arasque & publica ponunt
Templa Deae: plausu resonat Tritonia ripa.
Tu pariter magno Gallorum Rege Deoque,
Ac Jove nata simul, Germano Marte superbis.
Nam Martem quisnam esse neget, seu fortia nudus
Bra-

Brachia, praevalidoſque artus, atque Herculis armos
Oſtendit, taurumque uno proſtraverit ictu:
Sive acrem, pictiſque armis ſpectandus & auro,
Preſſit equum, ſtruxitve acies, & victor in hoſtes,
Ceu torrens, ſigna atque viros ſternitque fugatque;
Fulmineove Jovis tonitrus imitatus & arma
Tormento, muros & magnas diruit urbes?
Te quoque tantorum comitem, partemque ſecundam
Bellorum, ſi quando acies atque arma movenda
Perculſae tremuere urbes, horrorque, pavorque
It campis, Mars germanam comitatur ovantem:
Attoniti ſpectant populi, gaudentque tueri
Nunc primum, nunc & medium, nunc agmen obire
Poſtremum, nunc pellere equum, nunc tendere in hoſtē,
Turbantem cuneos, & abactis agmina ſignis.
Aſſiſtunt comites circum Solertia, & Aſtus,
Et magna audentes Animi, & Tolerantia dura,
Curaque, Sedulitaſque vigil, Speſque alta, Laborque,
Et Divûm Favor, & ventis Fortuna ſecundis:
Pone ſequens magno graditur Victoria plauſu.
Nec minus horrenti a bello, partiſque triumphis
Si juvat ingenii, paciſque incumbere in artes,
Nunc lauro redimita comas, imitata ſorores
Caſtalias, plectis numeros, & carmina dictas,
Carmina nec rerum fato ſubjecta, nec aevo:
Nunc magnos dimenſa orbes in templa Deorum
Attollis animos, patrioque aſſueſcis Olympo:
Nunc tua deſcribis vel regum geſta tuorum,
Aut eadem depingis acu. ſtant curribus altis
Et pater, & proavus, cunctique ex ordine reges,

Capti-

Captivosque hostes, & vinctos colla Tyrannos
Ante rotas longis ducunt in templa triumphis:
Ipsa opus & textum stupet immortale Minerva.
Quam vero, o quam te dicam, quum legibus aequis
Justitiaque feros populos frenasque, regisque,
Et divina doces jura, & civilia ferre:
Aut arces tollis, aut propugnacula condis:
Aut matres inter medias, populosque frequentes
Incedis Regina. Favor comitatur euntem,
Majestasque, Pudorque, tamen qui Pallada possit
Armatam, & Martis gradientem in bella decere.
It dextra Pax laeta manu, & praetendit olivam.
Applaudunt Sequani, floresque & lilia passim
Effundunt, gaudentque tuas attollere laudes,
Reginamque, Deamque, salutiferamque salutant,
Et pace insignem, & bello ferroque potentem.
Fortunata nimis, magnus quam Caesar, & omnis
Suspicit admirans orbis, cui lumine tellus
Felici arridet, totus cui militat aether.
Diis quamquam visum aspectu tibi debita regna
Paullisper privare tuo, seu crimine cives
Id meruere aliquo, seu te tua fata reservant
Ad majora, viamque tuis virtutibus amplam
Expediunt, panduntque. Etenim jam tempora laeta
Illa instant, quum post lacrimas, post publica vota
Te tandem tua regna novis decorata trophaeis
Accipiant, & justa tibi solennia solvant.
Jam ludi, festique dies, jam sacra parantur:
Jam placidus ripa gaudet Meniascus amoena:
In templis pueri impubes, mixtaeque puellae

Sacra

Sacra canent, ortuſque tuos ad ſidera tollent:
Ut naſcentem ulnis primae excepere Camoenae,
Melleque, & Aonio tetigerunt ora liquore:
Ut Charites fovere Deae, & decus omne dedere:
Ut parva in numerum pedibus cunabula Divae
Pellentes, manibus nentes fatalia penſa
Grandia concordes cecinerunt fata Sorores.
Stabunt ingentes ſublatis molibus arcus
Caelati geſtiſque tuis, factiſque tuorum.
Supra omnes humeris exſtans altaque corona
Frater erit, ſenoſque ferox ex hoſte triumphos
Ducet ovans. mox fortuna congreſſus iniqua,
Cum dura bellare Dea, & decernere dure
Cogetur. longe illa Euris in bella vocatis
Objicere adverſos, & toto nubila caelo,
Et caſus, & monſtra modis minitantia miris
Cernetur: Rex contra animis, & fortibus auſis,
Et virtute nova tandem ſuperare cadentem,
Tendentemque manus: tum ferro & compede vinctam
Protrahere, & campo captivam ducere aperto:
Nubila diffugere, & turpi deformia monſtra
Victa fuga, vario bello conſumta fameque
In caecas latebras obſcuraque Tartara condi.
O, mihi ſi tantum juvenili in corpore vitae,
Et tantum det Parca mihi, haec ventura ſuperſtes
Ut videam, comiterque tuos, Regina, triumphos;
Mox etiam ſpectare queam & majora parari.
En erit, en umquam illa dies, quum Gallica ſigna
Attolli, & Sequanos compleri milite campos
Cōſpiciam, fremere arma Rhemos, fremere arma Cadurcos,

Aulercoſque, Heduoſque, & pictis Lingonas haſtis?
In mediis Regem ſecum cataphracta trahentem
Agmina, ſublimem ſanctas procedere ad aras,
Per caput & ſacram regum de more coronam
Jurantem, & Solymas repetentem debita ſceptris
Regna ſuis: te parte alia fortes Ituriſcos,
Andelos, Bituraſque feros in bella moventem:
Conſiliis, tantoque operi comitemque ducemque
Aſcitam: nec non tanto ſub Rege coactam
In ferrum ruere Italiam, & ſocia arma trahentem
Signa ſequi. mox o liceat Caeloque ſecundo,
Et praeſente Deo, tot ſe ſe addentibus una
Proſpicere immenſum conſterni puppibus aequor,
Carmelique procul rupes, & litora Ioppes
Laeta Dei claſſem, & victricia vela vocare,
Et trepidum Euphratem, & magni tremere oſtia Nili.
Tunc ego non alium Martem mihi, Pallada poſcam
Non aliam mihi: Rex Mavors, tu maxima Pallas
Sola eris. o ego tunc gemino ſub Numine tutus
Per medios hoſtes videor denſoſque maniplos
Victor agi, videorque mea ſub cuſpide fractos
Munera magna tibi captivos ducere reges;
Nec non & ſpolia ampla tuis addenda triumphis
Jungere, barbaricas veſtes, regumque tiaras,
Armaque, Mygdonioſque arcus, Lyciaſque pharetras:
Cernere & exanimem fuſo cum milite portas
Caucaſeas atque Hircanos inquirere ſaltus
Maumethem, & ſe ſe extremis occludere Bactris.
Haec, precor, haec propere eveniant felicibus aſtris,
Si qua fata dabunt, votis ſi Jupiter adſit.

Interea, ſive haec te cura, & gloria tangit,
Seu pacem Europae miſerae moliris, & arma
In Superûm ſaevos hoſtes avertere tentas,
Magnanimo aſſiſtente tuis conatibus ANNA,
ANNA ſpectato meritis, cui ſumma poteſtas
Tradita, quo rerum moles oneroſa recumbit,
Quidquid agis, ſi quando animum convertis ad ipſam
Italiam (neque enim teneat non haec quoque cura)
Tunc dicas, Caelo ante alios mihi fidus in illo eſt,
Qui niſi pro Rege invigilans nocteſque dieſque
Illic res Italas, & regia munera tractet,
Gallica ſuſpiret regna, & tabeſcat abeſſe.

Praeterea, Dea bellipotens, quae munera CAESAR
FREGOSUS, parva illa quidem, ſed congrua mitto,
Haud ingrata tibi Latiis accedat ab oris,
Una eadem, facieſque tui, facieſque Minervae.
Quinetiam, quoties Divam ſpectare juvabit,
Te toties ſpectare puta. Sed, me quoque tanti
Si facies, ſi me tali dignabere honore,
Quum memor ipſa mei fueris, tum nomine noſtro
Longaevamque diem, & felicia cuncta precata,
Diva, tuum ſalvere jube ſuper omnia Martem.

VII.

AD M. ANTONIUM FLAMINIUM, *ET GALEATIUM FLORIMONTIUM.*

DUm vos fatidicos vates, arcanaque ſenſa
Volvitis, atque animum caeleſti nectare alentes,
Alloquiis, magnoque Dei conſueſcitis ori
Felices duce Giberto, Campenſe magiſtro:
Quid dicam miſerum me agere, & quam ducere vitam
Irrequietum animi, & quaerentem indagine vana
Naturam ſemper fugientem: quae ſe ubi paullum
Oſtendit mihi, mox facies in mille repente,
Ceu Proteus, converſa ſequentem eludit, & angit
Moerentem ſeniique horas, caſſumque laborem?
Nuper enim tenues ſpecies, ſimulacraque rerum
Quae fluere ex ipſis dicuntur, perque meare
Omnia, dum ſector meditans, tacituſque requiro
Avia ſilvarum, & ſecreta ſilentia ſolus,
Cognovi tamen his ſpectris illudier ipſis:
Ut ſenſus feriant noſtros, ſemperque laceſſant,
Perque fores, caulaſque animae ludantque, meentque,
Ac remeent, ipſamque nec inter ſomnia linquant.
Ergo hoc eluſum ſtudio, feſſumque labore
Tandem me miſerata ſuos abduxit in hortos
Muſa memor, tetricumque animum ſomno, atque quiete
Curavit, numeriſque & blando carmine fovit.
Tum mihi: Quo tandem, o ſemper mortalia quaerens,
Hanc

Hanc colere uſque voles terram? numquamne relinques
Has tenebras, numquamne in lucem lumina tolles?
An neſcis, quaecumque hic ſunt, quae hac nocte teguntur,
Omnia res prorſus veras non eſſe, ſed umbras,
Aut ſpecula, unde ad nos aliena elucet imago?
Terra quidem, & maria alta, atque his circumfluus aër,
Et quae conſiſtunt ex iis, haec omnia tenues
Sunt umbrae, humanos quae tamquam ſomnia quaedam
Pertingunt animos, fallaci & imagine ludunt,
Numquam eadem, fluxu ſemper variata perenni.
Sol autem, Lunaeque globus, fulgentiaque aſtra
Cetera, ſint quamvis meliori praedita vita,
Et donata aevo immortali, haec ipſa tamen ſunt
Aeterni ſpecula, in quae animus, qui eſt inde profectus,
Inſpiciens, patriae quodam quaſi tactus amore,
Ardeſcit. ſed enim, quoniam hic non perſtat, & ultra
Neſcio quid ſequitur ſecum, tacituſque requirit,
Noſſe licet circum haec ipſum conſiſtere verum,
Non finem: verum eſſe aliud quid, cujus imago
Splendet in iis, quod per ſe ipſum eſt, & principium eſſe
Omnibus aeternum, ãte omnem numerumque, diemque.
In quo alium Solem, atque aliam ſplendeſcere Lunam
Aſpicias, alioſque orbes, alia aſtra manere,
Terramque, fluvioſque alios, atque aëra, & ignem,
Et nemora, atque aliis errare animalia ſilvis:
Denique cuncta alia cernas vegetantia vita.
Ergo, umbras quum jam ſatis, & ſpecula illa, ſuperque
Spectaris, longa jamdudum in nocte pererrans,
Fas tandem lucem, atque ipſum perquirere verum.

Quod quoniam longe ſejunctum eſt corpore ab omni,
Nec nexus habet, aut affinem ſenſibus ullis
Naturam, ſcito eſſe animum tibi diſſociandum
Corpore, purgandumque omni contage recepta,
Terrena labe, & mortalis luminis hauſtu:
Quaerendaeque aliae ſilvae, calleſque tenendi
Sunt alii, meliorque, Deum quae ſemita monſtrat.
Haec Muſa. o ſi te comitem dent rura beata
Bardolena mihi, o qui nos propter amoenum
Benacum viridi ſilvis in litore ſiſtat:
Atque olea, lauroque tegat, detque abdita vatum
Senſa, & utramque Dei praecepta evolvere legem.
Rura, oro, GIBERTE, tuo Benacea vati
Da, virideſque oleas, & multa protege lauro.
Ille tuas laudes primum canet, & tua facta
Inclyta Maeoniis numeris ad ſidera tollet.
Ut puerum mirata ſacro cum Tybride Roma
Ante annos meritis titulis & honoribus auxit.
Ut res Romana, & ſacrorum tradita juſſu
Pontificum tibi ſumma in te uno ſaepe reſedit:
Ut ſeptem fremuere novis applauſibus arces.
Macte animis, macte ingenio, tu trajicis aequor
Barbaricum, & ferro reges in bella ruentes
Alloquiis frenas, & coeptos ore tumultus,
Armaque, & hoſtiles animos, & praelia ſedas:
Foedera, amicitiaſque feris, pacemque reportas
Italiae, populiſque Dei. nec te tamen ingens
Terra capit. toto juvenem tot plauſibus Orbe
Exceptum, tua te pietas, tua maxima virtus
In caelum vehit, & terrae dat ſpernere honores:
Dat

Dat contemnere opes, unique incumbere Olympo,
Ac ſolis Divorum epulis, & nectare paſci.
  Haec ubi perpetuo cantavit carmine, & omnes
Reſpondent late rupes: tunc concitus oeſtro
Fatidico, plenuſque Deo, Davidica vates
Ipſe etiam pater interpres oracula ſolvit,
Dignus, qui ante omnes citharam pertractet eburnam,
Quam quondam Solymae ſtupuere arceſque Sionis.

VIII.

AD FRANCISCUM TURRIANUM

VERONENSEM.

Turri, ſi aut mihi villa & lar ſit laetior, aut tu
Ferre domum tenuem poſſis, parvoſque penates
Urbe procul ruri ſe ſe abſcondentis amici,
Quantum ego te his mecum Caphiis in montibus optem
Montibus his, ubi, ſi querulae nemora alta cicadae
Non rumpant, equidem vix norim aeſtatis adeſſe
Tempora, tam leni miteſcit Julius aura!
Sed quid, ſi eſt anguſta domus, dum pulvere & omni
Munda ſitu: dum ſit nullo turbata tumultu,
Neſcia curarum, nullius conſcia culpae:
Alta ubi per totum ſit pax, & amica Camoenis
Otia, & integri per magna ſilentia ſomni?
Quid refert, alius minio laquearia rubra
Si inſpicere, ipſe velim fuligine nigra videre?
Si non dejectum caelo Jovis igne Typhoëa

Terrigenasque alios, spirantia signa, videbis
Admirans opus aeterni memorabile Julî;
At bona Libertas aderit, quae rura beata
Praecipuè insequitur, simplexque incedit & exlex.
Hic tibi, si paullo digitus sit inunctior, aut si
Potanti insonuit cyathus, vel si pede utroque
Non steteris, nemo objiciet, nemoque sedentem
Arguet, hoc illi si fors super incubuit crus.
Stare, sedere, esse ex libito, & potare licebit.
Forsitan &, mihi quid vitae, quid sit studiorum,
Nosse optas, quo vel damnes, vel singula laudes.
Mane venit, juvat Auroram Solemque videre
Nascentem, qui non alio consurgit Eco
Pulchrior, unde nova laetantur singula luce,
Et silvae, scopulique, & pictis nubibus aër.
Parte alia Benacum alto de colle saluto,
Centum cui virides invergunt flumina Nymphae:
Ipse sinu magno Genitor magno excipit amne.
Tum juvat aut spectare boves mugitibus alta
Complentes nemora, aut pulsas in pascua capras.
Prae caper it, cui barba jubat, cui cornua pendent
Intorta, & grandes olido de corpore setae.
Pone gregem reliquum compellit arundine virgo
Upilio, multo armantur cui baltea fuso.
Interea natos discentes rustica amare
Numina, vicini nemoris gelidam voco in umbram,
Qui libros, qui secum horae solatia portent.
Hic legitur, viridique toro, saxove sedetur
Glandifera sub fago, aut castanea hirsuta.
At variae circum silvis, & frondibus altis
Assue-

Assuetae ludunt volucres, atque aethera mulcent.
Tum densum nemus, atque umbrae per gramina laeta
Jejunas nos invitant spatiarier horas.
At fessi haec inter pueri sitiuntque, dolentque
Plus aequo retineri, & jam Musasque, librosque,
Et Pana, & gelidi pinus odere Lycaei.
Ergo praecurrêre, & aquas, & vina pararunt
Lucenti in vitro, & flores sparsere nitentes.
Advenio. primas atro lita mora cruore,
Aut grossi mensas ineunt, cors cetera, & hortus
Sufficit. Interea crebro sonat area pulsu,
Increpitat seges, & duri sub Sole coloni
Alternis terram feriunt, & adorea flagris.
Fit clamor, resonat tellus rupesque propinquae,
Et paleae sursum strepitu jactantur inanes:
Laeta Ceres alto ridens despectat Olympo.
Umbra diem reliquum, somnus, librique, viaeque
Producunt, dum siccam aestu Canis excoquit urbem.
Verum, ubi caeruleis serus se se extulit undis
Vesper, & in caelum surgentia sidera vexit,
Vicina e specula, magni admirator Olympi,
Alta rupe sedens natis astra omnia monstro:
Accendoque animos patriae caelestis amore.
Illi admirari, & cognoscere sidera discunt
Cepheaque, Arctonque, & servantem plaustra Bootem.
Haec ergo praeferre urbi, & contemnere magna
Si possis, quid te teneat, ne tu ocyus ad nos
Accurras? etiam has sedes, haec limina magnus
Naugerus subiit, nec dedignatus adire est
Battus amor Musarum, ipsum quo tempore primus

Pana, atque antiquos cecinit Telluris amores.
Hic me etiam deſueta Deae, medicumque, ſenemque
Carmina juſserunt canere, & ridere beato
Illudentem urbem, & male ſani murmura vulgi.
Verum, haec GIBERTUS ne viderit ipſe, caveto:
Ni forſan Bubulone animum, curaſque relaxans
Propter aquam viridi laetus conſederit herba
Qua placidus leni deſcendit Tartarus amne.
Scilicet hic numeros non aſpernatur, & audit
Nos etiam, & noſtram, quamvis ſit ruſtica, Muſam.
Verum, ubi ſe ſibi reſtituit, mentemque recepit
Illam alto intentam caelo, ſeu ſacra ſacerdos
Munera obit, totum ſeu contemplatur Olympum,
Tum ſupra & Muſas, & ruris Numina ſupra eſt,
Vitam agitans Divûm, Diis ſe caeleſtibus aequans.

IX.

IN MORTEM

ALIPRANDI MADRUTII.

IMPOSITUM quum te pheretro, miſerande MADRUTI,
Cerneret illacrimans Caeſar, circumque videret
Et ſpolia, & victis erepta ex hoſtibus arma,
Et modo victrices juxta moerere phalanges,
Quantum, inquit, tua Mors noſtris inimica triumphis
Laetitiae, decoriſque adimit! ſpes quanta futuri
Tecum, ALIPRANDE, cadit! Sed non tua vivida virtus,
Ut te hunc aſpicerem, tua non promiſerat aetas:

Sed fore, qui Solymis mecum atque Oriente ſubacto,
Barbaricis regum ſpoliis & mille trophaeis
Olim magna tui decorares templa Tridenti.
Invidit Mors tanta tibi. Vos nobile corpus
Ferte Ducis veſtri, juvenes, & reddite matri
Exanimi: ſed & haec miſerae ſolatia ferte,
Tantum ipſam peperiſſe virum, qui Caeſaris uſque
Et comes, & bene geſtarum pars maxima rerum,
Caeſaris ex animo nullo delebitur aevo.

X.

AD ALEXANDRUM FARNESIUM

CARDINALEM AMPLISSIMUM.

PRISCAE virtutis, Romani & ſanguinis haeres,
FARNESI, quoniam nec Dii munuſcula laeta
Deſpiciunt, hominum ſpicas, ac ſerta roſarum,
Libaque, & exigui devotum turis honorem:
Tu quoque (ſi mores imitari, ac facta Deorum
Praecipue Heroum eſt) non dedignabere parva
FRASTORI quae dona tui natuſque, paterque,
Perpetui affectus monumenta, ac pignora mittunt,
Hos tibi patre Lyco, Scylla genitrice gemellos
Dat natus ſua dona canes. Scyllae inclyta origo
A Nilo eſt: Lycus a magno deſcendit Araxe.
Qui quondam Euganeas tranſmiſſi munus ad oras
Praeſtabant cunctis, ſive aprum figere morſu
Eſset opus, rapidum curſu ſeu vincere cervum.
Horum

Horum igitur ſobolem natus tibi ab ubere matris
Nutriit ablatam, & noſtris exercuit arvis
Venatu aſſiduo, & vires durante labore,
Noſtrorum famam nemorum, geminumque ferarum
Terrorem, nunc ille tibi quam mittit habendam,
Romanis eadem in campis ſi forte ſequetur
Gloria, & ignota fors in regione juvabit.
At genitor, nati cum munere, carmina mittit
Haec tibi: quae, quamquam triſti fugiente ſenecta
Laetitias cantuſque, tamen voluere Camoenae
In te unum, dominaeque mei, nimiumque potentes,
Ut canerem, Muſaque canes comitarer amica.
Ergo tot rerum curis, ac pondere tanto,
Quo premeris, dum rem Romanam, ac publica curas,
Si quando defeſsum animum, mentemque remittes
Liber, & ad dulces poteris te vertere Muſas,
Haec quoque noſtra leges: ea ſi dignabere tanti,
Inter Romanas ut eant ſpectanda Camoenas.
Quod ſi etiam recreare animum corpuſque juvabit
Venatu, & latos ſaltus ac denſa ferarum
Luſtra fatigare, & capreas agitare fugaces,
Tum canibus miſcere tuis, tecumque vocare
Ne pigeat nato miſſos. hirſutior ille
Cuncta niger, tantum pedibus & gutture canus,
Non invitus herum Tiberonis voce ſequetur.
Aſt Athiſo (namque hoc alter de flumine noſtro
Nomen habet) nec curſu impar, nec dente minaci
Segnior, ſanguineo ſuffuſus terga colore,
Frontem albo pictus diſcrimine, pictus & albo
Cervicem, caudamque imam, pectuſque, pedeſque,
Addi-

Addictus lateri numquam diſcedet herili:
Tantus amor domini: niſi forte cupidine praedae
Conſpectae impatiens etiam retinacula rumpat.
Hic tu, vel pulchro Calaï, vel Tyndaridi alto
Polluci ſimilis, ſilvas latratibus omnes
Complebis, rupeſque hominum clamoribus altas,
Vectus equo Haemonio, & fulgenti clarus in oſtro.
Attonitae viſu diſcent nemora inter amare
Ruſticae Hamadryades, diſcetis amare, Dianae
Inſuetae Comites: volucri ſed concitus ille
Fertur equo, veſtroſque alio deportat amores,
Inſequiturque feras. ah, ne illum accenſa cupido
Venandi, excitos ſilvis impellat in urſos:
Ne in ſaevos impellat apros: tibi cura, Dione
Aeneadum genitrix, ſit cuſtodire Nepotem,
Et juvenem ilicea defeſſum ſiſtere in umbra.
Sat ſilvis animoque datum eſt: illum ſua Roma
Poſcit, & exſpectat lati res publica Mundi.
I, ſpes magna Urbis, rebuſque vocantibus adſis.
Interea, quando mihi Divus habebere ſemper,
Ipſe tibi CAPHIIS ſacras in montibus aras
Inſtituam, qua ſe ſummo de vertice collis
Tollit, & aequatum Benaci proſpicit aequor,
Et virides olea ripas, Patriamque Catulli.
Hic tibi ſolennemque diem, & renovanda quotannis
Sacra, tuo ſtatuam ſemper de nomine dicta.
Tunc roſa, tunc violae, tunc purpurei hyacinthi,
Verbenaeque ſenem deceant, tunc texere flores,
Et viridem cano capiti impoſuiſſe coronam,
Laetitiaque diem & multo producere Baccho,

Fal-

Fallentem ſenium, & curas de corde fugantem.
Forſitan & Muſarum aliqua, & tibi fautor Apollo
Plectra mihi, citharamque dabit: Deus ipſe canentem
Perque tuos annos, perque acta illuſtria ducet.
Infanti ut prima impellens cunabula Pallas
Accinuit cantu Grajo, cantuque Latino,
Scilicet & fari lingua aſſuefecit utraque.
Ut puerum Aonio perfuſum labra liquore,
Per dulces Muſarum hortos & amoena vireta
Perduxit, nunc Uranie, nunc Calliopea,
Nunc Clio monſtrante viam, nullaque Sororum
Non donante roſas, & ſerta virentia lauro.
Tum mores animumque dedit, ſenſumque ſenilem,
Atque Urbem regere, ac ſacro ſplendere galero.
Nec jam Roma capit, ſed lata in regna vocatum
Ad pacem Europae, non te maria alta fatigant,
Non juga, non toties ſuperatis nubibus Alpes.
Te Poeninae arces, celerem te Norica ſaxa
Spectarunt rapido montana per ardua curſu,
Quantum Sol caeli, tantum telluris obire
Matre Dea comitante, & iter monſtrante Nepoti.
Nec ſatis haec: majora urgent. Germania nuper
Grata Deo, nunc ingeniis elata ſuperbis
Detrectare jugum Imperii, & ſe opponere Patrum
Sanctorum placitis, & ſacris legibus audet:
Nec jam Pontificum, nec jam ullos Caeſaris audit
Infelix monitus, ſed laevo numine Divûm
Arma parat: ſocium Caeſar te poſcit in hoſtes,
Pro ſceptro Imperii, pro relligione Deorum.
Tunc primum attonitae gentes videre Latinae

Te,

Te, Fratremque tuum patria virtute, animiſque
Invictis pariter, res duri & munera belli
Tractantes: gemini quales duxiſſe feruntur
Tyndaridae pulchri Grajas in bella cohortes.
Tunc primum Romana acies, antiquaque virtus
Viſa fuit: Ducibus tantis Mavortia pubes
Magnanimi Aeneadae, memores virtutis avitae
Bella cient: Italo pleni jam milite campi
Denſantur: jam procedunt longo ordine ſigna
Sublata in ventos, lateque inimica minantur.
Nec mora, jam ſummis Romanus miles, & arma
Alpibus apparent: concuſsae motibus illae
Fuderunt gemitus: longe vagus audiit Oenus,
Obriguitque gelu: riguerunt flumina Rheni,
Et pavidus fluxit demiſſis cornibus Hiſter.
Romanum ad nomen planxerunt pectora matres,
Caraque in Hercynias traxerunt pignora ſilvas.
Sed quo me rapitis, Muſae? quid facta revolvo
FARNESI? Majora animo jam concipe, teque
Impavidum, invictumque, aliis accinge triumphis.

XI.

AD EUMDEM

ILLUSTR. ET REVERENDISS. CARDINALEM

ALEXANDRUM FARNESIUM,

Cui Libros de Contagione dedicavit.

HAEC ego florentes Sophiae digreſsus in hortos,
Italiae decus o Juvenis, FARNESIA proles,
Condebam, lectaſque tibi de more ſacrabam
Primitias, dum tu magni inter Caeſaris arma,
Gallorumque acies, recti paciſque ſequeſter
Res miſerae Europae fractas componis, & omne
Robur, & arma Dei Maumethem vertis in hoſtem,
Percurriſque omnem, veluti Sol aureus, Orbem.
Fortunate nimis, quem cunctae applauſibus urbes
Excipiunt, Paciſque vocant Patremque, Deumque,
Inque caput, ſacroſque ſinus, humeroſque, manuſque
Et nigras violas, & candida lilia jactant.
Cui magna Italia, & terrarum maxima Roma
Aſsurgit, feſtoſque dies, & ſacra Nepoti,
Solenneſque agitat pompas. denſi undique circum
Stant populi, & ſtudio ingenti, & clamore ſecundo
FARNENSUM genus omne, alto de ſanguine ductum
Aeneadum longa ſerie, ſuper aethera tollunt
Patres, atque Duces, & partos mille triumphos:

Aſsen-

Aſsenſu reſonat Tybris, & Tyrrhena reſultant
Litora: ſepteni reſponſant gaudia colles.
O nimium dilecta Deo, praelataque longe
Progenies, ſive imperiis & Marte regendae
Sint res Romanae, ſeu Relligionis habenis.
Atque equidem e fracto Imperio, Romaque cadente
Servatam hanc ſtirpem fato, ſtatuentibus & Diis
Crediderim, quo Romanum per ſecula nomen
Staret, & ara Dei, quae primum maxima magnis
Auſpiciis fundata fuit, ſit maxima ſemper.
Quo me, Paulle, rapis, quo tuque Nepoſque vocatis
Laudibus heroum inſuetum? tu maximus ille es,
Uni cui Regni triplicis capite alta tiara
Conſurgit, cui ſumma uni terna illa poteſtas
Terrarum, Caelique data eſt, vaſtique Profundi,
Illorumque aperire fores, & claudere poſse,
Qui Petri, Christique Ratem turbante procella
Ventorum varia, & remorum parte revulſa,
Tempeſtatem omnem, atque adverſos diſcutis Euros.
Nec ſanctam ſine honore ſinis, ſine remige certo
Fluctibus in tantis agitari turbine Cymbam,
Macte animo Romano, & macte ingentibus auſis.
At tibi quas, Juvenis fortunatiſſime, dignas
Attribuam laudes, generis ſpes altera tanti,
Inclyte Alexander, puerum quem plurima Virtus,
Canaque conſurgens teneris Prudentia in annis,
Et ſpondens majora aſtris felicibus Aether
Ad ſummos meritum ante annos evexit honores,
Et ſacri geſtare dedit decora alta galeri?
En quantum de te ſacri ſibi Paſtor ovilis

Spon-

Spondet Avus tuus ille, animo quae gaudia verſat.
Forſitan & proprio non tam gaviſus honore,
Quam ſpe ſublatus, tanti & virtute Nepotis,
Neſcio quid majus praeſaga mente volutat:
Scilicet & gnarus fatorum, & praeſcius aevi
Venturi, illa videt felicia tempora, quum tu
Sede ſua, ſolioque Dei, Diis proximus ipſis
Conſideas, quum Pontifici tibi maximus Orbis
Gratetur, ſupplexque tuis ferat oſcula plantis.
O mihi poſtremae tantum dent Numina vitae,
Ipſe etiam ut tum te tremulus, confectus & annis
Aſpiciam, ſanctoſque pedes proſtratus adorem.
O & ſi poſſim canere, & tua dicere facta,
Et ventura novo tecum ſecla aurea Mundo.
Nam video ſub te victum, longeque fugatum
Maumethem ſe Caucaſeis includere portis:
At Pacem viridi redimitam tempora oliva
Ire per Europam magnam, atque inviſere terras:
Quam pia Relligio, & junctis Concordia dextris,
Et Probitas, & Amor recti comitentur euntem.
Salve, magne Tybri. Salve & tu, maxima rerum
Roma parens, ſalvete arces, colleſque Latini;
Aurea qui primi longo meminiſtis ab aevo
Secula, quum nulli variarent jugera ſulci,
Sponte ſua ſed terra ferax daret omnia, & ipſae
Praeberent dulci victum de robore glandes;
Et nunc venturis eadem ſperetis ab annis.

XII.

AD JULIUM III.

PONTIFICEM MAXIMUM.

MAXIME Divini Paſtor gregis, inclyte JULI,
In terris cui ſumma uni eſt conceſsa poteſtas,
Sceptra viceſque Dei gerere, & regna infera Ditis,
Caelorumque fores aperire, & claudere poſse:
Si tu, dum magnae Italiae, dum proſpicis omni
Europae, & vaſta Mundi ſub mole laboras,
Paulliſper potes a tantis ſecedere curis,
Et potes agreſtes paſtorum audire Camoenas,
Nunc aures adhibe placidas mihi: Nãque ego, quae Pan,
Pan magnus cecinit noſtros ventura ſub annos,
Nunc referam, tua, Magne Pater, pars maxima quorum eſt,
Cujus ab auſpiciis Parcae nova ſecula volvunt.
Nec te poeniteat paſtorem audire canentem,
Quando etiam Admeti tauros formoſus Apollo
Pavit ad Amphryſi ripas, tenuique cicuta
Non puduit cantare Deum ſub tegmine acerno:
Et Veneri dilectus oves ductavit Adonis.
Scilicet & tu etiam poſt grandia nomina Paſtor
Diceris, atque hoc in primis cognomine gaudes,
Et pecudes curare ſoles, pecudumque magiſtros.
Forte ego, dum medio terras Sol excoquit aeſtu,
Ipſe Sueſsani paſtor puer incola campi

Ducebam paſtas viridi de valle capellas
In nemorum ſecreta, umbras & frigora quaerens,
Qua placidus curſu deſcendit in aequora Lyris.
Eſt lucus, priſci quem ſacravere Latini
Silvano: in cujus medio denſa ilice cinctum
Eſt pratum, agreſtes ubi Dii perſaepe videri
Audirique ſolent: hic capripedes Satyriſcos
Paſtorumque manum junctis per mutua palmis
In gyrum canere, & laetas agitare choreas
Invenio admirans. medius Pan magnus ovantem
Ad calamos, cantuſque regit ducitque coronam.
Dumque Deus canit ipſe, ſilet tum cetera pubes.
Dum ſilet ille, alii thiaſos, cantuſque, ſequentes
Inſtaurant, repetuntque Dei poſtrema canentis.
Ingeminat poſtrema nemus, reſpondet & Echo.
Tum me reſpiciens, mihi ſanguine proximus Anthus,
Anthus, Aquinatis paſtor gregis, huc, puer, inquit,
Huc ades, o Neore, & te his adjunge choreis:
Aut, ſpectare magis ſi te juvat, aggere ab illo
Proſpice, dum ſaturae ſua ducant otia caprae.
Cui ego: Quin potius juvet hoc de ceſpite veſtros
Spectantem luſus, molli requieſcere in herba.
Et tum forte Deus buccas ſandyce rubentes
Inflans, & picea frontem praecinctus acuta,
Ad calamos circumſiliens, haec carmina cantu
Fatidico inſanus latas fundebat ad auras:
Dicite io, Satyriſci, & io geminate, coloni;
Aurea felici naſcuntur ſecula Mundo.
Excipiunt juvenes, iterat nemus, aſſonat Echo:
Aurea felici naſcuntur ſecula Mundo.

Tum

Tum ſequitur Deus. ante tamen Rex magnus Olympi
Bellumque, horribilemque famem, diramque flagellis
Armatam Alecto e tenebris, & faucibus Orci
Immittet terris, genus ut mortale coërcens
Caſtiget, fraudeſque hominum, faſtuſque ſuperbos,
Et luxus, & ſpes miſeras, & gaudia vana:
Dum tandem ſe ſe, atque Deos cognoſcere diſcant.
Mox tantum exſpectatum illud, quod carmine ſacro
Tot Vates cecinere pii, felicibus aſtris
Adveniet tempus, quo MONS ille arduus, ille
MONS ingens, ſublime caput ſuper omnia tollat
Culmina, ſidereum qui vertice tangat Olympum:
Quo neque vis ventorum adeat, non fulminis ignes.
  Dicite io, Satyriſci, & io geminate, coloni;
  Aurea felici naſcuntur ſecula Mundo.
Hoc in MONTE Dei pecudes paſcentur & agni,
Graminis aeterni pingues, & velleris aurei.
Exſilient & aquae vivae, quibus ubera caprae
Grandia diſtendant, diſtendant ubera vaccae.
Non malus hic ſerpens, non noxia creverit herba,
Non ſentes, ſteriliſve filix, non frigida taxus,
Sed bis lecta ſeges, ſed bis gravis uva racemis:
Corticibuſque cavae ſudabunt balſama pinus.
Hinc magnis praeſtantem animis, & fortibus auſis
Fortunata nimis Paſtorem haec ſecula habebunt,
Qui virtute regat populos, & legibus aequi,
Divinas qui paſcat oves, & paſcua late
Extendat, pecudeſque ipſas, & ovilia ſervet.
Hic primum diram Alecto, & Cocytia monſtra
Caucaſea aerata religabit rupe catena.

Inde famem miſeram e Latio populiſque Deorum
Pellet in hoſtiles gentes, & barbara regna.
Tum laeta Ubertas, ſegetumque onerata maniplis
Alma Ceres Italas ſpicis venerabitur aras:
Quam circum pueri ſalient, & ruſtica pubes,
Ridenteſque jocos, incomtaque carmina dicent.
At noti Muſis Damones & Alpheſiboei
Vota Patri magno, laudeſque & ſacra canentes
Aeternis illum numeris ad ſidera tollent,
Heroëmque, Deumque, ſalutiferumque vocabunt.
  Dicite io, Satyriſci, & io geminate, coloni;
  Aurea felici naſcuntur ſecula Mundo.
Ille animum mox ad pacem, & diſcordia regum
Pectora convertet, ſanctiſque hortatibus iras,
Atque odia, & caecos regnorum & laudis amores,
Horrendamque ſitim caedis, fuſique cruoris
Sedabit, pelletque feri mala ſemina belli.
Tum Pax alma ferens ramos felicis olivae,
Atque Amor, & junctis pariter Concordia dextris,
Et Genius comitum, & generis Hymenaeus amator
Inviſent late populos, Latiique per arva
Laetitiam, riſuſque ferent: tum juſta cupido
Bellorum, piaque arma, Dei vertentur in hoſtes.
Jam video auguſtis late plena aequora velis
Fervere, jam trepidare vagi ſeptem oſtia Nili,
Euphratemque, Tygrimque ſuo ſe condere in amne.
Jam nec Bactra ipſum capiunt, non India tota
Maumethem fugiëtem, ipſum non Caucaſus ingens,
Non qui tot ſilvas, juga tot comprendit Imavus.
  Dicite io, Satyriſci, & io geminate, coloni;

Aurea

Aurea felici naſcuntur ſecula Mundo.
Quaenam, quae properant tantae per caerula puppes
Devotae ad Tiberim, magnaeque ad moenia Romae,
Ceu denſae ad nidos latum per inane columbae?
Agnoſco gentem innocuam, numerumque beatum,
Felices animas, fatis ab origine prima
Dilectas, quae caelo olim, Diviſque fruantur.
En jam ſanctam Urbem, jam ſeptem in collibus aras
Impoſitas, ſummique pedes Paſtoris adorant.
Hos inter, video, & noſtri longa aequora ſulcant
Arcades, Italiamque petunt, fataliaque arva
Arcades. o ſoli quondam cantare periti
Paſtores, quos Juſtitia e tellure recedens
Poſtremos liquit, nunc rurſus laeta reviſit.
O ſancti, properate; vocat Deus aethere ab alto:
Vos alius jam grex, aliudque exſpectat ovile.
Quin venit illa dies, quum nos quoque Maenala noſtra,
Arcadiamque omnem, qua immani a gente repulſi
Fugimus in Latium, longo poſt tempore tandem
Viſamus, dulcemque auram. o placidiſſime Peneu,
O Ladon, vos o gelidi pineta Lycaei,
Quando ego per veſtros meditabor carmina lucos?
Maenalios quando recinet mea tibia verſus?
Maenalus auritas, danteſque oracula quercus
Semper habet, ſemper doctas ille audit avenas.
Concipe Maenalios, mea tibia, concipe verſus.
Talia cantabat memorans Pan magnus: at Anthus
Haec referes, puer, inquit, & hoc tibi munus habeto
Nunc parvum: ventura dies majora reſervat.
Tum mihi fiſcellam dono dedit optimus Anthus,

Dicere & occaſus aſtrorum, dicere & ortus,
Et quid quaeque ferat tellus, quae commoda Baccho,
Quae Cereri, quidnam ventos, quid nunciet imbres,
Quae tempeſtatum, caeli quae ſigna ſereni:
Denique quae cunctis natura ſit indita rebus.
Virtutem in primis & honeſtum, quemque docere,
Ac vitii ipſe expers, aliena notare paratus.
Et jam tempus erat paſtum deducere capras.

XIII.

INCIDENS.

BATTUS amor Dryadum defunctum paſtor IOLAM
Flebat. eum Fontes, Alpinaque Numina circum,
Sarcaque, pumiceoque ſedens Benacus ab antro
Moerentem lacrimis conſolabantur obortis:
Ille autem nulla accipiens ſolamina, tantum
Deſerta ſub rupe, in litoribus Benaci,
Talia nequidquam ſurdas jactabat ad undas.
Immites Divi, & crudeles vos quoque Parcae,
Crudeles nimium Parcae: vos ibitis amnes,
Aëriae ſtabunt rupes: nuſquam amplius ipſe
His terris, numquam hoc caelo agnoſcetur IOLAS
Ut cecidit? ſemel in pratis ut purpureus flos,
Quem tetigit vel hiems, vel iniquo Seirius aſtro.
Currite jam, fluviorum undae, & producite vitam,
Et, rupes, durate: tamen non alter IOLAS
Hos pecus in montes, non haec ad flumina ducet.

XIV.

XIV.

I N C I D E N S

AD JOANNEM BAPTISTAM

TURRIANUM, VERONENSEM.

ILLA colum exercens ſaxo conſedit aprico,
Laeta tepore novo, & liquefacta Sole pruina:
At juxta nemore in magno grex paſcitur omnis.

XV.

H I E M S.

AD EUMDEM.

FRIGIDUS at ſilvis Aquilo ſi increverit, aut ſi
Hiberni pluviis deſcendent nubibus imbres,
Nos habeat domus, & multo lar luceat igne.
Upilio ingentem aut fagum, vel ſciſſile robur
Sufficiat, tum vos, claro quando igne ſoletis,
Juniperi, ſuaves circum diffundere odores,
Et vos, Palladiae, flammis imponat, olivae.
Ante focum tibi parvus erit, qui ludat, IULUS,
Blanditias ferat, & nondum conſtantia verba.
Ipſe legam magni tecum monumenta Maronis.
O fortunatos nimium, ſi fata, quod aevi
Nos manet, hanc una dederint producere vitam.

XVI.

VER.

AD EUMDEM.

JAm veniet Ver purpureum, juvenisque revertens
Annus aget Zephyros, & caelo desuper alto
Deducet pleno genitalia semina cornu:
Unde hominum genus, & pecudum, vitaeque natantum,
Et pictae volucres, & amantes roscida plantae
In Venerem caeco aeterni rapiuntur amore.
Gaudete, o quicumque bonum speratis, agrestes,
Quorum amor est sobolis, studiumque nepotibus arva
Incolere, & parvas ulmis attollere vites:
Annus io, novus annus adest: mutatur & aetas,
Et meliora novo nascuntur secula Mundo.
Bella pater procul, & diras Saturnus Erinnes
Arcebit caro e Latio, ac sub Tartara mittet.
Tum Lethum, & caecus Furor, & vesana Cupido
Perpetuis extra terras religata catenis
Persolvent poenas scelerum: at Pax alta per omnem
Italiam magno populos sub Caesare viset.
Ille autem insignis spoliis, & mille trophaeis
Instituet festos alta ad Capitolia ludos.
Stabit onusta ingens, Tarpeji ad limina templi
Quercus honore sacra, & praenuncia temporis aurei.
Tum vescae glandes, tum terra sponte ferente
Omnia: comparibus disjunget colla juvencis

Agri-

Agricola, & rudibus mirabitur hordea ſulcis
Sponte adolere ſua, & nullo frumenta colono
Undantem laetis ſegetem flaveſcere campis.
Noctibus in ſilvas & mollia prata ſerenis
Aetherio dulcem commixtum nectare rorem
Sudabit caelum; tenera qui lectus ab herba
Mortales ſaturet menſa dapibuſque Deorum.
Salve, magne Tybri, & vos, natae Tybride Nymphae,
Tuque, ſenex pater Eridane, & qui flumine Tuſco,
Benace, in noſtro placidus perlaberis agro.
Tuque, Atheſis, cunctique amnes ſalvete Latini,
Diique omnes magnae Heſperiae, qui ſecula ſoli
Aurea Saturni primo meminiſtis ab aevo:
Quum ſepes vel limes adhuc communibus agris
Non foret, aut ulli variarent jugera ſulci;
Sponte ſua ſed terra ferax daret omnia, & ipſae
Praeberent dulci victum de robore glandes.

XVII.

INCIDENS AD EUMDEM.

QUARUM pars brumae impatiens, & condita terrae,
Exſpectat ver egelidum, flatuſque Favonii:
Pars paſſura hiemem, laeta ab radice vireſcit,
Emittitque comam, ſiculumque atque altera beta,
Atque ari virides, & odoriferae calaminthae,
Atque olus, atque rumex, & ſalſi gramina crithmi.
Quas inter ſuaves molleſque aſpirat odores
Nunc decus hortorum, menta: at, ſi vera loquuntur,
Nym-

Nympharum quondam pulcherrima Grajugenarum.
Tum juvat & frondes apii, & ſiſymbria laeta,
Intubaque, & toto florentes frigore ſonchos
Incolere, atque hortis Aquilonem arcere nocentem.

XVIII.

ALIUD.

NOx venit, & paſtae redeunt ad tecta capellae.
Prae caper it, cui barba jubat, cui cornua pendent
Intorta, & grandes olido de corpore ſetae.
Pone gregem reliquum compellit arundine virgo
Upilio, multo armantur cui baltea fuſo.
At mater longaeva, igni dum braſſica fervet,
Mulctra effert, gravidoque recens lac ubere mulget.
Ruſticus interea pinguis collector olivae,
Interea & validus prima de nocte bubulcus
Advenere domum: congeſta tum focus orno
Ingenti, aut fago, vel fragmine roboris, ardet.
Tolluntur laetae flammae, lateque relucent.

XIX.

ALIUD INCIDENS AD EUMDEM.

AT nemora, & liquidis manantia fontibus arva,
Et placidus myrteta inter, lauroſque virentes
Vicinus nitido Benacus labitur amne.
At focus, & circum pueri, vernaeque canentes,

Dum

Dum caena undanti coquitur ſilveſtris aheno,
Grandiaque exurunt crepitantes robora flammae,
Suſpenſae e ſummis pendent laquearibus uvae,
Malaque, caſtaneaeque, & paſſo fiſtula ventre.
Hiberna de nocte, boum ſtabula alta petuntur.
Una omnes matreſque, virique, omniſque juventus
Inſomnem exercent noctem: pars penſa fatigat:
Pars texit teneros Amerino vimine qualos:
Atque anus hic aliqua interea, dum vellera carpit,
Et teretem tremulo propellit pollice fuſum,
Languentes oculos fabella fallit inani.

XX.

ALIUD.

MANE domi validos pluvia ut concluſit agreſtes,
Caeditur iliceo diſtenta ſagimine porca.
Laeta domus. tum ſollicita in farcimine mater
Pingue ſuis niveum, & diſſecti fruſta cerebri,
Et niveum lac purpureo cum ſanguine miſcet.
Tum ſemen marathri, atque arentis gramina thymbrae
Adjicit, & coli inſperſo ſale concava complet.

XXI.

IN NATALEM DIEM

JANI FREGOSII, CAESARIS F.

SACRORUM si plena Deo sunt pectora vatum,
Si norunt triplices fata futura Deae:
Fortunate Infans, verus tibi gloria vates,
Grandia concordes concinuere Deae.
Ecce tuo felix nasci novus annus ab ortu
Incipit, atque omen nomine habere tuo.
Cresce cito, magnique Patris mirarier acta
Incipe, & invicti CAESARIS arma sequi.
Tempus erit, tibi quum partis jam mille trophaeis,
Et fessi rebus compositis Latii,
Barbaricis captis opibus, Ducibusque subactis
Multa tibi circum tempora laurus eat.
Tum laeta ante tuum stabit Victoria templum,
Claudet & aerata limina ahena sera.

XXII.

DE PARTU VICTORIAE FARNESIAE GUIDI UBALDI FERETRII.

Urbini Ducis, Conjugis.

LUCINAE Junonis opem VICTORIA ſupplex
  Quum peteret, placido ſic ait ore Dea:
Sis licet Aeneadum & Veneris de ſanguine avito
  Nata, Puella, tamen digna favore meo es.
Quam Charites tanto junctae comitantur honore,
  Grandia quam Parcae fata manere canunt.
Quippe ubi Junonis flos & Saturnia quercus
  Jungantur, fauſtis currere Iſauron aquis,
Promittique tibi ſobolem, qua priſtina virtus
  Italiae, & priſcus reſtituatur honos.
Naſcere, magne Puer, Patremque imitatus Avoſque,
  Magna aude. non vos Umbria magna capit.
Et jam Infans ſanctaſque manus, Divamque ſecutus
  Optati in lumen aetheris exierat.
Ergo & quod potuit, riſu agnovitque Parentem,
  Praeſentiſque dedit nuncia ſigna Deae.

XXIII.

XXIII.

TUMULUS FRANCISCI MARII

MOLSAE MUTINENSIS.

QUOD MOLSAE fuerat mortale, hac conditur urna,
  Exstruxere suis quam Aonides manibus.
Coetibus at Superûm fruitur nitidissimus almis,
  Itque comes magno spiritus HIPPOLYTO,
Quem MEDICA de gente satum pulcherrima Virtus
  Extulit, & caeli templa tenere dedit.
Quemque unum ante omnes coluit dum fata sinebant,
  Atque oculis Vates praetulit ipse suis.

XXIV.

AD JOANNEM LIPOMANUM,

ex Veronensi Praetura decedentem.

HADRIACUM, LIPOMANE, Athesis dum curret in aequor,
Dum meritis reddetur honos & gratia, semper
Praetori tibi debebit Verona, patrique
Linquenti monumenta annos mansura per omnes.
Illa tibi semper divinos solvet honores,
Et condet tua perpetuis annalibus acta.

I, spes

I, ſpes o Venetûm, & quem jam moderamina parva
Non capiunt, i, te majoribus inſere ſceptris:
Et lacrimas, & vota, quibus comitamur euntem
Accipe, diſceſſuſque tui dona ultima porta.

XXV.

IN MORTEM
JOANNIS BAPTISTAE MONTANI,
MEDICI VERONENSIS.

DUM medica, MONTANE, doces ope vincere fata,
  Et Lacheſi invita vivere poſſe diu,
Laethaeo indignans preſſit te Parca ſopore,
  Et ſecuit vitae grandia fila tuae.
Sic, animas & tu, Aſclepi, dum ſubtrahis Orco,
  Te quoque ſaevorum perdidit ira Deûm.

XXVI.

AD JO. MATTHAEUM GIBERTUM,
EPISCOPUM VERONENSEM.

MELSINEAE rupes, ſubjectaque litora Tuſci
  Quae ſuprema ſonans alluis unda lacus.
Annuite: agreſtem dum, votum pauperis, aram
  E vivo Thyrſis ceſpite tollit humo.

Nunc herba ſtruit, atque hederis & floribus ornat:
Et, GIBERTE, tibi ruſtica ſacra facit.
Aſt olim auratam niveus tibi taurus ad aram
Cornibus auratis victima magna cadet.

XXVII.

AD EUMDEM.

NAJADES hoc, GIBERTE, tibi Benacides antrum,
Et qui muſcoſo fons cadit e lapide,
Sacravere. tibi ſit cura & fontis & antri:
Et quandoque Deus ad tua ſacra veni.
Et ſacer eſt, & habet ſpirantes ſuaviter auras
Hortus: & eſt nullo gratior umbra loco:
Et nuſquam eſt longaeva mage, & felicior arbos,
Pulcher Adoni, tua; pulcher Apollo, tua.
Hic canere, & tenuem poſſe exercere Camoenam
Ille dedit: ſanctus qui mihi ſemper erit.
Hic herbas, ſuccoſque tuos, artemque relinquo,
Phoebe: ſoles Muſas tu quoque amare magis.

XXVIII.

AD EUMDEM.

IPSA tibi, GIBERTE Deus, lego lychnida Leuce
Melſineis Leuce cognita litoribus.
Et pulchram cyanum, & canentia lilia necto:
Illa colore magis, haec & odore placent.

Roma caput ſacro decoret tibi magna galero:
Non tamen & Leuce, non ſua ſerta dabit.

XXIX.

AD EUMDEM.

ET laurum, & citrum hanc teneram de matre revulſam
GIBERTO ſacram Thyrſis utramque ſerit.
Hanc, Venus, aſt illam Juveni ſervabis, Apollo,
Ne noceant aeſtus, ne noceatve gelu.
Tu quoque Benaci vicino, Naïs, ab amne
Clam gelidas teneris frondibus affer aquas:
Dumque feres, dic: Sancte, humili tibi nunc Dea rivo,
Quum venies, toto ſerviet amne tibi.

XXX.

DE MARSANGO

FLUVIOLO, PROPE VILLAM

JOANNIS BAPTISTAE RHAMNUSII,

in Agro Patavino.

QUI te populea cingit, MARSANGE, corona,
Dulce ut in umbroſis cornibus aura ſonet:
Ac ne umquam inficiat lutulenti ſordida plauſtri
Te rota, ſub firmo dat tibi ponte viam,

Vicinae cultor villae, RHAMNUSIUS, horti,
Agrique, & dominus ripae utriusque rogat;
Lenis vere flue, atque nivali providus undae
Arida in aestivi sidera parce Canis.
Sic tibi grata Nape geminabit serta quotannis,
Et tua par magnis amnibus ibit aqua.

XXXI.

DE EODEM.

QUI modo fons, MARSANGE, humilis, modo cornibus ingens
Per salicum rapido laberis amne nemus.
Vere novo, MARSANGE, mihi flue lenior undis;
Uberior, sitiens quum coquit arva Canis.
Frigentes aestate tibi RHAMNUSIUS umbras
Sparget, & ad gelidas ipse sedebit aquas.
Vere rosam violasque feret: pictasque corollas
Pulchra tibi hinc Naïs, hinc Galatea dabit.

Quae

Quae ſequuntur, ſumta ſunt de libris, quos FRACASTORIUS ſoluta oratione conſcripſit.

In calce Homocentricorum.

Sed jam me rapidi diverſa volumina caeli
Dimenſum ſatis, & numquam requieta ſecutum
Sidera, per varios curſus varioſque recurſus,
Hac juvet inſudaſſe tenus: nunc ultima feſſum
Accipiat, finemque meo det meta labori.
Vos aeterni orbes, aeternique aetheris ignes,
Qui tacito circum labentes tempora curſu
Ducitis, & longum per ſecula volvitis aevum,
Si non aeternum (neque enim fas poſcere tantum)
At ſaltem durare diu, & producere vitam
Hoc concedite opus, videant ut veſtra nepotes
Secula, & aeternis vos admirentur ab annis.
Mirenturque vias, quum jam non tramite ſueto
Curret iter ſolitum Titan, ſed purpureum ver
Et juvenem ſignis converſis invehet annum.
Tuque etiam, ſeu te tua tanta inventa, novoſque
Admirantem orbes, puro fulgentia caelo
Templa tenent, ſeu Threïciae teſtudinis audens
Tangere ebur plectris, numeros & carmina dictas,
Qua via ſidereo candeſcit lactea caelo,
TURRI, ades, inventiſque tuis, noſtroque labori
Da, ſancte, augurium, atque optatis annue noſtris.

Postremo Capite Libri Primi de Contagiosis Morbis.

Saepe exiguus mus
Augurium tibi triste dabit, tellure sub ima
Quem non ullus amor tenuit, sed in aëra apertum
Erupit scrobibus, vitaeque, atque immemor usus,
Et parvos natos, & dulcia tecta reliquit.
Ipsa etiam tellus ceu non ignara futuri,
Quum tremit, atque intus gravida suspirat ab alvo,
Signa dabit: tremuere urbes, & vertice toto
Formidavit Athos, timuitque sub aequore Nereus.

Capite Septimo Libri Tertii de iisdem.

Proderit & latos stipularum incendere campos,
Et nemora intacta, & sanctos exurere lucos.

Dialogo de Poëtica.

Huc ades, o Thelayra: quid ah quid grandia farra
Aestivo sub Sole teris, medioque sub aestu,
Nec parcis tibi, saeva? ah te ne immitis adurat
Seirius: ah teneras ne rumpat pustula palmas.
Demens, o Thelayra, patri concede laborem,
Cui Cereris cura est: melior te cura Diones
Sollicitet. tu, dum fervet tritura sub aestu,
Dum crepitat seges, & multo sonat area pulsu,
Clam te operi furare, & aquas effinge ferendas.
Hic nitidus fons est: hic plurima populus umbram
Suffi-

Sufficit, & gelidae summittit frigora ripae.
Vos aurae, Alpinis placidae de montibus aurae,
Haec illi portate: aut, si pater obstat eunti,
Saltem aestum lenite, gravem lenite laborem.

Libro Primo de Intellectione.

Natalem, Thelayra, tuum lux crastina reddet.
Crastina lux mihi sancta. tuos age, Lucifer, ortus
Profer, & Auroram propero dux evehe curru:
Evehe, sed sero tardus cede, Hespere, caelo,
Longa ut eat, felixque dies. lege lychnida, Leuce,
Et viridem violis intexito amaracon albis.
Serta duo mihi necte: unum, quod postibus ipse
Appendam, Thelayra, tuis, mea maxima dona
Nota tibi: ast aliud, quod festa luce laborum
Immunes decoret plena ad praesepia tauros.
Tu vulgo Venerique palam formosa videnda
Comtaque, sed clam pulchra tuo, sed comta Myconi
Incedes, tacitisque Deam venerabere votis,
Ut mea tu, tuus ipse ut sim: Dea maxima votis
Annuet. at tu omnem, Thelayra, abrumpe pudorem
Tum, quum exspectatum difflabit tibia cantum,
Ardentesque sono in choreas accendet amantes.
Tum dextram laevamque manus jungamus amicas,
Invideantque omnes, neque enim te doctior usquam
Ulla salit, non ipsa Iole, non nata Lycotae.
Me vero quales in caelum tollere saltus
Aspicies, Thelayra! modo & te flectere in orbem,
Et modo te contra stantem mira arte movere

Ante retroque pedes, ſpatio nec cedere ab uno!
Ipſa Venus caelo ridens ſpectabit ab alto.

Eodem Libro.

Ollis divina ſuper mens
Aſtat, magna, micans: cujus radiata nitore,
Quae fuerant obſcura prius ſimulacra, repente
Fiunt coram anima, claraque in luce refulgent.
Non aliter, quam quae caeca ſub nocte tenentur,
Si feriat rutilum Solis jubar, omnia late
Splendeſcunt, pulchraque petunt in luce videri.

In calce ejuſdem Libri.

Lyncas nec acres advehe, neu gere
Thyrſos, venuſtum nec tege caſſide
Horrente vultum, ſed tenero veni
Cinctus tempora pampino:
Tuiſque mitis & placidus ſacris
Adeſto, qualem te memorant, jugo
Bactris ſubactis, in medio Deûm
Convivam Jove cum patre
Sediſſe, circum Diis reſonantibus
Euoë: pharetra quum poſita tuas
Laudes eburna grandiloquus lyra
Latona cecinit ſatus.
Ereptus igne ut fulmineo Jovis
Bis natus infans duceris ad Deos,

At

At tibi magnis plauſibus omnium ad-
riſit Caelicolûm cohors.
Namque ore pulchro talis erat color,
Rubente qualis enitet in roſa.
Tum prominebat exſilientibus
Sacrum corniculis caput.
Tyrrhenus ut te navita deprecans
Sero, furoris, numinis & tui
Expertus iras ſquammeus in mare
Piſcis deſiliit rate.
Senſit Lycurgus vitibus impiam
Auſus ſecurim immittere: ſenſit &
Cohors Gigantum trudere tum rata
Alto Caelicolas polo.
Tu Gange victo miles ab ultimis
Indis triumphos victor io refers:
Et redeunti Suſa & Achaemenes
Aras conſtituunt tibi.
Fremunt in altis orgia montibus
Euoë: ſolutae per juga Thyades
Crines in auras, rauciſonis replent
Altum cornibus aethera.

Libro Secundo de Intellectione.

Carpe fugam, Galatea; ferus petit aequora Cyclops:
Carpe fugam, pelagoque procul ſpeculator ab alto,
Te quis amat, dignumque tuo ſe cenſet amore.
Humano primum rorantem ſanguine barbam,
Et foedum os, oculumque unum, quem fronte patentem

Ipse gerit media, multo lavere aequore cernes;
Pectere dein rastro crines, apioque virenti
Assimiles, laudare: silens tum consulere aequor,
Et se spectatis formosum dicere ab undis.
Te vero, Galatea, quod hunc contemnis amantem,
Nec pecoris numerum, nec avenae sibila curas,
Crudelem, & pistri natam Scyllaque vocare:
Crudelesque Deos: si Dii tamen aethere in alto
Vel mare sunt aliqui; neque enim se posse putare
Ullos esse Deos. demum tibi dira minari.
Nam fore, ut ictu uno magno cum fragmine montis
Teque tuumque Acim medium disperdat in aequor.
At tu tuta mari magno, Cyclopis amores
Despiciens, ridensque minas, & inania verba,
In nostros, Galatea, sinus, formosa, recurre.
Ille inter pecudes & amore uratur, & Aetna.

Eodem Libro.

Telamonius Ajax
Arma rapit, Superosque furens in praelia poscit.
Jamque hominum hos nunc insequitur, nunc percutit illos.
At tacitus moerensque hominum consortia vitans
Bellerophon solos errat male sanus in agros:
Bellerophon, quem Martis honos, quem gloria curruum
Per deserta fugit, nec amor comitatur equorum.

Dia-

Dialogo de Anima, non procul ab initio.

Ne timeas, Trojane Puer, quod in ardua tantum
Tolleris a terra: quod roſtro, atque unguibus uncis
Te complexa ferox volucris per inania portat.
Audiſtine umquam ſublimis nomen Olympi?
Audiſtine Jovis tonitru, qui fulmina torquet,
Qui pluit in terras, cui templa araſque dicatis
Vos homines, tauroſque tua mactatis in Ida,
Quique etiam veſtri eſt, ſi neſcis, ſanguinis auctor?
Ille ego ſum. non te haec volucris, ſed Jupiter eſt, qui
Haud praeda captus, cari ſed amore Nepotis
In ſummum amplexu innocuo te portat Olympum:
Aſtra ubi tot ſpectare ſoles, ubi pulcher obit Sol
Ortuſque occaſuſque ſuos, ubi candida noctes
Currit Luna nitens, Auroram Lucifer anteit.
Hic ego te in numero Superûm, domibuſque Deorum,
Ver ubi perpetuum, felix ubi degitur aetas,
Aeterna & ſemper viridis florenſque juventa,
Conſiſtam: aequalemque annis pubentibus Heben
Officioque dabo comitem, qui pocula nobis
Laeta miniſtretis. reliquum caeleſtibus una
Aſtragalis choreiſque diem exercere licebit.
Pone metum, dilecte Jovi, melioraque longe
Proſpiciens, caram, Puer, obliviſcere Trojam:
Neve Deum te jam, & Divorum regna petentem
Ulla canum, aut Idae nemoroſae cura ſequatur.

Eodem

Eodem Dialogo.

PSYCHE.

Huc, Amor o dilecte, ades, o dilecte Cupido:
Formoſum tua te PSYCHE formoſa requirit,
Et poſcit te Dia Deum, puerumque puella.
O tibi tam ſimilis ſi te peramatque cupitque,
Nonne & amabis Amor illam, cupieſque Cupido?
Eſt eadem nobis patria: eſt caeleſtis origo
Ab Jove: nos terris pariter, nos aethere in alto
Verſamur pariter, conjunctaque munera obimus.
Ipſa bonum pulchrumque modis in pectora miris
Inſinuo, tu corda feris, tu ſuggeris ignes,
Accendiſque ardore novo: genus unde animantum
Concipitur, creſcitque, ſua & connubia jungit.
Me miſeram, quod & ipſa meis in me artibus uſa
Ah nimium tenera, & pulchro nimis apta moveri,
Ut te conſpexi, ut novi, pulcherrime rerum,
Continuo facibuſque tuis, & Amoris amore
Exarſi. juvat hoc, paribus ſi & tu ignibus ardes.
Tolle, Puer, vittas, atque in me lumina ſolve,
Nempe & amabis Amor pulchram, cupieſque Cupido.
Ipſa tibi tenuem, qua cingas tempora, vittam
Intertextam auro, & molli bombyce laboro:
Pictus ubi Narciſſus hiat, Maeander oberrat.
Hic ego te latas terras, atque alta volatu
Nubila tranantem fingo, & maria uda ſecantem:
Cuncta tibi imperio ſubdentem, homineſque, feraſque,
Et

Et pictas volucres, &, quae nant aequore, monſtra.
Diis quoque nec parcis: curru rex Jupiter aureo
Invehitur, cinctus humeros & brachia ferro.
Quos inter tua PSYCHE etiam religata catenis
It moerens, ſequiturque tuos captiva triumphos.

Vetus Epigramma, in calce Sententiae de Vini temperatura.

Infantem Nymphae Bacchum, quo tempore ab igne
  Prodiit, inventum ſub cinere abluerant.
Ex illo Nymphis cum Baccho gratia multa eſt,
  Sejunctus quod ſit ignis, & urat adhuc.

HIERONYMI FRACASTORII

Carminum Finis.

OLIM PARVUS ERAM, VIXQUE ULLI COGNITUS AMNIS:
IT MEA NUNC TUMIDO LYMPHA SUPERBA PEDE.

ARGUTOS ETENIM PAVI NAUCELUS OLORES,
QUI SE, MEQUE SUO CARMINE IN ASTRA FERANT.

ILLUSTRIUM ALIQUOT POETARUM CARMINA AD FRACASTORIUM, ET DE FRACASTORIO.

ANTONII MARII.

FRASTORI venerande, anima mihi carior ipſa,
Ut valeas, quidnam juncto pede, quidve ſoluto
Scribas, ſcire velim, dum te Marpeſia celſo
Colle tenet, placidi ſectantem commoda ruris.
An medicas herbas Phoebo monſtrante per agros
Colligis, ut caros cives a funere ſerves?
An Dryadum miſtus choreis, Fauniſque jocoſis
Agreſti ludis calamo: quae Tityrus olim
Cantet, & umbroſo miretur Naïs ab antro?
An potius volucri raptus ſuper aethera mente,
Colloquio frueris TURRII, ſecumque vagaris,
Ignotaſque vias ſtellarum, orbeſque tueris
Ignotos, veterumque palam commenta refutas?
Felix, quem populi de tempeſtatibus atris
Ereptum, claro ſiſtit Sapientia caelo.
At nos indoctae ſequimur veſtigia turbae,
Parvaque miramur, quia numquam cernere magna
Contigit. hinc vana deludit imagine mentem

Aut

Aut spes, aut metus: invadit nunc falsa voluptas,
Nunc falsus dolor. in primis me torva feroci
Pauperies vultu terret, ceu tristis Erinnys,
Quum pavidum flammis ultricibus urget Orestem.
Saepe loquor mecum, tacitusque haec corde voluto:
Incipe sorte tua contentus vivere, teque
Liber, & impavidus fortunae oppone superbae.
Nemo pauperie miser est, aurove beatus.
Oppressum morbo Chromilum de paupere lecto
Transfer in auratos thalamos, & stragula picta,
Non tamen aegroto decedet corpore febris.
Impatiens, aestuque amens vigilabit. at idem,
Quum validus silvis apros venatur, in alta
Hibernas noctes nive dormit suaviter. aegrum
Sic animum nec divitiae sanare valebunt,
Nec mentem sanam vel magna offendere egestas.
Quare age, si carus Superis, si carus amicis
Esse velis, animum semper cole: cetera mitte.
Cuncta potest sprevisse aliquis, nemo omnia habere.
Ille opibus vincet Craesos, illi fluet Hermus,
Cui licuit contemnere opes. sunt denique certae
Divitiae, Virtus, Sapientia: quas neque bellum,
Nec mors suprema potis est rapuisse favilla.
Haec mecum. Sed cuncta fluunt animo, simulatque
Tabentes artus, & commoda multa volentem
Aspicio miseram juvenili in flore senectam.
Crudeles Parcae, dulcis nec dona juventae
Carpere, nec lentos finitis finire dolores.
Non mea vos pietas, tremuli non vota parentis,
Non lacrimae vestras potuerunt flectere mentes.

At

At tu, quem Phoebus letales pellere morbos
Edocuit, citharaque amnes cantuque morari,
Huc ades, o FRASTORI, aversaque Numina flecte
Carminibus, tabemque meo de corpore pelle.

MARCI ANTONII FLAMINII.

FRASTORI venerande, cui medendi
Usum pulcher Apollo, carminisque
Artem donat habere, nonne cernis,
Tuum FLAMINIUM perire dira
Tabe? Non recreat cibus misellum,
Non grata vigiles quiete ocelli
Teguntur: macie vides suprema
Corpus confici, ut umbra inanis esse
Jam plane videar, modisque miris
Pallor occupat ora, languidosque
Artus vix traho, nec juvare possunt
Dulci carmine candidae Camoenae,
Nec blando alloquio boni sodales:
Ipsa sed mihi lux amara, & atrae
Noctis tempora sunt amariora
Felle, & Thessaliae malis venenis.
At tu, candide amice, vel sodali
Fer tuo auxilium, vel ipsa morbi
Si vis tabifici recepta venis,
Humanis opibus, magistrae & arti
Nescit cedere, carminum tuorum
Lepore advoca Apollinem, rogaque,
Ne prima miserum sinat juventa
Tam crudeliter interire. cur ah

Culto-

Cultorem patitur ſuum ſub ipſo
Flore aetatis abire moeſtum ad umbras
Pallentes Erebi? quid ergo prodeſt
Ipſi, & Aoniis ſuis puellis
Cuncta poſthabuiſſe? quidve prodeſt
Vita puriter acta? nunc miſello
Nunc o ſubvenias, Apollo ſancte,
Et preces teneri tui Poëtae
Audi dexter, opaca ſive Cynthi
Umbra, ſive Heliconii receſſus
Te tenent nemora aureo ſonantem
Plectro carmina, quae beata lauri
Diſcit ſilva. ades, o Deum voluptas,
Ades numine dextro, & imminentem
Orcum jam capiti meo repelle;
Ut FRASTORIUS ob ſuum ſodalem
Salvum, & incolumem tibi rependat
Mille carmina, te canens, tuamque
Matrem, & virgineos tuae Sororis
Mores, & ſtudia, & pharetram, & arcum, &
Currum noctivagum aurea inter aſtra,
Quo ſe candida Diva fert Olympi
Per campos, lavis ipſe quum rubente
Feſſas Oceano tuas quadrigas.

JOAN-

JOANNIS BAPTISTAE AMALTHEI.

In obitum HIERONYMI FRACASTORII.

NEC Sol ab ortu pulchrior aureum
Ostendit axem, nec magis Hesperus,
Quum pura nox invexit astra,
Sidereos micat inter ignes,
Quam vera Virtus munere Caelitum
Terris refulsit. quam neque fulminis
Exterret ictus, nec minaces
Martis equi, nec iniqua bella.
Sed Ditis atri quem semel horridis
Adjecit umbris dura necessitas,
Non dia Virtus, non Camoenae
Aetherias revocant ad auras.
Nec Musa quondam restituit parens
Fatis ademtum Threïcium Orphea,
Quamquam ille dudum corda molli
Flexerat Eumenidum querela,
Ausus profundos flebilibus modis
Excire Manes, nigraque Tartara,
Noctemque damnatam subire,
Dum miseram Eurydicen reposcit.
Nec morte functum candida Pieris
Ad lucis oras, ad nitidum diem
FRASTORIUM vatem reducit
Saepe Deos precibus fatigans;
Seu flexuoso Tethyos e sinu
Phoebus recurrens explicat aureas

Equis habenas, & rubente
Exhilarat ſua regna curru:
Seu noctis udae praevius Heſperus
Sacros reliquit Nereïdum choros,
Et Luna rorantes aperto
Extulit Oceano jugales.
Illum gementes Aonio in ſpecu
Flevere Muſae; nec mel apes, neque
Dulcem dederunt aſtra rorem, &
Flumina deſtituere cycni.
Nunc plena luctus omnia: nunc humi
Phoebea laurus, nunc hederae jacent.
Nunc caeca nubes ſidus urget
Pierium Stygia ſub unda.
Sic puppis atro mergitur aequore,
Quae bella nullis gentibus inferens
Fulgebat inſignis Sabaeis
Muneribus, Phariaque merce.
Declivis alto Sol ruit aethere
Feſſas reclinans Oceano rotas:
Sed luce terras veſtit idem
Purpureo rediens Eoo.
Nos ut ſevera turbidus alluit
Cocytus unda, fataque Gnoſſius
Judex ahena movit urna,
Ad Superos via nulla ducit.
Quis victa morbis, victa doloribus
Firmabit herbis membra potentibus?
Quis verba devolvet rotata
Ambroſio nivis inſtar ore?

Tardaſque nectet fluminibus moras
Carmen decoro pectine temperans?
Carmen, quod argutis ab antris
Saepe loquax iterabat Echo?
Tu, Phoebe, teſtis, quum tibi fervida
Sacrabat alto pectora numine
Oracula edoctus Pelaſgum,
Sanctaque templa animi recludens.
Sive ille fati praepetis obvias
Tardaret alas Poeonis artibus,
Seu voce mallet, ſeu canoris
Pronum Atheſim fidibus morari,
Qua pulchra labens per vada libero
Amnis natatu Naïadum ſacros
Pertentat amplexus, & udam
Mordet aqua fugiente ripam.
Sed pone luctus, anxia Pieri:
Non ille magni cultor Apollinis
Urgetur obductus perenni
Nocte oculos, gelidoque ſomno:
Qui ſempiternae menſus iter plagae,
Et ſe beatis ſedibus inferens
Acceſſit aſtris, & niteſcit
Altior invidiae tenebris.

ADAMI FUMANI VERONENSIS.

LONGE Vir unus omnium doctissimus,
Verona per quem non Marones Mantuae,
Nec nostra priscis invident jam secula,
Virtute summam consecutus gloriam
Jam grandis aevo hic conditur FRASTORIUS.
Ad tristem acerbae mortis ejus nuncium
Vicina flevit ora, flerunt ultimae
Gentes, perisse musicorum candidum
Florem, optimarum & lumen artium omnium.

LUDOVICI NOGAROLAE COMITIS.

Ad Paullum Rhamnusium Venetum.

FRASTORII monumenta hoc tu dum, PAULLE, libello
Colligis, e caecis eripiens tenebris,
Scilicet ut Vates, Medicaque excelluit arte,
Percurritque domos aetherias animo,
Ingentes VERONA refert tibi nunc mea grates
Cum Baldo, Benacoque suo, atque Athesi.
Qui tanto assurgent plausu, quantum ipsa labore
Fama sui civis se efferet aucta tuo.

JULII CAESARIS SCALIGERI,

cujus etiam inter Poëmata libellus exſtat, quem inſcripſit:

ARAE FRACASTOREAE.

OS FRACASTORIO naſcenti defuit, ergo
Sedulus attenta finxit Apollo manu.
Inde hauri, Medicuſque ingens, ingenſque Poëta;
Et magno facies omnia plena Deo.

JOANNIS MATTHAEI TOSCANI

de FRACASTORIO, Poëtarum ſui ſeculi vere Principe.

QUI FRACASTORIUM titulo fortaſſe negabit,
Quem Vati tribuit pagina noſtra, parem,
Aut non Pieriam guſtaverit ille, Marone
Quae demto nulli vena ſecunda fluit:
Aut ſi guſtarit, nec mecum ſentiat, ille
Jam penitus guſtu judicioque caret.

EJUSDEM.

ANTE ſuo quamvis tumuit Verona Catullo,
Et fuit e claris urbibus una diu:
Attamen invidit primam tibi, Mantua, palmam
Haec non laeta ſatis proximiore gradu.
Atque aliquem, poſſit quem magno aequare Maroni,
Sollicita Phoebum det ſibi voce rogat.
At FRACASTORIUM laetis excepit ut ulnis,
Plus aliquid votis dat mihi Phoebus, ait.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

CIƆ IƆCC XVIII.

JOANNIS
COTTAE
VERONENSIS
CARMINUM
LIBELLUS.

SELECTA
DOCTORUM VIRORUM
DE JOANNE COTTA
EJUSQUE SCRIPTIS
TESTIMONIA.

Lilius Gregorius Gyraldus Dialogo I. de Poëtis suorum temporum pag. 538. Edit. Lugduno-Batavae.

JO. COTTAM juvenem adolescens vidi multi ingenii ac judicii, ultra quam aetas sua illa ferebat: nam humili loco natus in varias Italiae partes peregre profectus, tandem Liviano Venetorum Imperatori adhaesit. Sed capto Liviano a Gallis, illius mandato ad JULIUM PONTIF. profectus, morbo interiit. Hic ergo in cursu juvenis cecidit. Ejus complures versiculos aliquando legi, quos & legisse juvat, idemque ut vos faciatis identidem moneo. videbitis miram juvenis indolem, cui si fata longiorem vitam concessissent, inter bonarum literarum proceres haud immerito COTTA connumeraretur.

Joannes Pierius Valerianus de Literatorum Infelicitate Libro I.

Neque vero minorem in JOANNE COTTA Veronense jacturam fecerunt bonae literae. Juvenis is multa rerum omnium cognitione egregius, disciplinarum nostrarum non ignarus, Mathematicarum optime peritus, in condendo vero Poëmate elegantiae, & venustatis incomparabilis, quique antiquum illum leporem aetate nostra revocare coeperat. Is, inquam, dum Viterbii apud JULIUM II. magnis de rebus Orator agit, pestilenti oppressus febri in ipso aetatis flore defecit, scriptis ejus & hic, & illic magna ex parte dissipatis, ut neque posteritati, neque nomini suo prospicere potuerit. Vivet tamen, & doctissimorum omnium testimonio celebratus iniquae fortunae invidiam superabit.

Paul-

Paullus Jovius in Elogiis Virorum Literis Illustrium.

JOANNES COTTA apud Alieniacum pontem (id est oppidum supra Athesim) humili genere ortus, praealtum in literis ingenium ostendit: in agresti enim ore, generosi spiritus indoles ita latitabat, ut in sermone, scriptoque mira felicitas emineret. Hauserat enim pertinaci studio, evolutis utriusque linguae optimis Auctoribus, tantas eruditionis opes, ut a stupenda memoria clarus haberetur, & antiquae dignitatis carmina perscriberet. Aperuerat ludum Laudi Pompejae, quod ibi nupta erat ejus matertera. Sed demum inde Neapolim ad Pontanum se contulit, secutusque aliquamdiu Sanseverinum, & Cabanilium proceres, transivit ad Livianum Venetorum ducem, qui Musarum liberalis hospes Academiam in agro Tarvisino ad Portum Naonem instituerat, evocatis in contubernium praecellentibus Poëtis, in queis longe demum clarissimi (praeter COTTAM) Fracastorius, Naugerius, & Hieronymus Borgius evaserunt. Ad Abduam autem ex ipsa Gallorum victoria, Liviano fuso, captoque COTTA, insigni pietate se totius calamitatis & carceris comitem obtulit. Sed Galli inhumana acerbitate non misero tantum comitem, sed libros & calamum, ac omnia denique tenebrosi otii solatia denegarunt. Implevit alterum officii munus COTTA: susceptisque a Liviano mandatis, quum ad JULIUM PONT. Viterbium pervenisset, paucos post dies oborta pestilenti febre octo & viginti annorum juvenis interiit. Epigrammata, & Orationes ejus exstant, sed Chorographiae opus nobile versibus inchoatum, & in Plinium erudita Scholia perierunt.

Giovangiorgio Triſſino nel Libro XXIV. dell' Italia Liberata da' Goti, dove nomina molti de' più celebri Letterati, che a que' tempi fiorivano.

E l'ottimo Pontano, e 'l Sannazaro,
E 'l Sadoleto, col Flaminio: e 'l Bembo,
E 'l Fracastorio, e 'l Navagero, e 'l COTTA.

Ber-

Bernardinus Parthenius de Poëtica Imitatione Libro II. inducens Triphonem Cabrielium cum Trissino, & Manutio loquentem, judiciumque de quibusdam Poëtis ferentem.

COTTA Veronensis, argutulus: ex cujus Scriptis, etsi paucissima sint, ingenii tamen, judiciique in scribendo vim, quae aetatem superabat, facile comprehendimus. .... *post pauca*. Quantum audio, ac sentio, ejusmodi sunt ii (nempe *Sannazarius*, *Pontanus*, *Fracastorius*, *Vida*, *Bembus*, *Naugerius*, COTTA, *Flaminius*) inquit Manutius, ut in veterum Poëtarum numero aurei illius seculi reponi merito posse videantur. Quamobrem aetati nostrae gratulemur, quam superioribus ingeniorum felicitate antestare videmus, quum exstincta jam sit illa barbaries, illa labes, quae terras, ne dicam literas, impurissimis sordibus inquinabat.

Q. Marius Corradus Libro XIII. de Lingua Latina.

Luserunt alia doctissimi viri, Pontanus, Castilio, Varchius, Jo. Baptista Arcucius, COTTA, Naugerius, Fracastorius, Amaltheus, Marullus, Gambara, Fascitellus; quorum tamen scriptis non minus, quam Virgilii, Horatii, aliorumque veterum, posteritas omnis adjuvabitur.

Onuphrius Panvinius Antiquitatum Veronensium Libro VI.

JOANNES COTTA oppido agri Veronensis Liniaco ortus, doctissimus Orator & Poëta, elegantissimum Epigrammatum Libellum scripsit.
Item Orationes aliquot, quae exstant. *
Chronographiae quoque opus nobile versibus inchoavit, & in Plinium erudita Scholia, quae perierunt, edidit.

Ju-

* *Eas tamen, quum a diligentissimis viris frustra perquisitae sint, nusquam exstare compertum est.*

Julius Caesar Scaliger Poëtices Lib. VI. qui & Hypercriticus.

COTTA quum se se ad Catulli mollitiem totum effinxisset, tantam numerorum nequitiam addidit, ut etiam affectasse palam sit. Epigrammata igitur duo, versibus Hendecasyllabis conscripta, & illius exprimunt, & Catullianorum explent animum. *& infra.* Elegiacum Epigramma ad Lycorim adeo molle est, ut vel conatum, vel etiam vota superarit: tantum enim habet amatoriarum gratiarum ut nihil addi, nihil demi, nihil mutari in eo genere dicendi possit.

Jo. Matthaeus Toscanus Pepli Italiae Lib. II. pag. 35.

COTTA ad Alieniacum pontem in agro Veronensi natus est. Qui concivis sui Catulli stylum ita expressit amatoriis versiculis, ut Scaligeri, ac Flaminii judicio, quem imitabatur, superasse judicetur. Obiit plane juvenis. Ejus Poëmatia saepius sunt typis excusa.

JOANNIS COTTAE

VERONENSIS

CARMINA.

I.

AD LYCORIM.

MO, quod ſateor, meam Lycorim,
Ut pulchras juvenes amant puellas.
Amat me mea, quod reor, Lycoris,
Ut bonae juvenes amant puellae.
Huic ego, ut ſemel hanc videre viſus
Se ſe oſtendere fixiore ocello,
Quando, inquam, mea lux, mei laboris
Das mi praemiolum? meique cordis
Tot incendia mitigas, Lycori?
Hic illa erubuit, ſimulque riſit.
Ridebat ſimul, & ſimul pudebat.
Dumque molliculos colens amores
Colit virgineum ſimul pudorem,
Quid negem tibi, dixit? & capillum,
Qui pendens levibus vibratur auris,

Et

Et formoſa vagus per ora ludit,
Hunc ſecans trepida, implicanſque in auro,
Haec fila aurea, & aureum capillum
Pignus, inquit, habe meique amoris,
Meique ipſius: hoc tuum puellae
Tuae pignore lenias calorem.
Eheu quid facis? hei mihi, Lycori,
Haec ſunt flammea texta, non capilli:
Sunt haec ignea vincla: ni relaxes,
Qui tanto valeam valere ab aeſtu?
Anne ignem juvat ignibus perire?
Comae flammeolae, ſubite flammas:
Crines igneoli, venite in ignes:
Sat me, flammea vincla, nexuiſtis:
Nunc vos ſolvimini, & ſubite flammas;
Uſſiſtis nimis, ignei capilli,
Nunc vos urimini, & valete in ignes.
Hos meos age laetus ignis ignes
Perge exſtinguere, tuque flamma, flammam
Exedas, mea corda quae exedebat.
At tu, ſic reliqui tui capilli
Vernent perpetuum tibi, Lycori:
Quod tuos ferus uſserim capillos,
Parce: nam volo amare, non peruri.

II.

AD LYCORIM.

O Factum lacrimabile, atque acerbum!
Nunc certe lacrimaberis, Lycori:
Digna res lacrimis, tuoque luctu.
Namque lumina noſtra, lumina illa,
Illa lumina, quae, Lycori, amabas,
Quae tuis ſolita anteferre ocellis,
Non ſunt, o mea lux, amanda ut ante;
Non ſunt lumina, ſed malae tenebrae.
Illa, ut impia fata te, Lycori,
Abſtulere mihi, tuoque longe
Me a vultu voluere abeſſe caro,
In rivos abïere lacrimarum:
Quodque amarius, atque praeter omnem
Lacrimabile cogitationem,
Quantumcumque habuere lacrimarum,
Jampridem evomuere: nunc ad ipſum
Ventum eſt ſanguinem, ab intimoque cordis
Ducto flumine turgidi, horridique
Sanguinem lacrimant miſelli ocelli,
Et cum ſanguine amata diffluit lux;
Ac ſic enecuere ſeque, meque,
Dum meum miſeri igneum furorem
Quaerunt diluere, & rigare mentem,
Heu mentem, Enceladi, Typhoëique
Aeſtuoſa anima aeſtuoſiorem.

III.

III.

EPITAPHIUM QUINTERII.

ME longe effigie venuſtiorem
Narciſſi, vel Apollinis comati
Parcarum Lacheſis nimis ſevera
Iſti Quinterium dedit ſepulcro.
Cur non floſculus exeam, requiris,
Quum tantum fuerim puer decorus?
Tellus eſt nimis arida, o viator,
Noſtri facta peruſtione amoris:
Sed ſi lacrimulis tuis madeſcet,
Forſan flos novus ibit e ſepulcro.

IV.

AD NAUGERIUM, ET

JO. BAPTISTAM TURRIANUM.

JAM valete, boni mei ſodales,
NAUGERI optime, tuque, amice TURRI,
Vere candidi, & optimi ſodales,
Quos numquam ſat amaverim, licet vos
Quam fratres mage, quamque me ipſum amarim.
Quibus perpetuum frui per aevum,
Vota ſi mea Dii audiant benigni,
Sit una ampla animi mei voluptas.

Quod quanto cumulatius futurum eſt,
Una ſi liceat mihi beatis
Veſtri colloquiis adeſſe BEMBI!
Verum dura neceſſitas repugnat,
Invitumque alias adire terras
Cogit, atque alios parare amicos.
Vos ergo memores meo eſſe veſtri
Fixam in pectore imaginem, bonamque
Vobis partem animae meae relinqui,
Jam valete, boni mei ſodales.

V.

AD GEVARAS FRATRES.

RIDETE, o lepidi mei GEVARAE,
Et veſtri facinus probate COTTAE.
Dum ſuae Anyſius mihi puellae
Partem pernegat, hunc ego a puella
Huc in exſilium ad Caloris amnem
Traxi blanditiis, boniſque verbis,
Quaſi ad delicias novas vocarem.
Hic hunc molliculum, atque delicatum
Probe teſtibus, arbitriſque vobis
Apicii volo macerare in aeſtu,
Uſto ut ore, peraridoque vultu
Reverſum tenera horreat puella.
Sic evenit Anyſio, quod ajunt,
Tota perdere, tota qui requirunt.

VI.

AD ANYSIUM.

AMeo dulcia (ne verere) & iidem
Salſa ſcribimus ambo, docte Anysi.
Scis quae, uti ſumus uno amore juncti,
Uno carmina ſcribimus libello:
Scis cervum quoque, quem ſibi educarunt,
Suum ut Silvia delicata virgo,
Noſtri filiolae boni Gevarae:
Ille tam cupide illa devoravit,
Ut omni ſale ſalſiora, & omni
Poſſes noſcere dulciora melle.
O teſtem lepidum, bonique Anysii
Raram carminis approbationem!

VII.

AD CALOREM FLUVIUM.

O Celle fluminum, Calor, Calor pulcher,
Calor bonarum cura, amorque Nympharum,
Quem caerulum fovens caput ſinu blando
Montella ſecum amore vincit aeterno;
Dic o mihi amnis conſcie, anne nunc forte
Pulchra illa, ſimplexque adeo, & omnibus felix
Soluta curis mea Rubella per ripas
Tuas oberrat? & vel ex odoratis

Pin-

Pingit corollas floribus, vel in densa
Silva sibi suavi sopore blanditur?
Anne potius cum aequalium choro ludit,
Qua primum oriris ipse, quaque miscetur
Nitens nitenti Balnius Politinae,
Tuosque laeti confluunt in amplexus?
Argenteumque pedem, atque nuda formosos
Artus per undam, & aureum lavit crinem?
Sic est: ibi illa membra eburnea, atque ipsas
Papillulas beata frigeras lympha:
Atque inde flammeo calore concepto
Hucusque flammas in mea ossa transmittis:
Dum te subinde candidae memor Nymphae,
Qua jam recepta Samnii tumes unda,
Samnii & vetustas limpidus rigas urbes,
Exsul, miser, suspiriosus inviso.
At tu, CALOR, sic olim amoenus auratis
Dicare cornibus, arduusque Vulturno
Ferare victo, illique jam auferas nomen,
Fontem ad tuum recurre, dic meae luci,
Meo te ab igne posse saepe siccari,
Meo nisi de fletu identidem crescas.
Dic, me amplius nequire tanta celare,
Nequire ferre vulnera, ac mori semper.
Tum, si ipsa prorsus haud sit immemor nostri,
Si sors amara illi mea, & fides grata;
Dic, me libenter ferre quidquid est duri.

VIII.

DE VICTORIA LIVIANI.

O Quae alma grato carmine fortium
Mori, Thalia, facta vetas virûm,
Nunc & per ora Livianum
Omnium, & omne feras per aevum.
Dic, ut superbae contuderit minas
Germaniae, atque a Caesare barbaro
Fessae tot annos imminentem
Ausoniae arcuerit ruinam.
Nam quis malorum eheu veterum memor
Non expavebat? quum populos truces
In nos remotis usque ab oris,
Qua glacie riget Amphitrite,
Audiret armari: asperaque Alpium
Jam vincere altis cum nivibus juga
Feris inaccessa, atque fines
Undique jam populare nostros?
At Livianus in trepidis docens
Audere rebus, qua violentior
Vis hostium ingruit, citatis
Obvius agminibus cucurrit.
Ductore tandem hoc scilicet Italas
Videre montes insoliti manus:
Tormenta, atque equos, & arma
Alpicolae stupuere Fauni.

Tan-

Tandemque noſtra impune nimis diu
Bacchati in arva Theutones horridi
Senſere in antiquumque robur,
Inque novum Marium incidiſſe;
Quum caeſa, pubis flos Alemanicae,
Repente in alta valle Cadubrii
Phalanx nives cruore tinxit
Purpureo, rapidumque Plavem,
Arx & recepta eſt; pectora militum
Quum ſaeva noſtrorum ardua non via,
Non ſaxa, non arcere muris
Terrifici potuere nimbi,
Cadente ahena fulminis in modum
Contorta ab igni ſulphureo pila,
Qua terra ſubſultat, nigerque
Cum ſonitu ferit aſtra fumus;
Dirum repertum: & ingenium male
Sagax, ſacrumque, quo truculentius
Nil invenire atrox Megaera,
Saeva nec ira poteſt Deorum.
Sed cuncta praeſens horrida temnere
Dux acer urget, hunc ſequitur cohors
Secura; praeſentemque mortem
Magnanimo Duce freta vincit.
Diis cura noſtri eſt, & Venetus pater
Probe Latinae conſuluit rei,
Quum jus tibi omne copiarum,
LIVIADE, tribuit ſuarum;
CORNELIUMQUE mox ſocium dedit
Magno e Senatu, cui ſapientia

Insignis, ac fortuna avorum
Scipiadum reparant honores.
Non Imperatorem ille queat sibi
Optare, Mavors quem mage diligat:
Non tu Senatorem ferendis
Consiliis animosiorem.
Vos nuper hostium unanimes feram
Fregistis audaciam, ac pavidos patres
Firmastis, ac suam attulistis
Semianimis populis quietem.
Vos jam timebit barbarus, ac suis
Pedem cavebit tollere finibus,
Ni laeva mens est, Diique nostros
Accumulare volunt triumphos.

IX.

AD LYCORIM.

Ne tua ne mea mi cane carmina, cara Lycori:
Mi vox ista avida haurit ab aure animam.
Et vela faciem: me me liquat ipsa videndo,
Et trahit intentis ex oculis animam.
Et mihi conde sinum: istis dum paro pressa papillis
Basia, mi rapiunt ore ab anhelo animam.
Nec mi ostende manum: illa mihi potis est aperire
Pectus, & e medio evellere corde animam.
Et mi ostende aliquid: moribundo abit aegra mihi mens;
Nil video, quum te, lux mea, non video.

Quid

Quid tamen optarim oſtendi mihi? quid tibi in iſto eſt
 Corpore, quo viſo non ſubito peream?
Tolle precor tunicam tantillum, & paſcere ocellos
 In pede languentes me ſine candidulo.
Sed quid ego optavi mihi? paullo ante iſte tuus pes
 Me inceſſu tenero dimidium abſtulerat.
Quod ſi tunc imis e veſtibus exſeruiſſet
 Unum vel minimum forte aliqua digitum,
Liquere me cupide vidiſſes, me ſimul omnem
 Affuſum dulci dulce mori digito.
Verum age jam cane, lux mea; jam mihi, lux mea, totam
 Te retege, atque omnes mi face delicias.
Nam ſi mors obeunda, inhians in te, mea, malim,
 Vita, mori, quod vita eſt mihi amabilius,
Quam triſtis deſiderio tabeſcere amati
 Corporis, unde miſer ſim, & decuplo peream.

X.

AD LYCORIM.

SIve aliquid, ſeu forte nihil mea lumina cernunt,
 Dixi, ea te ſemper, vita, referre mihi;
Stulta ego ſim, dixti, ſi credam talia: amantes
 Talia fallaces fingere multa ſolent.
Ergo non credis mihi? non mihi credis amanti?
 At, formoſa, oculis crede, Lycori, tuis.
Tu propius noſtris tua firmes oribus ora;
 Inque meis figas lumina luminibus.

Diſpeream, niſi, ut in ſpeculo te te ipſa tueris,
Sic oculi referent te tibi, vita, mei.
Quod ſi ita ſit, meritis tum tu des oſcula ocellis;
Ipſe ubi mi libeat, dem tibi baſiolum.

XI.

EPITAPHIUM CANIS.

CAPARION ego ſum, quem vivum maxime amavit
Liviades, tumulum poſt dedit & titulum.
Plura cani ingenuae de ſe ſibi non licet: at mi
Nunc audita meo accipe de Domino.
Latrantem me forte phalanx Germana per umbras
Ut vidit, de more aſſore herum timuit,
Et fugit trepida. at ridens ait una Dearum,
Quae ante Jovis ſolium ferrea penſa trahunt:
Ne trepidate: ſemel ſatis eſt timuiſſe: neque illum
Quem fugitis, prius huc fata venire ſinent,
Quam Gallos male foedifragos demiſerit Orco,
Et quiſquis vexat barbarus Italiam.
Quiſquis ades, Domino haec referas, precor; haec quoque pauca
Addito: amat te etiam trans Styga Caparion.

Quae ſequuntur, ſumta ſunt ex Jo. Gagnaeji Collectione Epigrammatum Doctiſſimorum ſua aetate Italorum, edita Lutetiae per Nicolaum Divitem.

XII.

IN LAURENTEM,

pro libertate Patriae Tyrannicidam.

TEMPORIBUS Patriae, LAURENS, tua maxima virtus
Adfuit, & facinus fortiter auſa pium eſt.
Et ſi libertas non illi eſt inde ſecuta,
Quod cauſſam cives deſeruere ſuam:
At tibi magna tamen debetur gratia facti
Egregii, atque alti pectoris atque animi:
Quod tua crudelem confecit dextra Tyrannum:
Idque erit ut numquam obliteret ulla dies.
Deſpiciet Feſulas dum ſilviger Apenninus,
Dumque Arni Feſulis deſpicientur aquae.

XIII.

XIII.

AD VERONAM.

VERONA, qui te viderit,
Et non amarit protinus
Amore perditiſſimo,
Is, credo, ſe ipſum non amat,
Caretque amandi ſenſibus,
Et odit omnes gratias.

JOANNIS COTTAE

Carminum Finis.

ILLU-

ILLUSTRIUM ALIQUOT POETARUM DE JOANNE COTTA VERONENSI CARMINA.

ACTII SYNCERI.

SPERABAS tibi docta novum Verona Catullum:
Experta es duros bis viduata Deos.
Nulla animum posthac res erigat: optima quando
Prima rapit celeri Parca inimica manu.
Quae tamen ut vidit morientis frigida COTTAE
Ora; suum fassa est crimen, & erubuit.

HIERONYMI FRACASTORII.

Ex Elegia ad Jo. Baptistam Turrium, de obitu M. Antonii Turrii Veronensis, fratris.

Relliquias, miserosque absumsit tabida cives
Pestis, & huc illuc saevit Erinnys adhuc.
Nec sat erat: miseri crudelia funera COTTAE
Flevimus. o indigna COTTA peremte nece.
O COTTA infelix, quae te fata impia nobis
Tam subito ante tuos abripuere dies?

M. AN-

M. ANTONII FLAMINII.

SI FAS cuique ſui ſenſus expromere cordis,
Hoc equidem dicam pace, Catulle, tua:
Eſt tua Muſa quidem dulciſſima; Muſa videtur
Ipſa tamen COTTAE dulcior eſſe mihi.

JO. MATTHAEI TOSCANI.

COTTAM ad ſidera dum meis vocare
Pararem numeris, nec invenuſtis,
Quidam de trivio ſcholae magiſter
Conſuetus miſeras juvenculorum
Nates ſcindere ſibilante flagro,
Me ſupercilio truci notavit.
Ecquid COTTA tuus leporis, inquit,
Quod non ſurpuerit prius Catullo,
Praefert? furta putas honore digna?
Illi contra ego pauca: Sic habeto,
Hircoſiſſime carnifex juventae,
Primum in non modica Catullianos
Poni laude, deïn ſuum Catullum
COTTAM ſic imitarier, Catulli
Proclive ut minus aemulum aemulari
Sit, ipſum quam imitarier Catullum.

EJUSDEM TOSCANI.

QUI Musas, Veneresque, Gratiasque
Vis coetu socias videre in uno,
Hunc unum aureolum legas Libellum,
Quo Musae neque sunt politiores,
Ipsa nec Venus est magis venusta,
Nec gratae Charites magis. quod ulli
Si fortasse secus videtur, ille
Iratas sibi noverit misello
Camoenas, Veneremque, Gratiasque.

OLIM PARVUS ERAM, VIXQUE ULLI COGNITUS AMNIS:
IT MEA NUNC TUMIDO LYMPHA SUPERBA PEDE.

ARGUTOS ETENIM PAVI NAUCELUS OLORES,
QUI SE, MEQUE SUO CARMINE IN ASTRA FERANT.

JACOBI BONFADII, ADAMI FUMANI, NICOLAI ARCHII, COMITIS,

VERONENSIUM POETARUM,

CARMINA NONNULLA.

DE JACOBO BONFADIO.

L' Abate Girolamo Ghilini nella I. Parte del suo Teatro d' Uomini Letterati.

NAcque il BONFADIO in Gazano, Luogo picciolo della Riviera di *Salò*, il quale tanto meritò di lode d' ingegno, quanto scrisse con ingegno leggiadrissimo, ed eccellente. molto valse nella Filosofia, e fu gran professore di Belle Lettere, ed in particolare d' Istoria. Servì tre anni in Roma il Cardinal di Bari per Segretario, dal qual' ebbe tutti quei particolari favori, che poteva desiderare; venuto poi quel Signore a morte, la qual se ne portò via tutte le speranze, e tutti i frutti della servitù sua, servì nel medesimo grado il Cardinal Ghinucci, nel quale perseverò fin' a tanto, che la disgrazia d' una malattia, che gli fu grave, e lunga, lo tolse da quella servitù. riavuto dell' infermità, e sazio della Corte, si risolse di veder il Regno di Napoli, per il quale quasi errando camminò molti mesi: e poi n' andò a Padova, e finalmente a Genova, ove pubblicamente lesse la Politica d' Aristotile. Dall' istessa Città fu anco richiesto a leggere la Rettorica; ed essendosi acquistata buona opinione presso a quei Cittadini estremamente disiderosi, che i loro figliuoli facessero nell' eloquenza, e nelle buone discipline profitto, li mandavano alla sua casa, perchè apprendessero i veri precetti di quella ornata scienza, come felicemente a quei giovanetti riusciva. Crescendo poi in quella Repubblica vie più famoso il nome del BONFADIO, il quale con la varia, e ben fondata sua dottrina s' aveva di già lasciati addietro tutti gli altri Letterati de' tempi suoi, fu onorato del carico di scrivere gli Annali di Genova, acciò per mezzo della sua dotta penna trapassassero alla memoria de' secoli futuri. alla qual' impresa tanto più animosamente s'accinse, quanto maggiormente s' accorse esser quella Città da gran disiderio accesa di vedere le varie sue azioni, e cose accadute, per mezzo della Cronica ravvivate; al che fare anco si mosse con gran fervore, invaghito, ed allettato da una buona, e larga mercede, che da quella Repubblica per un' Opera tanto utile, ed egregia sperava. Ma il pover' uomo non tan-

tosto ebbe a così onorevole impresa dato principio con cinque Libri di quei Annali, che per aver egli troppo liberamente, e forse più di quello conveniva ad Istorico, mordacemente scritto d'alcune famiglie di quella Città, nella qual'azione bisogna esser molto circospetto, *fu accusato falsamente di un' infame delitto*. sopra di questa imputazione fu subito carcerato, *e da' testimonj convinto*, fu condannato al fuoco *, nel quale finì i suoi giorni l'anno 1551. Il giorno destinato alla miserabil morte sua, scrisse a Gio: Battista Grimaldi una breve lettera, nella quale così a lui, come a Domenico Grillo, e Cipriano Pallavicino, principali Genovesi, e tutti amicissimi suoi, raccomandò un suo nipote chiamato Bonfadino, e nell'istessa lettera ordinò, che il suo corpo fosse sepolto nella Chiesa di S. Lorenzo di quella Città. Ha lasciato questo Letterato Ingegno le seguenti Opere: *Annalium Genuensium Libri quinque*; i quali Annali per esser veridici, ed eleganti, furono da' professori d'Istorie caramente accettati: *Orazioni: Lettere famigliari*, di graziose bellezze ripiene: *e le Poesie così Greche, come Latine, ed Italiane*; le quali Opere uscirono co'l mezzo della stampa all'onore della fama, ed alla gloria dell'immortalità. Gio: Matteo Toscano, studioso ingegno, e gentilissimo Poeta, lasciò onorata memoria di GIACOMO BONFADIO co' versi del tenore seguente, co'i quali pare, che tassi i Genovesi, come se avessero ingiustamente fatto morire il BONFADIO.

De JACOBO BONFADIO.

Haud minus intumuit nuper Benacus alumni
BONFADII, ac Musis, culte Catulle, tuis.
Bis tamen infelix: rapuit nam Roma Catullum:
BONFADIUM leto das, scelerate Ligur.
Genua BONFADIUM quamvis, & Roma Catullum
Abstulerint; doctos non rapuere modos.

JA-

* *Da versi però di Paolo Manuzio, che qui appresso si leggeranno, manifestamente apparisce, che il BONFADIO non fosse abbruciato, come scrive il Ghilini; ma bensì, che gli fosse mozzato il capo, per le istanze efficacissime d'alcuni Grandi, suoi Protettori, che molto si adoperarono per liberarlo, ma indarno; non avendo potuto ottenere dalla durezza del Giudice altra cosa, che lo scambiamento del supplicio, e ciò ancora a gran fatica.*

JACOBI BONFADII

VERONENSIS

CARMINA.

I.

GAZANUM, VICUM

DESCRIBIT.

OENIA quum Saloi, & Benaci litora linquo;
Dextra iter ingreſſum per opaca, & florida rura
Me brevis, & facile acclivis via ducit apricum
In collem, Cereri placitum, patrique Lyaeo,
Et placitum Altrici ſemper frondentis olivae.
Planities jacet in ſummo cultiſſima. primo
Hujus in ingreſſu oppidulum eſt. Salaminius olim
FADIUS egreſſus patria, Patavîque ſecutus
Fundatorem urbis, poſuiſſe in litore ſedem
Dicitur; atque plagae mox acri incenſus amore

Hunc optasse locum GAZAE, quam dives avito
Thesauro secum extulerat: tum nomine ab illo
GAZANUM dixisse. propinquis collibus arces,
Claraque magnanimûm stabant monimenta virorum.
Sed rerum absumtrix, retroque abstrusa vetustas
Obruta in obscuris secum omnia condidit umbris.
Hinc aciem procul in campos, terrasque jacentes,
Lataque Benaci protendere in aequora possum.
Vicini montes Boreae de parte, reducit
Et qua Sol radios, quaque altas abdit in undas,
Circumstant. facies spectanti celsa theatri
Formam offert. saepe indigenae videre sedentem
Pana Deum Arcadiae, calamos quum inflaret in altis
Rupibus; & Nymphas per sibila laeta vocaret,
Nymphas, quae plexis redimitae tempora sertis,
Pastorum loca sola petunt, silvasque pererrant,
Omnia complentes lusu, dulcique cachinno.
Naïades quibus assultant de rupibus imis;
Solem ubi ad Hesperium praepingui e valle volutus
Flectit iter rapido, atque sonanti flumine Clisis:
Quem dulces aurarum animae comitantur, & alis
Per placidum levibus volitantes aëra circum,
Omnem divinis miscent afflatibus oram.
Dilecta ora mihi, Italiae ridentis ocelle,
Naturae laetantis opus, sancta ora Deorum,
Quam laetus gelidos fontes, flexusque tuarum
Lympharum, Tempeque soli, caelumque reviso!
Quamque libens vix ipse mihi credo aequoris undam
Tyrrheni, & Calabrûm saltus liquisse nivales,
Inque tuo incolumis gremio residere virenti!

Sal-

Salve, altrix antiqua, boni ſalvete receſſus;
Et gaudete: Genique loci tu candide fidi,
Voſque Lares, placidi veſtro cum numine amico
Eſte mihi; & noſtrum tandem lenite laborem.
Te vero & moneo, &, quantum me diligis, ALCON,
Oro, care ALCON; quamquam tua rura reliqui
Invitus; partemque ſui mens aegra requirit;
Ne mihi commemores Atheſim, neu tecta venuſtae
Alta Coloniolae. juvat hic conſumere totum
Sextilem, & dulces inviſere ſaepe ſodales:
Qui lateri noſtro ſe ſe agglomerare ſolebant
Olim, quum primis colludebamus in annis.
Horum in complexu vis priſci emergit amoris,
Ut ſatis aequo animo non me divellere poſſim.
Sed, quum ſe primum decreſcens fregerit aeſtas,
Ridebit placido quum Villia Doris in antro,
Me feret aurifluo vaga gurgite cymba repoſtas
FLAMINII ad ſedes, ripae ulterioris in arvis.
Huc occurre mihi: ſimul ad tibi grata vireta
Formellii, & laetos Amathuntidis ibimus agros.
RODULPHO interea, qui ſe caeleſtibus aequans
Divis, purpureo, atque ardenti in murice fulget;
Quemque viam monſtrantem aequi, magnum inclyta patrem
Roma colit; ſtatuam patriis in montibus aras.

II.

DE VILLA COLONIOLA.

EST collis, geminas recto qui limite valles
  Scindit, & hinc Suavum prospicit, hinc Latios.
Accessu in primo sunt formosissima Tempe,
  Culta peregrinae rura COLONIOLAE.
Huc me Verona digressum duxerat ALCON,
  Magnae ALCON silvis cognitus Hesperiae:
Nympharum castos qui sacra per otia fontes,
  Vestraque, Pierides, Numina sancta colit.
Frondosi hic nemoris dorso dum forte vagarer;
  Et leni omne nemus perstreperet Zephyro;
Ad Corylos Phyllis contexens fraga sedebat,
  Perdito amore nimis Phyllis amata mihi.
Talis in excultis visa est Cytherea viretis,
  Necteret in sertum quum tibi, Adoni, rosas.
O Sol, o mihi Sol radiis fulgentibus orte!
  O mihi felices inter habenda dies!
Nam quae furtivum olim abscondebat amorem,
  Quaeque fugax semper, si obvius inciderem,
Se se alio avertens, tacito pede reflectebat,
  Lumina tum facilis torsit amica mihi.
Accessi; atque errans, incertus corpore toto,
  Protinus optatum prosilui in gremium.
Illi Amor aureolis spargebat floribus ora;
  Quos e maternis extulerat calathis.

Hic

Hic mihi (vos Coryli, testes, sanctaeque latebrae)
Dum capio mistum suaviolum ambrosia,
Se se anima ipsa in labra ejecit; meque relicto
Ad sibi dilectam Phyllida transiliit.
Illa, ubi me aspexit moribundum, amplexa fovere
Coepit, suaviolum dulcius ingeminans.
Tum, mea dum insueto perfundit labra liquore,
Ore fovens, sensim transiit ad me anima.
Nunc vivo; & vita est multo mihi carior, in me
Quum memini, de quo venerit illa loco.
Salve, o terra beata, mihi, gratissima terra
Diis Superis: salve, dia COLONIOLA.
Nomen fama tuum immortalibus in monimentis
Protendat; nec te deruat ulla dies.
Haec lingua ante meis haerebit faucibus, ante
Haec dextra attractis concidet articulis:
Quam memori ex animo, & nostro de pectore migret
Saepe vocanda mihi cara COLONIOLA.
Et vos o Coryli, quarum sub mollibus umbris
Haec insperanti sunt mihi nata bona,
Sitis felices. non vestros Eurus honores,
Non aestus, non vos frigida tentet hiems.
Quum sitiunt silvae, veniant pede Naïdes udo,
Atque humore vagae roscido Hamadryades;
Vos & alant sibi delicias, seu gramine molli,
Sive velint ramis ludere ab umbriferis.
Phyllis amet Corylos; illas si Phyllis amabit,
Una mihi Corylus maxima semper erit.

III.

AD CARD. RODULPHUM PIUM,

CARPENSEM.

BENACI in ripis, agitur nunc tertius annus,
  Pro nostris posita est viribus ara tibi.
Hic ego tum coepi non infelicibus ausis
  Te canere, & sacris urere tura focis.
Gaudebat Geniusque loci, nostrique nitentem
  In lucem laeti se explicuere lares.
At postquam gelidis illa est insessa pruinis,
  Et deserta tuo numine sola fuit,
Ipsi etiam montes deploravere querelam
  Nostram, Benacus sensit & ipse pater;
Et ferruginea sparsit caligine ripas:
  Omniaque ex illo tristia visa mihi.
Magne Pater, veluti aethereus praesentia fulgor
  Qui late ardenti tempora luce reples,
Aureus e gelidis Titan jam flexibus anni
  Vertit ad aestivum lumina clara diem.
Tu quoque jam propior factus, converte benignos
  Ad me iterum aspectus, lumina amica tui.
Non erimus dono indecores. quod si tibi cura
  Pulsa mei, nec jam te ratio ista movet;
At moveat natura tua inclyta: quique sub alto
  Antiquae laudis pectore vivit amor.

Et

Et placidae excellens moveat praeſtantia mentis
  Illa tuae; quae Diis te facit eſſe parem.
Tu Princeps, tu ſacrum oraclum: hic munera nobis
  Et mens, & manus, & vox tua pollicita eſt.
Ne, quaeſo, ne deſtituas, neu temne dicari
  Meque, lareſque meos, & mea ſacra tibi.
Interea ardentis ſemper te mentis habebunt
  Templa meae: tibi in his uram animum, atque animam.
Sentiri nequit hinc odor; & ſi poſſit, odores
  Vincat Panchaeos, vincat & Aſsyrios.

FINIS.

ILLU-

ILLUSTRIUM ALIQUOT POETARUM DE JACOBO BONFADIO VERONENSI CARMINA.

PAULLI MANUTII.

ad eos, qui pro salute BONFADII laborarunt.

DILECTAE Musis animae, Jovis unica cura,
In quibus & rectum, & longos exstincta per annos
Nunc demum exoriens virtus antiqua relucet;
Et tu, qui docti dux inclytus agminis anteis,
Magnanime o juvenis GRIMOALDE: quis ille, quis esse
Tam culto ingenio possit, tam divite vena,
Officium vestrum qui versibus exprimat aptis?
Lapsus erat miser in culpam BONFADIUS: index
Detulerat patribus; nec inani teste probarat.
Quid facerent legum custodes? legibus uti
Coguntur: dignum est. servantur legibus urbes.
Continuo infelix in carcere conditur atro.
Nuncius interea tristis percusserat aures
Omnium amicorum. vestris dolor haesit acerbus
Mentibus: afflicti propere concurritis omnes.
O pietas, o prisca fides! vos crimine duro
Oppressum, & multis invisum, non tamen ipsi
Pen-

Pendentem extremo casu liquistis amicum.
Pugnastis precibus, fletu pugnastis amaro;
Si possent flecti sensus, mentesque severae.
Est etiam minime dubio sermone relatum,
Argento, atque auro multos cupiisse redemtum.
Docta cohors, quid agis? turbatis navigat Euris
Spes tua: vana petis, portuque salutis aberras.
Ne lacrimas, ne funde ultra: desiste precari.
Suscipis ingratum studium, sterilemque laborem.
Fixa manet duris sententia legibus atrox.
Si fecit, pereat: factum patet, ergo peribit.
Horrendum carmen, tamen immutabile: quod non
Frangere vis hominum, non flectere gratia possit.
Exprimitur tandem hoc invito a judice, vivus
Ne comburatur, crepitanti deditus igni.
Tum se carnifici saevo BONFADIUS *ultro,*
Mente Deum spectans, animo imperterritus, offert.
Ille ministerio propere functurus iniquo,
Terribilis rigidam suspendit ad alta securim.
Quem feris ah, scelerata manus? quam nobile collum
Percutis, ignoras, & quo te sanguine tingis?
Hic, qui prostratus jugulum tibi porrigit, a te
Fortiter exspectans extremi vulneris ictum,
Dulcibus & numeris, & molli doctus avena,
Quum caneret versus Musis, & Apolline dignos,
Aërio sacras descendere monte Camoenas,
Atque habitare tuo, Benace, in litore jussit.
Hic & Romano eloquio, & praecellit Etrusco,
Mansuetus, facilis, dulci sermone disertus.
Haec tu non audis: sed inanibus irrita ventis

Man-

Mandantur, quaecumque loquor. tu parcere nefcis.
Eximios, humilefque feris difcrimine nullo.
Sic vifum eft Superis: mutari fata nequibant.
Fixum erat, ut damnatus, & acri judice victus,
BONFADI, ante diem Ligurum morereris in Urbe.
Urbs praeclara viris, Urbs claffe infignis, & armis,
Barbaricae gentis magnis decorata trophaeis,
Cur veterem a nobis, cur fidum avellis amicum?
Non tamen obfcurus perit, aut inglorius. exftant
Scripta Viri: quae pofteritas mirabitur omnis.
Tu quoque in Hiftoriis feros memorata per annos,
Genua, florebis viridi cum laude, & ab illo,
Quem tu exftinxifti, tibi lucida gloria furget.
At tu; cui mifer extrema BONFADIUS hora
Afperfam lacrimis mifit per fcripta falutem;
Flos Ligurum, GRIMOALDE, tuae decus Urbis, & Orbis,
Et vos o Phoebo facri, ftudiifque decoris,
Egregii Juvenes, moeftum lenite dolorem.
Jam fat honorifico celebraftis funera fletu:
Jam fatis officio, fatis & tribuiftis amori:
Nec veftrum ftudium, pietas nec veftra latebit;
Sed clarorum hominum femper notefcet ab ore.
Et quas ille truci correptus morte nequivit
Officio, ftudioque pares perfolvere grates,
Has qui perpetua vobis cum laude rependat,
Forfitan alter erit, vel jam eft; multique fequentur.
Vive diu, ftudiofa manus; doctamque Minervam
Excole: quae veftras divino nectare mentes
Pafcet; & extremum tribuet per fecula nomen.

JOANNIS MATTHAEI TOSCANI,

ex Pepli Italiae Lib. III. pag. 81.

NON minus intumuit nuper Benacus alumni
BONFADII, ac Musis, docte Catulle, tuis.
Bis tamen infelix: rapuit nam Roma Catullum;
BONFADIUM leto das, scelerate Ligur.
Historia aeternum cujus, fera Genua, vivis,
Immeritum saeva lege necare potes?
Mitius est, quod te spumanti vortice marmor
Tundit; & es scopulis durior ipsa tuis.

BONFADIUS, in Veronensi agro, ad Benacum natus, in Epistolis familiaribus Etrusca lingua, tenui stylo ac presso compositis, omnium princeps habetur: scripsit & pari candore Latina Carmina. Genuensium inchoavit Historiam, a quibus indignissime necatus est, & flammis absumtus.

SONETTO

DI M. ALESSANDRO PICCOLOMINI,

A M.

JACOPO BONFADIO,

per le Storie ch' egli ſcrive de' Genoveſi.

BONFADIO mio, che con ſtil chiaro, e pieno
D' alta prudenza, eterne l' opre fate
De la ricca, onorata, alma Cittate,
Che tien tant' anni già Liguria a freno:

Tema non ſia, che voſtre carte ſieno
Soſpette mai; che 'l ver cotanto amate,
Che nè ſcrivendo, gli altrui geſti alzate
Più che convien, nè fate illuſtri meno.

Così ſecur fà 'l cor virtute in voi,
Che d' invidia, o d' amor ſoverchio affetto
No 'l può da 'l ver cammin torcer' un punto.

Dunque direm de' voſtri Scritti poi,
(Quel che forſe di rado in altri è detto)
Così ſcriſs' ei, così fu fatto a punto.

SELECTA
DOCTORUM VIRORUM
DE ADAMO FUMANO,
EJUSQUE SCRIPTIS
TESTIMONIA.

Lilius Gregorius Gyraldus Dialogo II. de Poëtis suorum temporum.

HORUM ferme (*id est Romuli patris, & Pompilii filii, Amasaeorum*) aequalis est ADAMUS FUMANUS, Veronensis, bene ac pie literatus, qui quum alumnus Giberti fuerit, Veronensis Antistitis, ejus vitae & morum rationem sectatus, D. Basilii, & alia quaedam ex Graeco Latina fecit. Et horum quidem trium, ut multa oratione soluta leguntur, ita pauca admodum carmine scripta circumferuntur; quae tamen mihi videre contigit, non sine Venere & Gratiis esse visa sunt, & de his vobis hoc loco pauca recensui.

Onuphrius Panvinius Antiquitatum Veronensium Libro VI.

Vivit adhuc Veronae ADAMUS FUMANUS, Ecclesiae nostrae Canonicus, vir utraque lingua disertissimus, quod facile ex Basilii Magni Asceticis magnis, & parvis, ab eo in Latinum sermonem e Graeco versis, intelligi potest. Quum autem Poëticae peritissimus sit, multa edidit elegantissima Epigrammata, Elegias, & alia id generis Carmina, suavi modulatione referta.

Marc.

Marc' Antonio Giusto in una sua Lettera scritta a M. ADAMO FUMANO, che si legge a carte 70. del Libro III. delle Lettere raccolte da Paolo Manuzio.

Io aveva già serrata l'altra lettera, quando sopraggiunsero i vostri versi bellissimi: i quali mi sono stati mandati dal nostro M. Carlo scritti, e stampati. quanto mi siano stati cari, non accade, che io vel dica; ma dirò pur questo, che da qualunque altra persona fussero stati composti, mi sariano carissimi per la loro eccellenza: ma, perchè sono vostri, mi sono mille volte più grati; sì perchè i beneficj che si ricevono da gli amici, sono precipuamente grati, come dice Terenzio: sì perchè il vostro Testimonio è gravissimo, e di grande autorità; ed io sono imperfettissimo, e confesso d'aver piacere d'esser commendato da pari vostri. ec.

M. Dionigi Atanagi nella Tavola del Secondo Libro delle Rime da esso raccolte.

ADAMO FUMANO, uomo di dottrina, e di bontà rara, e dignissimo Canonico della nobilissima Città di Verona.

Maurizio Moro nel Poemetto de' Fregi di Verona.

D'un' ADAMO FUMANO ancor risuona
Su queste sponde, e per quest' aria il grido.

ADA-

ADAMI FUMANI

VERONENSIS

CARMINA.

I.

SUB EFFIGIE

ATHILAE HUNNI.

AX Orbis ille, incendium, pallor, pavor,
Europa monſtrum quem novum genuit parens,
Matris ferus quod carnifex foret ſuae,
Qui barbaro ſuperbus ipſe ſpiritu,
DEI FLAGELLUM, nomen indidit ſibi;
Terris furens ſatelles irati Jovis,
Per quem fuere ſecla facta ferrea,
Quum quaque mores uſque fudit barbaros;
Quo ſe ore vivens ferre ſueſset ATHILA,
Tabella JOVII haec indicat planiſſime.

II.

SUB EFFIGIE TOTILAE.

IMMANIS ille, peſtis Urbis, barbarus
Quae barbararum gentium terror, ſui
Ad Ortum ab Occidente fines Imperî
Olim feroci Marte dilataverat;
Qui noſtra vaſtitate cuncta perculit
Vicos, agroſque, civitates, oppida
Ritu procellae, turbiniſque acerrimi,
Deo atque hominibus abominatus TOTILA,
Hac in tabella pictus, hoſpes, an vides
Ut ſaevus, importunus, impotens, adhuc
Stragem minetur ore, caedem, ſanguinem?

III.

SUB EFFIGIE

MARTINI TURRIANI.

RUEBAT ECCELINUS acer Italus
Fretus tremenda militum ferocia
Tremendus ipſe diritate barbara,
Urbem ſuperbam, maximam, perlucidum
Sidus togatae ut perdomaret Galliae:
Tyrannus ECCELINUS ille peſſimus,
Illud Deo atque hominibus infeſtum caput,

Quot-

Quotquot fuere, quotque ſunt, quotque umquam erunt
Longe Tyrannus omnium teterrimus:
Ab corde cujus exſularat funditus
Fas, jus, pium, rectum, pudorque, aequum, & bonum:
Qui tenera membra parvulorum ab ubere
Matrum revulſa, diſſecare per ſcelus
Mucrone duro ſuetus ipſe durior:
Quin (proh nefas!) & mulierum praegnantium
Exenterare amabat (o dirum nefas!)
Exenterare amabat alvos impius
Horrente ſcalpro: te nihil, mater, verens,
Lucina, juſtis quae vocata partubus
Nitentium audis pia lacrimoſas preces:
Quae ſaepe ſaepiuſque repetitae, illius
Numquam feroces ſpiritus, numquam feri
Duriſſimum mollire pectus quiverunt.
Et hoc Patavii novit alma civitas,
Vicinaque illi fertilis Vicetia,
Tuque urbs frequens, vetuſta, magna, nobilis,
Verona, mater urbium pulcherrima,
Noviſti, & ante tu beata Brixia,
Tum facta ab illo urbs omnium miſerrima.
Ruebat ECCELINUS acer Italus,
Qualis ſonantis vis coruſca fulminis:
Quum TURRIANUS ecce vir fortiſſimus
MARTINUS, indignatus, ut ſpumans aper
Lucanus, aut Sabellus, aut Libys leo,
Getula pubes quem veruta perpulit
Exire notis ſaltuum receſſibus,
Clamoſa pubes, & Numidicorum canum

Animoſa vis latratibus ſaevis ferit,
Quum colla & armos veſtientibus jubis
Caudae flagello idemtidem graves ſibi
Villoſa terga verberans iras ciet,
Secumque caeco murmure dubitat ferus,
Quae prima mordens obterat venabula:
Sic ille, acerbae ut ſervitutis imminens
A civibus propelleret jugum ſuis,
Formidoloſo & ipſe cinctus agmine,
Virtute fretus exſilit mirabili
Seni incitatus obviam acerrimo,
Primaque pugna vulnerat, vivum capit,
Aſportat, inque clauſtra caeci carceris
Contrudit; ubi poſt dirus is, diris modis
Squalloreque ac pedore tetro, peſſimis
Suis ſceleribus debitas poenas luit.
Quo pervagante tam beato nuncio
Late per agros Italûm, perque oppida,
Paſſim puellae virgines ductis choris
Laetae canebant voce tinnula ſimul,
MARTINE TURRIANE, MARTINE inclyte,
Tu liberator urbium, tu patriae
Servator exſtitiſti, & omnes omnium
Laudes tuliſti: nempe noſtra tu omnibus
Nobis dediſti habenda, quum nefarios
Latronis auſus contudiſti, & omnibus
Mentem addidiſti civibus trepidis tuis:
Tibi & mariti conjuges, & conjuges
Debent maritos, atque utrique liberos,
Debent parentes liberi tibi quoque:

Tibi nos pudicitiam, tibi decus, tibi
Noſtram incolumitatem, tibi jam denique
Nos noſtraque en debemus haec tibi omnia.

IV.

SUB IMAGINE

CANIS SCALIGERI.

SCALIGER, anne tua iſtaec, CANIS inclyte, imago eſt?
O cari capitis cara mihi effigies.
Illene tu, profugis quondam qui vatibus unus
Portus eras, arx, ſpes, praeſidium, columen?
Gaude, heros redivive, heros bellique domique
Illuſtris, juncto viribus ingenio.
Ecce tibi ut veteres JOVIUS renovavit honores,
En te ut honoratis junxit imaginibus!
Macte, tuum terſa nitidum rubigine nomen
Factum, jam poterit nulla abolere dies.

V.

DE FRANCISCO CARMAGNOLA.

SEDULA apis veluti maturis advolat uvis,
Ut liquido vacuas diſtendat nectare cellas;
Ad te ſic mea ſe celeri tulit impete Muſa,
Bellica quem ad magnos virtus evexit honores,
FRANCISCE, aeternum Pietas per ſecula nomen
Cui peperit; cuncto procerum quum adſtante ſenatu
Ac magnis una tecum de rebus agente,
Ad ſcabrum haud veritus confeſtim exire parentem es,
Fortiaque infirmo circumdare brachia collo.
Scilicet hoc unum malit, quam mille referre
Geſta tua praeclara, & victo ex hoſte trophaea,
Magnorum decus Inſubrum, Dux inclyte. tandem
Orta licet ſubito fractum te adtriverit ingens
Tempeſtas, Caurique, importunaeque procellae;
Ne dubita, tua te pietas, tua maxima virtus
Venturo meritis cumulabit honoribus aevo.

VI.

VI.

IN IMAGINEM ANDREAE GRITTI,

VENETORUM PRINCIPIS.

UT VIGILI doctoque ratis ſimul acta magiſtro eſt,
Undique ut aërii verrant freta caerula venti,
Nec ventos, validaſve timet ſecura procellas;
Credere ſed pelago, ac magnis ſe fluctibus audet:
Sic Duce te Urbs prognata mari ſic Principe, GRITTE,
Bellorum ut ſciret magnos inſtare tumultus,
Bellorum metuit nullos interrita caſus;
Sed Martis dare ſe magnis cita motibus auſa eſt.
Ut ratis illa eadem docto ſi caſſa magiſtro eſt,
Ut nulli nuſquam turbent freta caerula venti;
Et ventos validaſque horret male firma procellas,
Credere nec pelago, aut ullis ſe fluctibus audet:
Sic Duce te Urbs, bone GRITTE, eadem ſic Principe caſſa,
Bellorum ut videat nullos inſtare tumultus,
Bellorum metuit cunctos exterrita caſus;
Nec dubiis dare ſe Martis cita motibus audet.
Ut gregibus tauri, turres ut moenibus altis
Sunt decori, ut pelago naves cingentibus undis,
Sidera uti radiis internitet aurea Phoebe;

Sic tu, ſic Venetûm imperii dum ſceptra gerebas,
Notus eras proceres inter, bone GRITTE, ſuperbos
Corporis eximia ſpecie, virtute, animiſque.
Noſtratum o ſalve Heroum ter maxime; tu nunc
Et noſtra poſthac ſemper celebrabere Muſa.

VII.

ADVENTANTE SENECTUTE

SE TOTUM DEO DICAT.

JAM cana rugis aſperat
Frontem ſenecta: corporis
Jam membra facta languida,
Senſim recedens in dies
Vitalis ignis deficit.
Sed hoc quid ad me, fervida
Patris ſupremi caritas
Me continenter ſi ſuis
Fovere pergit ignibus?
Ergo, o beata vivida
Caeleſtis ignis flammula,
Magis magis me tu in dies
Fovere perge ſingulos.
Perge, o beata, perge dum
Mihi uſque perge amburere
Mihi uſque perge abſumere
Cor, oſſa, nervos, viſcera,
Venas, medullas, ſanguinem,

Ipſam.

Ipſamque mentem ac ſpiritum,
Ut totus ardeam tibi:
Ut atra quum mors frigidas
Afferre mihi volet manus,
Sic flamma totus flammeis
Alis Amoris lucidi
Hinc expeditus, aetheris
Altas ad oras ſubvolem:
Cognata ubi inter ſidera
Non jam amplius memor mei,
Unum te amem, ac tua omnia.
Immo ardeam perenniter
Factus tui ter maximi
Scintilla parva incendii.

FINIS.

MAR-

AD ADAMUM FUMANUM.

QUUM, FUMANE, tuus meusque nuper
Scripsisset mihi Turrianus, omnes
De tua medicos salute parvam
Jam spem habere, dolor meam occupavit
Sic mentem, ut fugeret quies ocellis,
Nec flendi modus ullus esset. ergo
Tam bonum mihi mors acerba amicum
Prima surripiet juventa? amicum,
Quo nec candidior fuit, nec alter
Erit, cui dederat loqui rotundo
Ore pulcher Apollo, sive Graecos
Versus conderet ille, seu Latinos.
Haec, & quae dolor improbus querenti
Suggerebat, amice, sum locutus,
Vix parcens Superis. sed ecce laeta
Venit litera nunc, tuae salutis
Felix nuncia, qua meum revixit
Cor, ut flosculus igne semiustus
Solis, quem reficit benigna Luna
Rore frigidulo: nec ulla mater
Natum depositum videns Deorum
Dono restitui, magis triumphat
Gaudio. Bone Jupiter, benigno
Quem tu numine janua rapacis
Nunc Orci eripuisti, eumdem eodem
Serva numine plurimos in annos.

IDEM

IDEM,

AD EUMDEM;

De obitu Violantillae, uxoris Romuli Amasaei.

INVITUS tibi dico, ADAME; nostri
ROMULI periit pudica Conjux,
Tam pudica, domusque tam regendae
Sciens, tam sobolis ferax venustae,
Quam facundus, & artium est bonarum
Doctus, qui fuit illius Maritus.
Hoc ducente bonus Poëta factus,
Oratorque bonus, bonum Magistrum
Consoleris oportet & soluto,
Et juncto pede; sic levabis aegram
Mentem illius, & Eloquentis ipse
Et Pii simul assequere nomen.

DE NICOLAO ARCHI COMITE.

JULII CAESARIS SCALIGERI.

ILLE decus Latii, patriae mellitus alumnus,
Cujus honorata eſt Roma ſuperba chely:
Calliopae in gremio numeroſa voce relicta,
Quaque novos ſuperat, quaque laceſſit avos:
Dum TURRII laudes effuſis ambit habenis,
Eſt factus Genio grandior ipſe ſuo.
Creſcere qui potuit tantus? res mira. putetur,
Quem caneret, factus plenior eſſe Deo.

JOANNIS MATTHAEI TOSCANI.

Ex Pepli Italiae Lib. III. pag. 89.

ITALIS ora tuis, Benace, feracius undis
Nil habet, in geminum qua patet illa fretum.
Utque oleas ſileam, vineta, & citria ripis
Impoſita, & placido quod natat amne pecus:
Oppida quot, liquida quae aſpergine lambis aquarum,
Omnigena excultos arte tulere viros?
Quos inter Dominus praecelſi internitet ARCHI,
Exſeris ipſe caput, quo modulante, vadis.
Cujus longa dies abolebit carmina, quum tu
Flammivomo amiſſas ſidere flebis aquas.

NICOLAUS ARCHIUS, Comes, venuſtiſſimis verſibus amatorie luſit, haud eruditione minus, quam ſanguine nobilis.

NICOLAI ARCHII

COMITIS

CARMINA.

I.

AD SUOS OCULOS.

UID tot, procaces, lacrimis ſinus fruſtra
Rigatis, oculi? quid cruore manatis?
Hoc eſt, quod inquiunt, ſapere Phrygas ſero.
Tum lacrimari, tum dolere oportebat,
Quum vos, ſceleſti, meque perditum iretis.
Quoties rogavi, dicite, quoties ſupplex
Per me obſecravi, per meaſque fortunas,
Ut haec roſetis aequa labra Paeſtanis,
Vultumque cerni lubricum caveretis.
Nil me, ſceleſti, miſeret, aut piget veſtri:
Cordis dolet ſolius; quod modis miris
Poenas furoris innocuum luit veſtri.

II.

PEDIBUS SUIS.

AMaeo, quo me, lassuli pedes, fertis,
Vix sustinentes semimortuum corpus?
An ad cruentum limen, ad fores illas,
Ubi hanc miselli pene liquimus vitam?
Quid ah, quid ultro convolatis ad mortem?
Quid sponte in acres ponitis manum flammas?
Ni vos (sed olim viderit sator Divûm)
Tot ejulatus, lacrimasque pertaesi,
Utcumque tantis quaeritis malis finem.

III.

IN TUMULO M. ANTONII TURRIANI.

ANte annos scivisse nocet : nam maxima Virtus
Persuasit Morti, crederet esse senem.

IV.

IMITATIO AREOSTI.

DUlces lacrimulae meae puellae,
Quas desiderium pium movebat;
Quae vultus modo candidos rigabant
Guttatim; & roseis genis fluebant:

Ac

Ac si rivulus irrigaret unda
Flores purpureosque candidosque,
Ac per mollia prata laberetur.
Tam suavi in pluvia nitens Cupido
Insidebat, uti solet volucris
Ramo, vere novo, ad novos tepores,
Post Solem accipere aetheris liquorem,
Gestire & pluviae ore blandiendo.
Has inter lacrimas, & hunc dolorem
Quassabat geminas faces Cupido,
Exire ut faceret novas favillas.

V.

Versus LUDOVICI AREOSTI, quos imitatus est ARCHIUS, hi sunt, ex Libro XI. ROLANDI Furentis; ubi Poëta ille maximus Olympiae formam elegantissime describit.

Mentre parlava; i begli occhi sereni
De la donna, di lagrime eran pieni.

Era il bel viso suo, quale esser suole
Di primavera alcuna volta il cielo,
Quando la pioggia cade, e a un tempo il Sole
Si sgombra intorno il nubiloso velo.
E come il rosignuol dolci carole
Mena ne i rami allor del verde stelo,
Così a le belle lagrime le piume
Si bagna Amore, e gode al caldo lume.

E ne la face de' begli occhi accende
L'aurato strale, e nel ruscello ammorza,
Che tra vermigli e bianchi fiori scende;
E temprato che l'ha, tira di forza. ec.

V.

AD CORNELIUM RUFUM.

Corneli, tibi quis ſcelus hoc perſuaſit, amici
  Ut ſcripta amata perderes?
Scripta mei numquam ſatis admirata Triphonis,
  Labore lecta maximo,
Fulvo auro pretioſa magis, viridique zmaragdo,
  Qualem aequor Indicum tulit.
Scilicet ut ſcombris tunicas, * barroque parares,
  Dareſque caſeo togam?
Haec promiſſa fides, haec ſunt mandata, tibi quae
  Dedi, rogans, & obſecrans?
Ut gemmas inter ſervares, digna perenni
  Cedro, vel arca eburnea.
Gratia nil Fortunati, nil fama Triphonis
  His, impudice, profuit.
Infelix ergo qui te manet exitus? in te
  Atrox Iambus irruet.
Inviſuſque tibi, laqueo vitam, improbe, claudes,
  Vel igne dilues notam.
Aut ſi non homines curant tua facta nefanda,
  Dii non inulta liquerint.

F I N I S.

IN-

* *Vox corrupta, ut videtur.*

INDEX EORUM

Quae hoc Volumine continentur.

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

Avendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del P. Frà Tommaso Maria Gennari, Inquisitore, nel Libro intitolato: *Hieronymi Fracastorii Veronensis Poëmata omnia, nunc multo, quam antea, emendatiora. &c.* non esser cosa alcuna contra la Santa Fede Cattolica; e parimente, per attestato del Segretario Nostro, niente contra Principi, e buoni costumi; concediamo Licenza a *Giuseppe Comino*, Stampatore in Padova, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 12. Agosto 1718.

(Francesco Soranzo Proc. Rif.
(
(Michiel Morosini Rif.

Agostino Gadaldini Segr.

Catalogus Librorum, qui hactenus prodierunt Patavii ex Typographia Cominiana, ſumtibus Vulpiorum inſtituta.

JOannis Poleni, in Gymnaſio Patavino Philoſophiae Ordinariae Profeſſoris &c. De Motu Aquae Mixto Libri duo. Quibus multa nova pertinentia ad Aeſtuaria, ad Portus, atque ad Flumina continentur. 1717. cum figuris. 4.

Joannis Baptiſtae Morgagni, in Patavino Gymnaſio Primarii Anatomes Profeſſoris, Adverſaria Anatomica Altera. Obſervationes complectuntur diſtributas in L. Animadverſiones ad Librum I. Theatri Anatomici Cl. Viri Jo. Jacobi Mangeti, Sereniſs. Regis Pruſſiae Archiatri. 1717. 4. chart. major.

Ejuſdem Adverſaria Anatomica Tertia. Obſervationes complectuntur diſtributas in L. Animadverſiones ad Partem I. Libri II. Theatri Anatomici Jo. Jacobi Mangeti. 1717. 4. chart. major.

Andreae Naugerii, Patricii Veneti, Oratoris & Poëtae clariſſimi, Opera omnia, quae quidem magna adhibita diligentia colligi potuerunt; curantibus Jo. Antonio, J. U. D. & Cajetano Vulpiis Bergomenſibus fratribus, cum effigie Naugerii in aes inciſa. 1718. 4. chart. major.

Gabrielis Faërni, Cremonenſis, Fabulae Centum, ex antiquis Auctoribus delectae, carminibuſque explicatae. Acceſſerunt & alia ejuſdem Opuſcula. 1718. 4. chart. major.

La Coltivazione di Luigi Alamanni, e le Api di Giovanni Rucellai, Gentiluomini Fiorentini. La prima delle quali Opere ſi è copiata con ſomma diligenza dall' Eſemplare impreſſo in Parigi l' anno 1546. *da Ruberto Stefano, Regio Stampatore; l' altra dall' antica Edizione che ſe ne fece in Venezia l' anno* 1539. *Colle Annotazioni di Ruberto Titi ſopra le Api, e con gli Epigrammi Toſcani dell' Alamanni. Si è aggiunta una dotta Lettera del Sig. Giovanni Checozzi Vicentino, in difeſa del Triſſino, due copioſe Tavole non più ſtampate, e varie Notizie intorno alla vita, e agli ſcritti de' due Poeti. Col ritratto in rame di Luigi Alamanni.* 1718. 4. *chart. major.*

Joannis Poleni de Caſtellis per quae derivantur Fluviorum Aquae habentibus latera convergentia, Liber. Quo etiam continentur nova Experimenta ad Aquas Fluentes, & ad Percuſſionis Vires pertinentia. 1718. cum figuris. 4.

Hie-

Hieronymi Fracaſtorii Veronenſis Poëmata omnia, nunc multo, quam antea, emendatiora. Acceſſerunt Joannis Cottae, Jacobi Bonfadii, Adami Fumani, Nicolai Archii, Poëtarum Veronenſium, Carminum reliquiae. cum effigie Fracaſtorii in aes inciſa.. 1718. 8. chart. major.

Jacobi, ſive Actii Synceri, Sannazarii Poëmata. item Gabrielis Altilii, & Honorati Faſcitelli Carmina nonnulla. cum effigie Sannazarii in aes inciſa. 4. ſub praelo.

Brevi prodibunt Jo. Baptiſtae Morgagni Adverſaria Anatomica Quarta, Quinta, & Sexta. item Prima denuo recudentur; additis figuris.

Nec non Liber ita inſcriptus:

Marmi Eruditi, ovvero Lettere ſopra alcune antiche Inſcrizioni, Opera Poſtuma del Conte Sertorio Orſato, Cav. del Sereniſſimo Senato Veneto, raccolta dal P. D. Giannantonio Orſato, Monaco Benedettino della Congregazione Caſineſe, Nipote del ſuddetto; e da eſſo di varie Annotazioni illuſtrata.

Collated and Perfect